

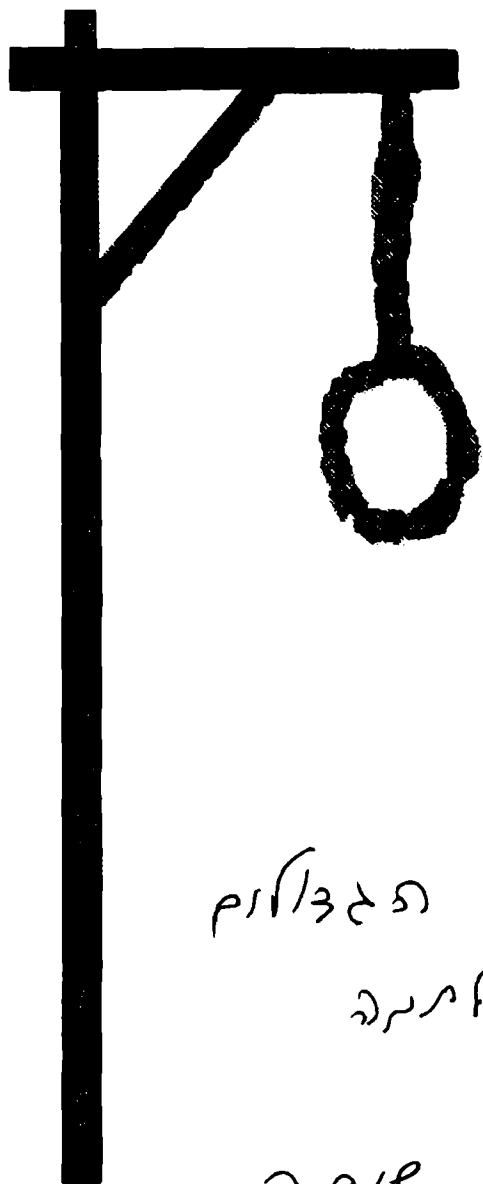
יהושע ישראל

בבגדים אדומים

יהושע ישראל

בבגדים אדומים

אמר עכשיו
הנפלא נבד
אזכר הומוס פלזאום
במחמית במחמית
אחרי ושיא
בדינה פלזאום שוק

יהושע בקר בעת קבלת החנינה

יהושע ישראלי

קרני שומרון

באתי אל הנחלה ואל המנוחה
ואני סבור כי בעת הזאת עלי לכתוב את זכרונותי
אודות תקופת חיי המעניינת והמרתקת ביותר
התקופה שבה פעלתי ולחמתי בשורות לוחמי חרות ישראל
לגירוש השלטון הזר הבריטי מארצנו.

הספר מוקדש לנכדי היקרים, למען ילמדו ממנו
ויידעו לחיות כבני חורין בארץ ישראל מולדתנו.

הספר הינו תמצית זכרונותי מתקופת מאסרי מיום 9 בינואר 1942
בבית הסוהר המרכזי בירושלים עד 4 במאי 1947 יום בריחתי מכלא
עכו בעת פריצת הכלא על ידי האצ"ל.

תודתי הרבה לרעייתי היקרה והאהובה רחל ולבנותי היקרות דבורי ורותי
אשר תמכו ועודדו אותי לכתיבת הספר ונכדי היקרים רועי, יובל,
שרון, דוד, יונתן, חן ואריאל כולם יקרים לי ואהובים מאוד. לכולם
תודה מקרב לב.

לרועי, בכור נכדי, תודה מיוחדת על מעורבותך האינטנסיבית בשכתוב
ובכל הכרוך בהבאת הספר לדפוס. ללא מסירותך הרבה ספר זה לא היה
יוצא לאור. על כל אלה תודתי לך וברכותי מקרב לב.

כל הזכויות שמורות

©

יצא לאור

בשנת תש"ס - 2000

אשר ישראלי, אחי, נפל במלחמה בעיראק אל מנשיה במלחמת העצמאות

בבגדים אדומים

גזר - הדין

..."מאולם זה תילקח לבית הכלא שממנו הובאת לכאן, ושם יובילוך אל הגרדום החוקי ותיתלה בצוארך עד צאת נשמתך, ואלוהים ירחם עליך".

זה היה גזר הדין, שחרץ עלי השופט הבריטי, מיסטר רוז, בבית המשפט לפשעים חמורים בירושלים, ב-5 במארס 1942, ואני אז בן עשרים שנה.

הזדעזעתי עמוק בנפשי לשמע המילים המחרידות האלה. ידעתי, שזהו המוות פשוטו כמשמעו. רטט עבר בגופי, ורגלי כאילו התאכזבו. כלפי חוץ הייתי שקט ואיתן, ידעתי כי מאי-שם נשואות אלי עיני חברי במחתרת הלוחמת, ומולי ראיתי את פרצופיהם השנואים עלי של השופטים וקציני המשטרה הבריטים, שחיפשו לגלות בי סימן של חולשה או פחד. ואכן, פחדתי מפני המוות, לא רציתי להיתלות בצוארי עד צאת נשמתי, רציתי להמשיך ולהתקיים, להמשיך ולהילחם לשחרור מולדתי מעול השלטון הבריטי הזר.

הייתי חבר במחתרת של לוחמי חרות ישראל, וכמו שהתגברתי על הפחד לפני כל פעולה מלחמתית שהשתתפתי בה בעבר, כך גברתי עתה על פחדי מפני המוות מתוך ידיעה ברורה, שמוטל עלי תפקיד מלחמתי חשוב-להוכיח לקלגסי השלטון הזר כי בתליות לא יפחידונו.

בדרכנו חזרה מבית המשפט אל בית הסוהר, הובלנו שנינו, ניסים ראובן שנידון לארבע עשרה שנות מאסר ואני, בתוך רכב משוריין, והשמירה סביבנו הייתה מוגברת מאוד. גם בתוך המשוריין שבו ישבנו כבולים בידיים וברגליים, שמרו עלינו קציני משטרה. מובן שחשבתני על אפשרות בריחה מהמשוריין, אך נוכחתי מיד לדעת שאין לי כל

סיכוי לברוח. על ידי, מימיני, ישב קצין משטרה, ומולי ישבו עוד שני קצינים, והם בחנו בקפידה כל תנועה שלנו. בשכריר של שנייה ראיתי שבתנועה מהירה וזריזה אוכל לשלוף את האקדח מנרתיקו של הקצין שישב לימיני ולירות בקצינים בתוך המשורייין.

ניסים חברי ראה את מבטי לעבר האקדח, ומיד הבין את מחשבתי. ראיתי שהוא מסמיק ומתרגש לרעיוני זה. במוחי חלפה מחשבה, "הרי גם הוא ייהרג תוך חילופי היריות ביני ובין. קציני המשטרה במשורייין", והוא הרי נדון ל-14 שנות מאסר בלבד, ולאחר תקופת מאסרו ימשיך לחיות ויוכל להמשיך להילחם לגירוש השלטון הזר מארצנו. החלטתי אפוא שאסור לי להקריב אותו. לא אכפת היה לי להיהרג, הרי כבר דנו אותי למוות ואין לי מה להפסיד.

זנחתי את הרעיון של שליפת האקדח מנרתיקו של הקצין, ובאותו רגע גמלה בליבי החלטה: אני לא אמות סתם כך על הגרדום, אחזור על מעשה שמשון - "תמות נפשי עם פלשתים".

ידעתי משמועות ששמעתי בבית הסוהר, כי בעת ביצוע התליה נוכחים קציני משטרה גבוהים ונציגים בכירים מצמרת השלטון הבריטי בארץ, והחלטתי כי בשעה שיעלו אותי על הגרדום אפוצץ את עצמי ביחד עם כל הנוכחים במקום.

כאשר הגענו לבית הסוהר, והיתה לי שעת כושר לדבר עם ניסים חברי באין שומע, אמרתי לו שימסור לחברינו בחוץ - והיה לנו קשר מצוין עם חברינו במחתרת בחוץ - שיעבירי אלי חומר נפץ כדי שאוכל להרכיב רימון, כדי לפוצץ את עצמי ואת כל אלה שיהיו נוכחים בשעת התליה. ניסים הבטיח לי למלא את בקשתי ונפרדנו בחיבוק עז ובלחיצת ידיים אמיצה. ניסים הולבש בתלבושת אסירים רגילה ונלקח על ידי הקצין התורן בבית הסוהר לחדר האסירים היהודיים, ואני הולבשתי בכגדים אדומים, כפי שלבשו הנדונים למוות, והועברתי על ידי הקצין האנגלי לצינוק המיוחד לנדונים למוות.

בצינוק הנדונים למוות

באגף הנדונים למוות היו שני תאים. אחד גדול יותר, ובו היו שלושה

ערבים נדונים למוות, ובשני- הקטן יותר- בו הוכנסתי אני, מצאתי ערבי צעיר בגילי בערך, שגם הוא נדון למוות. עם כניסתי לתא הוא הושיט לי את ידו בברכת "אהלן וסהלן" ביראת כבוד ובהערצה גלויה. "שמי עטייה", הציג הוא את עצמו ומיד הזיז את ה"בורש" שלו (מזרן קלוע מסמרטוטים) שהיה פרוס במרכז התא עד לקיר התא ועזר לי לפרוס את ה"בורש" שלי. רוחב התא הספיק בדיוק לשני ה"בורשים". מהתא השני שלחו לי סיגריות ואוכל באמצעות השוטר הבריטי ששמר עלי כל הזמן, ובמעט הערבית שידעתי הבנתי מתוך דבריהם שהם חושבים אותי לגיבור נועז. "ובכלל", הם אמרו, "אנשי קבוצת שטרן" ("ג'מיעת שטרן" הם קראו לנו) הם לוחמים נועזים וגיבורים אמיתיים, וכל הכבוד להם". הייתה זו קבלת פנים לבבית והודיתי להם על כך.

לאחר כשעתיים נפתחה דלת הכניסה לאגף הנדונים למוות וראיתי שמביאים ערבי נוסף נדון למוות. היה זה ענק שתום עין, שמראהו בלבד עורר זוועה. לאחר שיקול קצר החליט הקצין הערבי להכניס אותו לתא שלי. מיד עם כניסתו השליך ברגלו את ה"בורש" שלי הצידה ופרס את הבורש שלו במקומו, ובקללה נמרצת פנה אלי ואמר, אתה יהודי, אותך לא יתלו! רק אותנו, הערבים, תולים.

הרגשתי אין אונים נגד טיפוס אימתני זה, קיפלתי את ה"בורש" סמוך לדלת של התא וישבתי עליו בלי להשיב לו דבר. אולם מיד שמעתי קריאה מהתא השני: "מוסטפה אל תעיז לגעת ביהודי! אחרת, ידי תשיג אותך גם דרך הסורג!" נראה שאזהרה זו השפיעה על מוסטפה, והוא חדל לקלל אותי ואף פינה לי מעט מקום כדי שאוכל לפרוס חצי מה"בורש" שלי. ידעתי כי עוד מעט יבוא מנהל בית הסוהר לביקורת הרגילה שלו בתאים, והחלטתי לדרוש ממנו בכל תוקף שיעביר אותי מן התא הזה.

ואכן, כאשר המנהל הגיע בליווי הקצין העברי רובין, דרשתי ממנו להעביר אותי מן התא הזה. תשובתו הייתה, שהיום זה בלתי אפשרי, אבל מחר הוא ינסה למצוא עבורי תא מתאים בצינוק העונשין. לשאלתו, אם יש לי בקשות נוספות, ביקשתי ספרים לקריאה וסיגריות. ואמנם, לאחר כמה דקות הביא לי הספרן, יחזקאל אלטמן, (אסיר יהודי שגם הוא בזמנו נדון למוות, וגזר דינו הוחלף למאסר עולם), חמישה

ספרים לקריאה. הספר הראשון שבחרתי לקריאה היה "זכרונותיה של וירה פיגנר" (מהפכנית רוסייה שלחמה נגד הצאר הרוסי). שקעתי בקריאת הספר המרתק, ולפרקים נדמה היה לי כי הנה אני קורא דברים שהיו ידועים ומוכרים לי מכבר. בספר זה מתארת המחברת את קורות חייהם ומותם של המהפכנים הסוציאלי-רבולוציונרים הרוסים, אשר הוגלו לסיביר ונדונו למוות לאחר ההתנקשות בצאר הרוסי. מצאתי דמיון רב בין הדמויות אשר בספר וביני, והרגשתי בצורה מוחשית ביותר מה חמור מצבי. כלילה לא ישנתי, הן בגלל חוסר מקום לפריסת "הכורש" לאורכו, והן בגלל קריאת הספר שריתק אותי מאוד. קיפלתי את "הכורש" והנחתי אותו על יד הדלת המסורגת של התא וישבתי עליו. האור מנורת החשמל בתקרת הפרוזדור אפשר לי לקרוא, ובמשך הלילה כמעט שסיימתי לקרוא את כל הספר. השוטר האנגלי, ששמר עלי במשך כל הזמן, ניסה לקשור איתי שיחה, אך ללא הצלחה. ראשית, לא היה לי רצון לשוחח איתו, ושנית - אוצר המילים שלי באנגלית היה דל ביותר באותה עת. כבוקר השכם באו אסירים ערבים, עובדי הניקיון בבית הסוהר, כדי לשטוף ולנקות את שני התאים באגף הנדונים למוות. דלתות התאים נפתחו על ידי הקצין ונפגשתי לראשונה, פנים אל פנים, עם שלושת הערבים הנדונים למוות מהתא השני.

לאחר חילופי ברכות וכיבודים כל אחד מהם הציג את עצמו בשמו. אחד זכי, השני מחמוד, והשלישי אבו עלי, הוא אשר צעק למוסטפה שיפסיק לקלל אותי. הודיתי לאבו עלי עבור התערבותו לטובתי ועל היחס היפה אלי. אבו עלי סיפר לי שבשנת 1936 היה כבר שפוט למוות, וחבריו הצליחו להבריח אותו מצינוק התליה. לאחר מכן השתתף במרד של רשיד עלי נגד האנגלים בעירק, נתפס שם ונדון שוב למוות. תוך שיחתנו הוא הצביע על דלת שחורה וכבדה, אשר הייתה בקצה הפרוזדור הקצר שבין שני התאים באגף הנדונים למוות, ואמר לי להציץ דרך חור המנעול שבדלת: מה נדהמתי, כאשר ראיתי דרך חור המנעול את חבל התלייה משתלשל מהתקרה בחדר הגרדום!

בעודי עומד כפוף ומביט בהשתאות ובהתרגשות גדולה בחבל התליה הרגשתי טפיחה על גבי. היה זה השוטר הבריטי השומר עלי. "למה אתה

מתאמץ כל כך", הוא אמר לי, "תוכל לראות היטב את הגרדום ואת חבל התליה כאשר תהיה בפנים וכאשר ישימו אותו על צוארך". הזדקפתי ופניתי לאחור בלי להגיב על דבריו.

לפני שחזרתי לתאי, ניגשתי לחלון הגדול בצד המזרחי של הפרוזדור, והתכוננתי בחברי אשר טיילו בחצר הפנימית בבית הסוהר. בראותם אותי עומד ליד החלון נפנפו אלי בידיהם ושאלו לשלומי. למראה פניהם המודאגים אמרתי להם, שאני בסדר, ואל להם להיות כה מודאגים. השוטר הבריטי ניסה למנוע ממני להמשיך לדבר עם חברי, אבל אני לא התייחסתי אליו כלל והמשכתי בשיחה איתם. כאשר שעת הטיול שלהם תמה, והם חזרו לחדרם, נשארתי אני לעמוד ליד החלון. אגף הנדונים למוות נמצא במפלס הגבוה בבית הסוהר ויכולתי לראות מרחוק, לראשונה בימי חיי, את הר הצופים ואת ירושלים המזרחית במלוא הדרה ויופיה. הייתה זו חוויה עמוקה ומרגשת ביותר. רבות שמעתי וקראתי אודות ירושלים. אהבתי לשיר את שירי ירושלים, ולדאבון לבי לא זכיתי עד כה לבקר בה ולראותה מקרוב. כאשר האסירים הערבים, שבאו לנקות את התאים שלנו, סיימו את מלאכתם, נכנסנו לתאים, והקצין נעל את הדלתות מאחורינו. בשעה עשר בערך הגיע לאגף הנידונים למוות מנהל בית הסוהר בליווי הפמליה שלו, הקצינים והסמלים, והודיע לי שאני עובר לתא בצינוק העונשין. קיפלתי את "הבורש" ובתוכו הספרים שהיו לי בתא, ועברתי לתא בצינוק העונשין. יחד איתי עבר לצינוק העונשין גם השוטר האנגלי התורן ששמר עלי. התא היה קטן מאוד, לאחר שפרסתי על הרצפה את "הבורש", נשאר לי בקושי מקום ל"כרדל" (עביט לעשיית הצרכים).

צינוק העונשין הכיל 10 תאים קטנים בנויים לאורך הקיר, ובקיר שממול התאים היו חלונות שפנו לחצר הטיולים של האסירים. בין שני הקירות היה מסדרון ארוך, ושם ישבו השוטרים הבריטיים ששמרו עלי 24 שעות ביממה. לאחר שהתארגנתי בתא, המשכתי לקרוא את הספר שהיה מרתק מאוד, ולא הפסקתי את קריאתו עד אשר הביאו לי את ארוחת הצהריים. עם סיום ארוחת הצהריים, המשכתי לקרוא עד אשר החשיך ולא הייתה לי האפשרות לקרוא עוד. נורת החשמל הייתה קבועה

בתיקרה, במרכז המסדרון, והאור שהגיע לתאי היה קלוש ביותר. החלטתי לשיר את אחד השירים התימנים שמאוד אהבתי לשיר. וכאשר השוטר האנגלי, ששמר עלי שמע את שירתי, הוא ניגש לדלת תאי ושאל אותי בסרקזם לסיבת שירתי הפתאומית, וכי שכחתי שאני נדון למוות; ואיך זה יש לי מצב רוח מרומם כזה שגורם לי לרצות לשיר! הוא עמד לידי ותהה. לא עניתי לו, והמשכתי לשיר עוד ועוד. והנה נשמעו צעקות מהתא הסמוך, והקול של הצועק נשמע לי מוכר מאוד. "חיימוביץ", צעקתי לכיוון התא הסמוך, "מה אתה עושה כאן בצינוק?" "ומה אתה עושה כאן?" הוא השיב לי בצעקה. היה נדמה לי שאני שומע את קולו של ישראל חיימוביץ מכפר סבא, ורטט עבר בכל גופי. "כפר סבא!! מה קורה עכשיו בכפר-סבא? מה שלום הסבתא שלי? איך היא קיבלה את גזר הדין הנורא שהוטל עלי? האם היא תחזיק מעמד ולא תתמוטט חלילה?" המחשבות בדבר סבתא הטרידו אותי מאוד והוציאו אותי משלוותי.

כפר סבא

נזכרתי כיום שהגעתי ארצה ובאתי לכפר-סבא, לביתם של הסבא והסבתא. הסבא היה אז חולה מאוד ובקושי עמד על רגליו. הסבתא ניהלה את חנות המכולת שלהם, ואני השתדלתי כמיטב יכולתי לעזור לסבתא בניהול החנות ולטפל בסבא החולה. הקשר עם הורי בפולניה נותק, ולא ידעתי מאומה על גורלם. נולדתי בפולניה בעיירה קטנה בשם רוז'ישץ, במחוז ווהלין, ב- 27 ביולי 1921, להורים אמידים שעסקו במסחר. למדתי בבית ספר עברי בשם "תרבות", ולאחר שסיימתי את בית הספר, המשכתי ללמוד בשעות הערב עד לקבלת תעודת בגרות. יחד עם זאת עזרתי להורים בניהול החנות שלנו (חנות גלנטריה). אבי היה ציוני נלהב, וכל ימי חייו חלם ושאף לעלות לארץ ישראל, ואני הושפעתי ממנו רבות. עוד בנעורי-הצטרפתי לתנועת "בית"ר, ושם קיבלתי את חינוכי הלאומי לאהבת ארץ ישראל. את רוב זמני הפנוי בייליתי במועדון בית"ר בשמיעת הרצאות על גיבורי האומה ובהשרשת ההכרה הלאומית שלי.

קראתי הרבה, והספרים האהובים עלי במיוחד היו ספרי היסטוריה יהודית. קראתי גם ספרי היסטוריה פולנית, והושפעתי מאוד מאופיו המרדני ומהגאווה הלאומית של העם הפולני. בהגיעי לגיל 17 התחלתי לתכנן את עלייתי לארץ ישראל. בהסכמתם של הורי נרשמתי לעליה באנית המעפילים "פריטה". ברם התמזל מזלי וסבי הצליח לסדר לי סרטיפיקט כתלמיד בישיבת פתח-תקוה, ועליתי ארצה בראשית אפריל 1939 באופן ליגלי באניה רומנית בשם "בסרביה". ירדתי מהאניה בנמל תל-אביב, ויודתי פרידה הקבילה את פני ולקחה אותי לביתה בפתח-תקוה. לאחר כמה ימים הגעתי לביתם של סבי וסבתי בכפר-סבא ומצאתי את סבי חולה מאוד. עשיתי כמיטב יכולתי לטפל בסבא החולה. נסעתי איתו למרפאה בתל אביב פעמיים בשבוע לשם טיפול רפואי, ודרוש היה מאמץ גדול מצידי כדי להוריד אותו מהאוטובוס, ואחרי הטיפול להחזיר אותו לכפר-סבא. הטיפול שטיפלו בו לא עזר לו, ולאחר כמה חודשים של סבל רב הוא נפטר ונקבר בכפר-סבא. לאחר מותו של הסבא החליטה הסבתא להמשיך להתפרנס מחנות המכולת, ואני עזרתי לה בניהול החנות. בעונת הקטיף התחלתי לעבוד בפרדסי כפר-סבא והסביבה ובכל עבודה מזדמנת, והתפרנסנו בכבוד. הייתה לנו גם הכנסה נוספת די משמעותית, מגן הירק שטיפחתי על המגרש של הסבתא. המגרש היה מוזנח מאוד ומלא קוצים ויבלית, כי הסבא לא היה מסוגל - עקב מחלתו הקשה - לטפל בשטח כראוי. ראשית עקרתי את הקוצים והוצאתי במאמץ גדול את היבלית שחדרה עמוק לתוך הקרקע. התקנתי ממטרות להשקאה והכשרתי את השטח לגידול ירקות. תוך זמן קצר למדתי כיצד לזרוע, איך להשקות ואיך לעבד את האדמה ולהפיק ממנה את המירב. המגרש היה בגודל של קרוב לדונם והצלחתי להפוך אותו לגן פורח. גידלתי תפוחי אדמה, עגבניות, מלפפונים, כרובית; שתלתי בננות, נטעתי גפנים, ובין הגפנים גידלתי תות שדה. גם פרחים שתלתי, והסבתא נהנתה מאוד מיכולתי להיות תוך זמן קצר לחקלאי מצליח. הקמתי גם לול עם כ-20 תרנגולות, ואת הביצים מכרתי בחנות המכולת שלנו. באחד הימים, נכנס אלינו לחנות בחור צעיר שהיה בדרך לפרדס של הוריו, כדי לקנות מצרכי מזון, והתפתחה בינינו שיחה מעניינת.

שמו היה זאב גלר, והוא היה חניך תנועת "הנוער העובד". הוא סיפר לי שהוא משתייך ל"הגנה" ולומד שם להשתמש בנשק, ובקרוב הוא עומד להתגייס לצבא הבריטי כדי להשתתף במלחמה נגד הנאצים, אויבנו המשותף. למחרת שוב בא אלי לחנות, וניסה להשפיע עלי שאתגייס גם אני יחד איתו לצבא הבריטי, כפי שרבים מבני הנוער בכפר-סבא עשו לאחרונה. לימים, לאחר קום המדינה, זאב נבחר לכהן כראש עיריית כפר סבא, ופעל רבות להתפתחותה ושגשוגה של העיר.

התפתח בינינו ויכוח פוליטי. אני טענתי שהבריטים, שהתחייבו לפני חבר הלאומים על פי הצהרת בלפור להקים לנו בית לאומי בארץ ישראל, אינם מקיימים את הבטחתם וכי הם משקרים לנו והפכו את ארץ ישראל לבסיס צבאי כדי לשמור על האינטרסים של האימפריה שלהם. ולא זו בלבד, הם נכנעו לדרישות הערבים והוציאו "ספר לבן" המגביל את עליית היהודים לארץ ישראל ומונעים מאיתנו לרכוש קרקעות כדי להתיישב בכל חלקי ארץ ישראל. הוויכוחים בינינו נמשכו בכל הפגישות שלנו ולא הצלחנו לשכנע זה את זה בצדקת השקפתנו. למרות חילוקי הדעות הפוליטיים שבינינו נשארנו ידידים טובים והמשכנו להיפגש. באמצעותם של בני משפחת גרינגרטן שכנינו, ובעיקר באמצעות בתם הניה שהייתה כגילי, הכרתי עד מהרה את אפרים זטלר, את יהושע כהן, את מנחם שיף ואת האחים אריה וגרשון הורביץ, שהיו פעילים במועדון "מכבי" בכפר-סבא, והצטרפתי לתנועת "מכבי". בערבים הייתי פעיל במועדון ורכשתי לי מעמד מכובד כשחקן כדורגל טוב, ובמיוחד הצטיינתי במשחק "פינג-פונג", ואף זכיתי בתואר אלוף "מכבי" כפר-סבא ב"פינג-פונג".

כפר-סבא הייתה בימים ההם מושבה שנעים היה לחיות בה. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ולאחר ההפצצות בתל אביב, הייתה נהירה גדולה של תושבי תל אביב למושבות השרון. הכרתי אז בחורה נחמדה מאוד שהגיעה לכפר-סבא עם הוריה והתאהבנו ממבט ראשון. הרבינו לטייל באופניים בכפר-סבא ומחוצה לה, קטפנו כלניות והתראינו כמעט כל יום עד אשר היא חזרה עם הוריה לתל אביב, והקשר בינינו נותק, לצערי הגדול.

הצטרפותי למחתרת לוחמי חרות ישראל (לח"י)

לאחר כמה חודשים של פעילותי במועדון "מכבי" ולאחר היכרות קרובה יותר עם יהושע כהן למדתי לדעת, שבאמצעותו אוכל להצטרף לארגון הצבאי הלאומי, שאודותיו ידעתי הרבה עוד בעיירתי בפולניה. ואמנם, באחת השיחות בינינו יהושע כהן הציע לי להצטרף לארגון הצבאי הלאומי. היה זה אחרי הפילוג בארגון והקמת תנועת לוחמי חרות ישראל (לח"י). קיבלתי ברצון ובהתלהבות את הצעתו להצטרף לארגון, אבל ביקשתי לדעת לפני הצטרפותי, מה היה הרקע לפילוג ומה היו חילוקי הדיעות שגרמו לפילוג בארגון. יהושע הסביר לי, שהרקע לפילוג בארגון הצבאי הלאומי, היה ההחלטה של מפקד הארגון, דוד רזיאל, להפסיק באופן זמני את המלחמה בשלטון הזר ולהתנדב לצבא הבריטי כדי לקחת חלק במלחמה נגד גרמניה הנאצית.

הרוב במפקדת הארגון, בראשותו של אברהם שטרן - יאיר, היה בעד המשך המלחמה בכריטים ואף בעד החרפתה.

הזדהיתי לגמרי עם ההחלטה להמשיך את המלחמה בכריטים, ודוקא בצר להם, והסכמתי להצטרף לארגון. הוזמנתי על ידי יהושע להופיע בפני ועדת קבלה, שהתקיימה באחד הפרדסים בכפר-סבא. חברי ועדת הקבלה היו יהושע כהן, אוסקר כנעני ונחמה סורולוביץ. מאוחר בערב ולאורו של נר נשבעתי אמונים לתנועת לח"י, ונתקבלתי כחבר בשורות לח"י.

יהושע כהן היה מפקדי, ומיד התחיל ללמד אותי להשתמש בנשק. השיעור הראשון היה פירוק והרכבה של אקדח "פרבלום", ולאחר מכן למדתי להשתמש ב"נגן", אקדח תופי תוצרת פולניה.

השיעורים התקיימו בבית אריזה, באחד הפרדסים בכפר סבא. חודש לאחר שהתקבלתי לשורות לח"י יהושע צירף אלי את חיה סורולוביץ ולימד את שנינו להשתמש בתת-מקלע "פיני", ובאחד השיעורים כמעט ונפגעתי מצרור שחיה פלטה בטעות מתת-המקלע. יהושע גם לימד אותי להשתמש בחומרי נפץ, והצריף של סבתי הפך להיות מעבדה להרכבת מוקשים מכל הסוגים. הרכבתי הרבה מוקשים, אבל נתקלתי בבעיה רצינית. לא היו לנו נפצים חשמליים, ובלעדיהם לא היתה שום אפשרות להפעיל את המוקשים. יהושע אמר לי, שאין לנו נפצים חשמליים, אבל יש לנו

נפצים רגילים, וגם הם בלי פתילים להפעלת הנפץ. המשימה שלי היתה למצוא אפשרות להפעיל את המוקשים בעזרת נפצים רגילים. התחלתי לעסוק במציאת אפשרות לפוצץ נפץ (דטונטור) על ידי נוקר שנדרך ומשתחרר, ומכה בתוך הכספית הרועמת שבתוך הנפץ. יהושע לימד אותי שהכספית הרועמת רגישה מאוד לכל מכה או זעזוע, ויש להזהר מאוד בטיפול בנפצים. לאחר שעות רבות של ניסיונות התקנתי צינורית בקוטר מעט יותר גדול מאשר הנפץ, הכנסתי את הנפץ בתוך הצינורית, והתקנתי נוקר שנדרך על ידי קפיץ באמצעות מסמר שחסם אותו, וכאשר משכתי בעזרת חוט ארוך את המסמר חוסם-הקפיץ החוצה, הנוקר השתחרר והכה בתוך הכספית הרועמת שבתוך הנפץ. לפי כל התיאוריה שיהושע הסביר לי, הנפץ מתפוצץ על ידי זעזוע כל שהוא ואף על ידי נשיפה חזקה בתוכו. והנה, אף-על-פי שהנוקר היכה ואף גרם להתפוררות של הכספית הרועמת בתוך הנפץ, שום דבר לא קרה! נוכחתי לדעת שהניסיון נכשל, והתחלתי לחקור את סיבת הכישלון. התברר לי שאין זה מספיק שהכספית הרועמת מקבלת מכה; צריך שיהיה סדן שישמש כהתנגדות לנוקר, ויש להתקין את הנפץ בתוך הצינורית בין הנוקר והסדן. ואמנם, הניסיון עם נוקר וסדן הצליח, והתחלתי לחמש את המוקשים שהיו מוכנים כבר עם נפצים ראויים לשימוש.

המשימה הבאה שלי הייתה להכין מחסנים תת-קרקעים כדי לאחסן את המוקשים ואת הנשק שהיה לנו בכפר-סבא, שלא אוחסן בעבר כראוי. השתמשתי בכדי חלב גדולים שהיו אטומים וסגורים הרמטית, שאותם הטמנתי באדמה בעומק מתאים בתוך הפרדסים בכפר-סבא. סימנתי לעצמי בדיוק את מיקומם של הכדים לפי השורות של העצים בפרדס, והמשימה בוצעה בהצלחה רבה. בגמר המשימות הנ"ל דרשתי מיהושע לצאת לפעולות ממש. ואז יהושע הטיל עלי לעקוב אחרי קצין המשטרה האנגלי וילקין, שהיה מבקר לעיתים קרובות במשטרת כפר-סבא. כאשר יהושע תיאר לי את וילקין כדי שאוכל לזהות אותו, הוא אמר לי: "הגוי הזה הוא מטרה מצוינת, הוא גבוה ושמן, ויהיה לך קל לפגוע בו". שמחתי מאוד כי הנה אני מקבל משימה חשובה, משימה ממשית, לחסל קצין משטרה בריטי, שהיה אחראי על המחלקה, שלחמה בעיקר נגד המחתרת. השתחררתי מכל

העבודות בבית, והתחלתי לעקוב אחרי וילקין. כמעט כל בוקר הייתי מגיע באופניים בקרבת מקום של משטרת כפר-סבא, ולאחר יומיים של עיכוב זיהיתי אותו, כאשר הוא בא למשטרה. התחלתי לנהל לוח זמנים מדויק, מתי הוא בא למשטרת כפר-סבא, ומתי הוא עוזב את המשטרה. גם תכננתי למצוא את מקום מגוריו, כדי שנדע היכן למצוא אותו, כאשר הוא יפסיק לבקר במשטרת כפר-סבא. מובן, שדיווחתי ליהושע על כל פעילותי. בערב אחד יהושע בא אלי הביתה והודיע לי, שבעוד כמה ימים אנו יוצאים סוף סוף לפעולה בתל-אביב. ביום המיועד לפעולה בתל-אביב יצאנו שנינו מכפר-סבא רכובים על אופניים לתל-אביב, ושם, ברחוב נחמני פינת יהודה הלוי, נפגשנו עם יהושע זטלר, שהיה אז מפקד הפעולות של מחתרת לח"י. הייתה זו פגישה מרגשת ביותר עבורי. נפגשנו שלושה אנשי לח"י, שלושתנו בעלי אותו שם פרטי, יהושע, ושלושתנו מכפר-סבא. על יהושע זטלר שמעתי רבות מפיו של אחיו, אפרים, שהעריך אותו מאוד. ידעתי שהמשטרה הבריטית מחפשת אותו ואף הקציבה פרס גבוה למי שימסור אותו למשטרה. יהושע קבע לנו פגישה לשעה שבע בערב בחדר של לח"י, ברחוב המגיד, ונפרדנו. בשעה שבע בדיוק התייצבנו שנינו, יהושע כהן ואנוכי, בחדר המחתרת ברחוב המגיד. יהושע זטלר הסביר לנו את מהות הפעולה. מאחר ואנו זקוקים באופן דחוף לכסף כדי לרכוש נשק וגם להוצאות נוספות לתפקוד המחתרת, לא הייתה לנו ברירה אלא לשדוד כסף, וכי המטרה מקדשת את כל האמצעים ואל לנו להסס לבצע פעולת שוד. "פעולה כספית" יהושע קרא לפעולה, והיינו צריכים לבצע אותה למחרת היום על יד שוק לוינסקי. הפעולה לא בוצעה, כי האדם שממנו היינו צריכים לשדוד תיק עם כסף לא הגיע לשוק. חזרנו הביתה לכפר-סבא רכובים על האופניים שלנו מאוכזבים ורטובים עד לשד עצמוי. כאשר הגענו לפתח-תקוה החל לרדת גשם זלעפות והחלטנו לחזור הביתה ויהי מה. לאחר כשבוע הודיע לי יהושע כהן, כי עלי לצאת לפעולה בתל-אביב (שוב פעולה כספית), והפעם בלעדיו. שוב נפגשנו בחדר המחתרת ברחוב המגיד, והפעם פגשתי שם את עמנואל הנגבי וזליג ז'ק. יהושע

זטלר הסביר לנו גם הפעם איך לבצע את הפעולה. מקום הפעולה היה ברחוב אחוזת בית בקרבת בנק "קופת עם". היינו צריכים לחטוף תיק עם הרכה כסף מאדם שיצא מבנק "קופת עם" ותיק עור חום תחת זרועו. עמנואל, בחור גבוה וחזק, צריך היה לתת מכה בצינור עטוף עיתונים על ראשו של בעל התיק, ואני אמור הייתי לחטוף מידו את התיק עם הכסף ולמסור אותו לידי זליג, שחיכה לי על אופנוע במקום שקבענו מראש. לאכזבתנו, האדם שהיה צריך להגיע לבנק ולהוציא את הכסף, לא הגיע. חזרנו לחדר ברחוב המגיד ודיווחנו ליהושע זטלר, שהמתין לנו בקוצר רוח, על מזלנו הביש, וחזרנו כל אחד לביתו. בערב סיפרתי ליהושע כהן, שהפעולה לא בוצעה, והוא ניחם אותי והבטיח לי שבקרוב אשתתף בפעולה אחרת. ואמנם, כעבור כמה ימים, יהושע הודיע לי שבעוד יומיים אני צריך להגיע בשעה שבע בערב לחדר ברחוב המגיד כדי לקבל תדריך על פעולה שבה אשתתף. ושוב פעולה כספית. שאיפתי ורצוני העז היו להשתתף בפעולה מלחמתית כל שהיא נגד השלטון הזר, ולצערי, התברר לי כי כל המאמצים מופנים עכשיו לפעולות כספיות כדי להתארגן יותר במחתרת, לרכוש נשק ואמצעים נוספים כדי להצליח במלחמתנו נגד השלטון הזר הבריטי.

שוב הגעתי לתל-אביב ובחדר המחתרתי שלנו ברחוב המגיד פגשתי שוב את זליג ז'ק, את אייזיק ואת סיומקה. יהושע זטלר כבר לא הגיע, כי הוא נאסר, ובמקומו בא יצחק צלניק להדריך אותנו, ועמד על כך שהפעם עלינו להצליח ויהי מה. צלניק סיפר לנו שהמצב הכספי שלנו הוא בכי רע, ואין לנו ברירה כי אם לבצע בהצלחה את הפעולה הזאת. אחראי על הפעולה יהיה סיומקה, מקום הפעולה ברחוב אחד העם מול גימנסיה "הרצליה", על יד תחנת האוטובוס מספר 12. זליג ז'ק ואני מבצעים את הפעולה, זליג מכה בצינור עטוף בעיתונים על ראשו של האדם, אשר הולך בכיוון תחנת האוטובוס, ואני חוטף מידו את התיק עם הכסף ורץ בין חצרות הבתים ברחוב אחד העם לשדרות רוטשילד, שם מחכה לי אייזיק על אופנוע ומקבל ממני את התיק עם הכסף ומסתלק מהמקום במהירות המירבית. אני מסתלק דרך שדרות רוטשילד לכיוון רחוב לילינבלום, ומשם לחדר ברחוב המגיד. זליג מסתלק מרחוב אחד

העם לכיוון רחוב שבזי, ומשם לחדר ברחוב המגיד.
הפעולה מתבצעת אך ורק אחרי שסיומקה, אשר עוקב אחרי האדם בתוך הבנק ורואה שהוא מוציא כסף מהקופה בבנק, מסמן לנו בראש על ידי נענוע למטה ולמעלה; זהו הסימן שיש לבצע את הפעולה.

אם סיומקה מנענע את ראשו ימינה ושמאלה, הסימן הוא לא לבצע את הפעולה. זליג ואני עומדים בתחנת האוטובוס מוכנים לבצע את הפעולה, ואנו רואים אדם עם תיק חוצה את רחוב הרצל ומתקרב אלינו. זליג כבר אחז בידו את הצינור מוכן להכות על ראשו של האדם עם התיק, והנה אני רואה את סיומקה שנמצא במרחק של כחמישה מטרים מאחורי האדם עם התיק מנענע ראשו ימינה ושמאלה, וגם את ידו הוא מניע ימינה ושמאלה. הבנתי שהסימן הוא לא לבצע את הפעולה והתקדמתי מהר קדימה ועברתי על פני האדם עם התיק. זליג לא ראה את הסימן של סיומקה ונשאר במקומו נבוך עד אשר הבין את המעשה שלי.

סיומקה בא אלינו בריצה והסביר לנו שהוא ראה שהאדם לא הוציא כסף מהקופה בבנק, אלא רק בדק את מצב החשבון ויצא מהבנק עם תיק ריק. סיומקה שיבח את התושיה שגיליתי ברגע הנכון, ועל ידי כך מנעתי מזליג להנחית את המכה ללא צורך על ראשו של האדם עם תיק ללא כסף. שוב חזרתי לכפר-סבא מאוכזב, ובערב דיווחתי ליהושע על חוסר המזל שהיה לנו.

למחרת יהושע בא אלי הביתה ונתן לי הוראה לעשות מיפוי של כל הגשרים בכביש בין כפר-סבא ונתניה, כדי שנוכל בשעת הצורך לפוצץ אותם, כאשר רכב צבאי בריטי נע על הכביש מעל הגשרים. יצאתי יחד עם חיה, רכובים על אופניים, ומדדנו כל גשר, ובסוף היום הכנתי תרשים מדויק של המידות והמיקום של הגשרים.

במשך שבוע הספקנו, חיה ואני, לעשות את המיפוי של כל הגשרים בכביש בין כפר-סבא לבין נתניה, והגשתי ליהושע מפה מושלמת, לשביעות רצונו המלאה.

לאחר הפסקה ארוכה חידשתי את המעקב אחרי קצין המשטרה וילקין, והוברר לי שוילקין מבקר באופן קבוע במשטרת כפר-סבא בימי שני, שלישי ורביעי. הוא מגיע בשעה שמונה בבוקר ועוזב בכל מיני שעות

לא קבועות במשך היום. אמרתי ליהושע, שלדעתי הזמן הטוב ביותר הנראה לי לחסל את וילקין הוא בשעה שמונה בבוקר, לפני שהוא נכנס לבניין המשטרה, ושאני מוכן לבצע את הפעולה בכל עת שאדרש. "בינתיים", אמר לי יהושע, "עליך להשתתף שוב בפעולה כספית בתל-אביב, והפעם אנו חייבים להצליח. ביום חמישי, בתאריך 8 בינואר אחרי הצהריים, אתה צריך להגיע לרחוב מוצקין מס' 18 בתל-אביב, שם תקבל תידרוך איך לבצע את הפעולה".

ביום חמישי, בתאריך 8 בינואר, בשעה 18.00, הגעתי לחדר המחתרת שלנו ברחוב מוצקין 18 בתל אביב, ושם פגשתי את סיומקה שקיבל את התפקיד של מפקד הפעולה, את ניסים ראובן, את "הפרימוס", כינויו של מאירי, את אייזיק ועוד מישהו מרמת-גן שלא ידעתי את שמו. יצחק צלניק, שהיה מפקד הפעולות של לח"י באותו זמן, הסביר לנו שוב ושוב שהמצב הכספי אצלנו הוא בכי רע ועלינו להשיג כסף בכל מחיר, ושוב הדגיש בפנינו שהמטרה הקדושה מקדשת את כל האמצעים. צלניק חילק לנו אקדחים, נגנים פולנים, ואמר לנו שעלינו להשתמש באקדחים אך ורק כדי להפחיד את הקהל ולירות רק באוויר בזמן הצורך. ואם ניתפס בזמן הפעולה על ידי המשטרה אסור לנו בשום אופן למסור את הכתובת של החדר ברחוב מוצקין.

הפעולה הכספית, המרדף והמאסר

תכנית הפעולה הייתה הפעם כדלקמן: סיומקה עוקב אחרי האדם עם התיק, ואחרי שהוא רואה שהאיש מוציא כסף מהקופה בבנק, הוא הולך אחריו ומסמן לנו על ידי נענוע בראשו מלמעלה למטה, לאות שיש לבצע את הפעולה. אני מנחית מכה על ראשו של האדם בצינור העטוף בעיתונים שבידי, וניסים (ניצ'קו) חוטף מידי את התיק עם הכסף, ואנו מסתלקים מהמקום דרך החצרות שבין הבתים ברחוב אחד העם לכיוון שדרות רוטשילד. את התיק עם הכסף אנו מוסרים לאיזיק, שמחכה בשדרות רוטשילד על אופנוע. "פרימוס" - תפקידו לשלוף את האקדח ולעכב את האנשים מלרדוף אחרינו, והאיש שלנו מרמת-גן צריך להשליך רימוני רעש כדי לגרום למהומה ופחד בקרב הקהל שנמצא

בסביבה, ובכך למנוע את המרדף אחרינו. ישנתי כלילה בחדר ברחוב מוצקין, ולמחרת בבוקר, בשעה שמונה, עמדתי יחד עם ניצ'קו בתחנת האוטובוס מס' 12 ברחוב אחד העם מול גמנסית "הרצליה". "הפרימוס" עמד בחצר בין שני הבתים ברחוב אחד העם בדרך הנסיגה שלנו, לפי התכנית, מוכן לעכב באיום באקדחו את הרודפים אחרינו, אם יהיו כאלה. בשעה 8.30 בקירוב ראיתי את סיומקה הולך אחרי האיש עם התיק, והוא מסמן לנו בנענוע בראשו מלמעלה למטה, האות לביצוע הפעולה. האיש עם התיק התקרב לתחנת האוטובוס ואז, כפי שצלניק הורה לי, הנחתתי בעזרת הצינור מכה על ראשו, וניצ'קו ניסה לחטוף את התיק עם הכסף מידי של האיש, שנאבק קשה איתו. באתי לעזרתו של ניצ'קו והוצאתי את התיק עם הכסף מידי של האיש, ורצנו שנינו דרך החצרות של הבתים ברחוב אחד העם, כפי שתוכנן מראש, לשדרות רוטשילד. ראיתי את "פרימוס" עומד בחצר ולא מנסה לבצע את חלקו בפעולה.

צעקתי אליו תוך כדי ריצה בחצר, שלוף את האקדח ועצור את הקהל שרץ אחרינו! אבל הוא לא הגיב ולא ניסה כלל למנוע מהקהל לרדוף אחרינו. הגענו לשדרות רוטשילד, וראיתי את אייזיק יושב על הכיסא האחורי של האופנוע, מסרתי לו את התיק עם הכסף, והוא הסתלק מיד באופנוע. ניצ'קו ואני המשכנו לרוץ בתוך שדרות רוטשילד, והקהל הרב שהיה על יד תחנת האוטובוס רץ אחרינו וצועק: "תפסו אותם! שודדים!" כאשר הגענו לרחוב לילינבלום, נפרדנו. ניצ'קו פנה לרחוב בצד ימין, ואני פניתי לתוך סמטא בצד שמאל; אחר כך התברר לי שזו סמטא עיוורת שבסופה נמצא המחסן של קולנוע "עדן". המחסן היה נעול בדלת ברזל. במאמץ על אנושי פרצתי את דלת הברזל ונכנסתי לתוך המחסן. חיפשתי יציאה מהמחסן, אבל לא מצאתי שום אפשרות לצאת מהמחסן חוץ מאשר דרך דלת הברזל שדרכה נכנסתי. בינתיים שמעתי צעקות ושאגות של הקהל, שהתקרב אל המחסן.

ניסיתי לנעול את הדלת מבפנים אבל זה היה בלתי אפשרי, כי המנעול נשבר. בתוך המחסן מצאתי ארגז גדול והחלטתי להתחבא מאחורי הארגז בתקווה שלא יגלו אותי. חשכתי, שאחרי שהקהל יתפזר, אצא בשקט

מהמחסן ואסע הביתה לכפר-סבא. פתאום שמעתי צעקה באנגלית: "הנדס אפ!" וראיתי לוע של אקדח מכיוון אלי ממרחק של מטר אחד בערך, ומיד שמעתי ירייה. יריתי בכיוון התקרה, וקפצתי מאחורי הארגז לכיוון הדלת של המחסן. באותו רגע שמעתי עוד ירייה מאחורי, וראיתי שאדם מצד ימין שלי נופל על הכביש. הייתה זו ירייה שנייה, שהשוטר האנגלי ירה בכיוון שלי ופגע באדם שהיה בתוך הקהל. יריתי שוב באוויר כלפי מעלה, וצעקתי לעבר הקהל שהצטופף בתוך הסמטא: "הצידה! פנו דרך!" והקהל אמנם נשמע לי ופינה לי דרך, כך שיכולתי לצאת מתוך הסמטא הצרה לעבר רחוב לילינבלום. כאשר הייתי עדיין בתוך הסמטא, שמעתי שוב ירייה וראיתי אדם נפגע מהיריות של השוטר האנגלי, שהמשיך לירות בכיוון אלי ללא הפסק. כאשר הגעתי לסוף הסמטא, הרגשתי כדור חולף ליד ראשי; הוא נורה על ידי השוטר האנגלי. יריתי שוב באוויר כלפי מעלה כדי להפחיד את השוטר האנגלי ואת הקהל שעמד בדרכי ומנע ממני להסתלק מהמקום. ואמנם, הצלחתי לברוח מהסמטא הצרה, והקהל הרב לא רדף אחרי עוד, אבל צעקו בלי הפסק לכיוון האנשים שהלכו ברחוב לילינבלום, שיתפסו אותי. הטמנתי את האקדח מתחת למעילי, ופניתי לכיוון הרחוב החוצה את רחוב לילינבלום. אחד האנשים, שהלך ברחוב לילינבלום, שמע כנראה את צעקות הקהל בסמטא לתפוס אותי, ניסה להתקרב אלי, ואז יריתי באויר שתי יריות, שהבריחו אותו מיד.

חשבתי, שהנה יצאתי מכלל סכנה. הטמנתי שוב את האקדח מתחת למעיל ופניתי בהליכה רגילה לכיוון רחוב שבזי. ברחוב שבזי התנפלו עלי שני אנשים שיצאו מחצר של אחד הבתים, ואחרי מאבק קצר הם השתלטו עלי. השוטרים, שבינתיים הצטרפו למרדף אחרי, הגיעו לרחוב שבזי, אסרו אותי והביאו אותי לתחנת המשטרה ברחוב יהודה הלוי.

בתחנת המשטרה כלאו אותי בתא המעצר, ושם הוכיתי קשות על-ידי השוטרים בכל איברי גופי. לאחר כשעתיים הכניסו השוטרים לתא המעצר את ניצ'קו, והוא אמר לי בלחש: "תגיד שהשלישי היה המאירי". לא ידעתי שגם הוא נתפס ולא הבנתי מה כוונתו ומי זה המאירי. נלקחתי מייד לחקירה, והחוקרים היו הקצינים וילקין ומורטון

והקצין היהודי גולדמן שתירגם את השאלות של הקצינים הבריטיים. לכל השאלות שלהם עניתי רק שאני דורש עורך-דין ולא מוכן למסור שום עדות. מפי וילקין שמעתי שניצ'קו מסר כבר עדות, האומרת שאנחנו התכנסנו אמש בחדר ברחוב מוצקין בתל-אביב והחלטנו לעשות שוד, ועוד כל מיני פרטים. לשמע העדות הזאת הזדעזעתי והכחשתי בכל תוקף את כל העדות הזאת. סיומקה הזהיר אותנו לפני שיצאנו לפעולה, שלא נמסור בשום אופן את הכתובת ברחוב מוצקין, כי בחדר היו אקדחים שהיו מיועדים לפעולה נגד וילקין. לאחר שערכו לי זיהוי על ידי שני האנשים שתפסו אותי ברחוב שבזי, ואשר לא זיהו אותי בכלל כמשתתף בפעולה, הקצין היהודי גולדמן חזר שנית על הזיהוי, והפעם הזיהוי היה לא בפנים כי אם מאחורי הגב. וכאשר המזהים שתפסו אותי עמדו מאחורי, הקצין גולדמן סימן להם לשים את ידם על גבי, וזאת כדי לאשר כי אני אמנם השתתפתי בפעולה. לאחר שערכו לי את הזיהוי השני, ולאחר ששוב חקרו אותי, העבירו את שנינו, כבולים בידיים וברגליים, לבית-הסוהר ביפו. בבית-הסוהר ביפו הכניסו אותנו לצינוק והפקידו עלינו שוטר בריטי, ששמר עלינו עשרים וארבע שעות ביממה.

הביקור של עורכי הדין זליגמן וקריצ'מן

ביום ראשון, יומיים לאחר שנאסרנו, ביקרו אותנו בבית-הסוהר ביפו, עו"ד קריצ'מן ועו"ד זליגמן. הביקור היה קצר, והם הודיעו לי שמאשימים אותי בשוד וברצח שני יהודים, ושאני צפוי לעונש מוות. מניצ'קו אפשר יהיה אולי למנוע את עונש המוות. עו"ד קריצ'מן הודיע לי גם שהוא סידר לי פגישה עם הסבתא שלי בעת משפט החקירה, שיתקיים בקרוב בתל-אביב. לפני שהם עזבו, אמר לי עו"ד קריצ'מן שמחר יביאו לנו אוכל ממסעדה ביפו; פעם ביום נקבל אוכל מבושל, פירות טריים וגם שתייה חמה או קרה לפי רצוננו. הודינו לו מאוד ושמחנו על כך. האוכל בבית-הסוהר ביפו היה גרוע מאוד ומעט מדי. התנאים בצינוק בבית-הסוהר ביפו היו קשים מאוד. היינו כבולים בשרשראות ברגליים ובידיים במשך כל הזמן.

הצינוק היה קטן מאוד, שני מטרים אורך ומטר אחד רוחב. הקור המקפיא חדר דרך הדלת המסורגת, ובקושי יכולנו להירדם. שוטר בריטי שמר עלינו כל הזמן, ופעם אחת במשך היום הוא הוציא אותנו לחצר לחצי שעה לטיול ולעשיית הצרכים. ב-23 בינואר נלקחנו לבית המשפט בתל-אביב לשם חקירה על ידי שופט חוקר בריטי, ושם פגשתי את הסבתא שלי. היתה זו פגישה מרגשת ביותר; הסבתא התנהגה בגבורה למרות מצבי החמור. חששתי מאוד שהיא לא תחזיק מעמד ותתמוטט חלילה בראותה אותי כבול בשרשראות בידיים וברגליים, אבל חששותי התבררו. סיפרתי לה שעו"ד קריצ'מן ועו"ד זליגמן דאגו שיביאו לי אוכל, ושהם יהיו הסניגורים שלי במשפט. ביקשתי ממנה שלא תדאג. נפרדתי ממנה בלב כבד, חששתי שיותר לא אראה אותה והשתדלתי כמיטב יכולתי להרגיע אותה. לאחר יומיים של חקירות ושמיעת 37 עדים של הקטגוריה בבית-המשפט, אמר לי עו"ד זליגמן שהמשטרה רוצה בכל מחיר להרשיע אותי בשוד ורצח, והם אפילו זייפו הוכחות ואף השפיעו על עדים להעיד עדות שקר נגדי. "אבל", הוא אמר לי, "המאבק האמיתי יהיה בבית-המשפט לפשעים חמורים בירושלים".

ועוד אמר לי עו"ד זליגמן, שאין אף עדות אחת המעידה על כך שאני השתתפתי בשוד, אפילו הנשדד עצמו, צבי קופרשטיין, הודה שלא ראה את פני ולא זיהה אותי כלל במשטרה, כאשר נערך מיסדר הזיהוי שם. "אינני בטוח שאלה התנפלו עלי", העיד, וכמוהו גם עדים אחרים, נתקצר זכרונם ולקה כושר הזיהוי שלהם; הייתה זו, כנראה, תוצאה של "הטיפול" בהם על ידי חברינו במחתרת. אבל עיקר המאמץ של זליגמן וקריצ'מן התרכז סביב שתי עדויות: של נער אשר נוכח בעת היריות שלי ושל השוטר האנגלי בעת מנוסתי מהמחסן ברחוב לילינבלום. בחקירה הצולבת של קריצ'מן התמוטטה עדות הנער לגמרי. הוא לא זכר, אם אני יריתי ואם השוטר האנגלי ירה; לא הבחין בפנים שלי, וכל המעשה טושטש בזכרונו. גם השוטר האנגלי הודה, כי זכרונו בגד בו. הוא לא ידע כמה כדורים ירה, וכאשר הטיל זליגמן בשוטר את האשמה כי שני היהודים נהרגו מהיריות של אקדחו, הוא התבלבל לגמרי. הוא החל לגמגם וגילה כי אמנם ירה בקהל, כאשר אני הייתי

בתוכו, מפני שנבהל וביקש לפזר את ההתקהלות. הוא גם הודה, כי לא היה מאומן בשימוש באקדח. היה גם שוטר יהודי שהעיד, והוא סיפר לשופט החוקר על ילד שמצא קליע בסביבת המקום של מנוסתו.

הילד הביא את הקליע למשטרה וגם סיפר כי ראה שהשוטר האנגלי ירה בקהל, ושהקליע שמצא נורה מאקדחו של השוטר האנגלי. עדותו נרשמה בפרוטוקול במשטרה. השוטר היהודי שהעיד לא ידע כלל אם הקליע נבדק, והוא תמה על כך שהילד האלמוני לא הוזמן להעיד ואפילו שמו וכתובתו נעלמו. כל מאמציו של זליגמן בחקירת העדים הרבים נועדו להוכיח לשופט החוקר שאני לא השתתפתי. בשוד, כי אף עד אחד לא זיהה אותי ולא העיד שראה אותי משתתף בשוד, ושלא הייתה לי כל כוונה או סיבה לרצוח יהודים.

לפני שהמשטרה החזירה אותנו לבית-הסוהר ביפו, אמר לי עו"ד קריצ'מן בלחש, שעלי לאמץ את דמיוני כדי להמציא סיפור מתקבל על הדעת על סיבת נוכחותי ברחוב לילינבלום ועל היריות שיריתי שם באויר. זאת משום שאין שום הוכחה ושום עדות שהשתתפתי בשוד ברחוב אחד העם, פינת רחוב הרצל. ועוד לחש לי קריצ'מן, שהוא נפגש עם יאיר, ויאיר ביקש ממנו ומזליגמן לעשות כל מאמץ להציל אותנו מחבל התליה.

בצינוק בבית הסוהר המרכזי בירושלים

ב-25 בינואר הועברנו שנינו, ניצ'קו ואני, כבולים בידינו וברגלינו, לבית-הסוהר המרכזי בירושלים תחת שמירה מוגברת ביותר. הקצין הבריטי, שהיה אחראי להעברתנו, הסיר את הכבלים מידינו ומרגלינו, ומסר אותנו לידי הקצין התורן בבית-הסוהר המרכזי בירושלים, מוחמד אפנדי, שהכניס אותנו לצינוק העונשין. אני הוכנסתי לתא מס' 8, וניצ'קו- לתא מס' 4. בפרוודור, ליד התאים, הופקד עלינו שוטר בריטי, שתפקידו היה לשמור עלינו ולמנוע כל מגע אתנו; הוא הוחלף כל שמונה שעות בשוטר אחר. בשעת הצהריים ביקר אותנו מנהל בית-הסוהר, מיסטר וורסלי, והסביר לנו את הנהלים בבית-הסוהר ואת הזכויות שיש לנו כאסירים עצורים לפני המשפט

הצפוי ושאל אותנו אם יש לנו בקשות כל-שהן. ביקשנו שיאפשר לנו לטייל בחצר הטיולים, להתקלח, לכבס את בגדינו ולקבל ספרים מהספריה של בית-הסוהר. הוא הבטיח לנו להיענות לכל בקשותינו, ומייד הוא נתן הוראה לקצין היהודי, רובין, שליווה אותנו בעת הביקור אצלנו, למלא אחר כל בקשותינו. לאחר לכתו קיבלנו ארוחת צהרים שכללה ("קאראוואנה") קערה מאלומיניום עם מרק שעועית חם ושתי פיתות, ואכלנו לשובע. לאחר מכן בא אלינו יחזקאל אלטמן, אסיר יהודי שנדון בזמנו למוות בגלל תקיפת ערבים, ופסק דינו הוחלף למאסר עולם ושימש כספרן בבית-הסוהר.

הוא הביא לנו ספרים לקריאה ומסר לנו דרישת שלום מיהושע זטלר ומכל החבר'ה שלנו, שישבו אז בבית-הסוהר בירושלים. אחרי השעה 4, כאשר כל האסירים נסגרו בתאים, הקצין היהודי רובין פתח לנו את הדלתות בתאי הצינוק שלנו ואיפשר לנו לצאת לחצר בית הסוהר, לטייל באויר צח בליווי השוטר האנגלי ששמר עלינו. לאחר כחצי שעה של טיול איפשר לנו השוטר האנגלי להתקלח (בחמם) באולם המקלחות, שהיה סמוך לחצר, וחזרנו לתאי הצינוק במצב רוח משופר במקצת. בחרתי ספר מהספרים שיחזקאל אלטמן הביא לי והתחלתי בקריאה. אבל עיקר מחשבותי היו נתונות לסיפור שעלי להמציא, כפי שעו"ד קריצ'מן אמר לי, לפני שנפרדתי ממנו, לאחר החקירה בפני השופט החוקר הבריטי בתל-אביב.

הסיפור היה צריך להיות הגיוני ומתקבל על הדעת כדי לתרץ את הימצאותי ברחוב לילינבלום בתל-אביב ואת היריות שיריתי באויר בעת מנוסתי מהמקום. לאט לאט החל להתרקם במוחי סיפור, שנראה היה לי כהגיוני וכמתקבל על הדעת במידה מסוימת. וזהו תוכנו של הסיפור:

הסיפור

במוצאי שבת, כשבוע לפני מאסרי, כאשר הלכתי ברחוב בכפר-סבא, ניגש אלי בחור אחד שלא הכרתיו מקודם, ואמר לי שהוא מכירני היטב והוסיף, שאנשים שהכירוני המליצו עלי, וביקשני להצטרף לאגודה

שמטרתה לעזור ליהודים בגולה בגרמניה. דבריו, שמטרות האגודה הן קדושות וטובות, שכנעו אותי, והסכמתי להצטרף לאגודה. הוא אמר לי, שניפגש מחר בערב ליד הבריכה, בקרבת בית הקברות בכפר-סבא. למחרת באתי למקום המיועד. זה היה ביום ראשון ב-4 בינואר. הוא הכיאתי לצריף אחד, בין פרדסים. בצריף היו עוד שלושה אנשים שלא יכולתי לראותם היטב. האיש הזה, שהיה כבן 25, אמר לי ששמו חיים. בצריף היה אור קלוש, ובאמצעו עמד שולחן. לא הכרתי אף אחד מן הנוכחים פרט לחיים, שפגשתיו בערב הקודם. בצריף אמרו לי שהובאתי כדי להישבע, ואני נשבעתי. מטרת השבועה הייתה: להיות נאמן ולעשות כל שיצו עלי בלי לשאול שאלות. אחרי השבועה יצאתי מהצריף עם חיים. בחוץ אמר לי חיים, שייתכן, כי יזדקק לי באותו שבוע. ביום חמישי ב-8 בינואר, בא לביתי ופקד עלי שלמחרת בבוקר, בשעה 8.20, עלי להיות ברחוב לילינבלום, פינת רחוב רב-אשי בתל-אביב. הוא אמר לי ששם אפגוש מישהו שיודיע לי מה עלי לעשות. למחרת בבוקר באתי לתל-אביב. לפני נסיעתי לתל אביב אמר לי חיים, שבמקום ההוא יעמוד בחור נמוך בעל שער ג'ינגי', שלא הכרתי קודם.

ועוד אמר לי, שאגש אליו ואשאל אותו: "איפה הדרך לחנות הנעליים של 'באטא'?" . הבחור היה צריך לשאול אותי: "האם אתה יהושע בקר?" חיים אמר לי ששמו של הבחור הוא ניסים ראובן. באותו יום ישיב בבוקר, הלכתי למקום ופגשתי שם את ניסים ראובן, שעמד שם, אדם שהיה זר לי לגמרי קודם לכן. לא ראיתי לפני כן. שאלתי: "היכן הדרך לחנות הנעליים של 'באטא'?" ונתוודענו זה לזה. הלכנו בכיוון לשדרות רוטשילד, דרך רחובות רב-אשי ולילינבלום. עמדנו ליד תחנת "אגד", משום שכך אמר לי חיים. חושבני שזה היה בשעה 8:40. לא היו ברשותי אקדח או כדורים וגם לא ברשותו של ניסים. לא ידעתי לשם מה באתי למקום הזה. כאשר הגעתי למקום, ראיתי כעבור זמן מה שני אנשים רצים לעברנו; אחד משני אלה הכרתי, זה היה חיים. כשהתקרבו, הוציאו שני אקדחים ונתנו לי אקדח ולניסים אקדח. אני קיבלתי את האקדח מידי חיים. הם אמרו לנו: "תברחו מהר ותירו באוויר". את הדברים האלה אמר חיים.

התבלבלתי וברחתי, וגם חיים והאיש השני ברחו; דומני שהם רצו ימינה ונעלמן. רצתי לאורך רחוב לילינבלום, וכאשר שמעתי צעקות וקהל רודף אחרינו, נכנסתי לאיזן סמטא צדדית, וזו לי הפעם הראשונה שהייתי בסמטא זו. משם נכנסתי לאיזה מחסן והתחבאתי מאחורי ארון שעמד שם. אחר כך באו למחסן אנשים, וצעקו: "הוא כאן!" ברחתי מתוך המחסן, וכאשר הייתי כבר בתוך הסמטא, בין הקהל הרב שמילא את הסמטא, שמעתי ירייה מכיוון המחסן, ואחר-כך שמעתי עוד כמה יריות מכיוון המחסן שנורו בכיוון אלי. אני אז התחלתי לירות באוויר כדי להפחיד את הרודפים אחרי, ונכנסתי שוב לסמטא שלא הכרתי מקודם. לבסוף תפסו אותי האנשים שרדפו אחרי והביאו אותי למשטרה. זה היה הסיפור שהחל להתרקם במחשבתי לראשונה. מאוחר יותר, לאחר התייעצות עם עו"ד קריצ'מן וזליגמן, הוספתי עוד פרטים. בינתיים חשבתי שנכון יהיה להעלות את הסיפור על גבי נייר. בלילה, הלילה הראשון ללא השרשראות על הידיים ועל הרגליים, ישנתי היטב. למחרת בבוקר, בשעה מוקדמת, העירו אותי האסירים שבאו לנקות את התאים. הקצין הערבי התורן בבית-הסוהר פתח את דלת תאי ואמר לי לקפל את ה"בורש" ולצאת מהתא לפרוזדור כדי שאפשר יהיה לשטוף את התא במים ולרוקן את ה"הקרדל" (העביט לעשיית הצרכים) שהיה בתא. בפרוזדור נפגשתי עם ניצ'קו, שגם את תאו באו לנקות, וסיפרתי לו את הסיפור שחשבתי לספר בבית-המשפט כאשר אצטרך להעיד. הוא לא שלל את הסיפור אבל גם לא התלהב ממנו. אמרתי לו שאני רוצה להעלותו על גבי נייר ולמסור אותו לעו"ד קריצ'מן בעת ביקורו הקרוב אצלנו, כדי שהוא יביע את דעתו עליו.

לא היה ברשותי נייר כתיבה ולא עיפרון, ועלה בדעתי לבקש מיחזקאל אלטמן, הספרן, שיכניס לתוך הספרים, שהוא יביא לי בפעם הבאה, כמה גיליונות נייר ועיפרון. לאחר כרבע שעה, סיימו האסירים את עבודת הניקיון וחזרנו אל התאים. כאשר הקצין הערבי נעל את דלת תאי, ביקשתיו שישלח אלי את יחזקאל אלטמן הספרן, כי ברצוני להחליף את הספרים שהביא לי אתמול. הקצין הבטיח לי שאחרי שנקבל את ארוחת הבוקר יבוא יחזקאל ויחליף לי את הספרים. בשעה 11:00 בערך, לאחר

שקיבלנו ארוחת בוקר הגיע יחזקאל. הסברתי לו שאני זקוק לנייר כתיבה ועיפרון וביקשתי שיכניס כמה דפי נייר כתיבה בתוך אחד הספרים, ועיפרון או עט, שיכניס בתוך הגב של הכריכה בספר עבה שיביא לי. כאשר יחזקאל הביא לי מאוחר יותר כמה ספרים ובתוכם נייר כתיבה דק, השוטר הבריטי ששמר עלי בדק את הספרים ולא גילה כי בגב אחד הספרים היה חבוי עיפרון. היה זה שוטר ממוצא אירלנדי, שהתייחס אלי די יפה ואפילו גילה אהדה כלפי.

ראיתי שהוא מחזיק בידי ספר לימוד אנגלית-עברית, והוא אמר לי שבאמצעות הספר הזה הוא לומד עברית. בקשתי שישאיל לי את הספר שאוכל בעזרתו ללמוד אנגלית. הוא נענה לבקשתי ונתן לי את הספר וכך התחלתי ללמוד אנגלית. בשעה 2:30 בערך קיבלתי ארוחת צהריים שכללה: מרק עדשים, שתי פיתות וספל תה, ועם גמר הארוחה ישבתי לכתוב את הסיפור שלי. כאשר גמרתי לכתוב, הטמנתי את שני הדפים עם הסיפור בתוך הקיפולים של "הבורש" בתקוה שלא ימצאו אותם שם בשעת חיפוש. בשעה 4:00, כאשר האסירים נסגרו בתאים, הקצין התורן, מוחמד אפנדי, פתח את הדלתות בתאים שלנו ואמר לנו שאנחנו רשאים לצאת לחצר הטיולים למשך שעה וגם להתקלח ב"חמם". שוב יצאנו לחצר בליווי השוטר הבריטי ששמר עלינו. התקלחנו, והפעם במים חמים, והרגשתי טוב יותר ורענן יותר; סוף סוף, לאחר שבועיים מאז מאסרי, התרחצתי כראוי. בשעת הטיול בחצר לאורכה ולרוחבה התחלתי לחפש אפשרות לבריחה מהחצר, וראיתי שבלי עזרה מבחוץ אין לי כל סיכוי להצליח בזאת. מזג האויר היה נוח, השמש זרחה, וכאשר הקצין מוחמד אפנדי בא להחזיר אותנו לתאים, ביקשתי לאפשר לנו להמשיך לטייל עוד כחצי שעה, והוא נענה לבקשתי.

חזרנו לתאים, ואני התחלתי לקרוא ספר שיחזקאל הביא לי ושעניין אותי במיוחד. היה זה ספרו של הסופר הפולני המפורסם הנריק סינקביץ', "באש ובחרב". הספר ריתק אותי וקראתיו עד אשר החשיך ולא יכולתי להמשיך לקרוא עוד. נרדמתי מוקדם מאוד וישנתי שינה עמוקה וטובה. למחרת בבוקר התעוררתי לקול צעקותיהם של האסירים הערבים שבאו לנקות את התאים שלנו.

השוטר האנגלי-האירלנדי ששמר עלינו אתמול הוחלף בשוטר אחר, והוא פתח לנו את התאים. התברר לי שהקצין הערבי התורן מסר לשוטר האנגלי את המפתחות של התאים שלנו, ומעכשיו השוטר האנגלי יהיה זה שיפתח ויסגור את התאים שלנו בשעת הצורך. היה זה שינוי חשוב לגבינו, וצץ בראשי רעיון, שאם המפתחות מהתאים שלנו יישארו בידי השוטרים הבריטיים ששומרים עלינו בצינוק, אוכל אולי לתכנן בריחה מהצינוק, בתלבושת של השוטר הבריטי לאחר שאשתיק אותו ואלבש את מדיו. בפרוזדור, מול התא שלי, היה חלון גדול מסורג שפנה אל חצר הטיוולים, וכאשר האסירים הערבים ניקו את התא שלי, ניגשתי אל החלון וראיתי אסירים מטיילים, וביניהם זיהיתי את יהושע זטלר ואת יחזקאל אלטמן. קראתי אליהם בשמם ונפנפתי אליהם בידי לשלום. הם שמעו וגם ראו אותי ושאלו לשלומנו. ביקשתי מהם לשלוח לנו באמצעות יחזקאל עיתונים, ושיכתבו לי על פתק אודות הנעשה בחוץ. שמחתי מאוד לדבר איתם קצת, ועל-אף שהשוטר הבריטי ניסה לגרש אותי מהחלון, המשכתי לדבר איתם.

כאשר האסירים, עובדי הניקיון, גמרו את מלאכתם, חזרתי לתאי והשוטר האנגלי נעל את הדלת. המשכתי לקרוא את הספר "באש ובחרב" עד אשר הביאו לנו ארוחת בוקר.

מחמוד אנטבלי

זמן קצר לאחר שגמרתי לאכול את ארוחת הבוקר, שמעתי שפותחים את דלת הכניסה לאולם של תאי הצינוק, וראיתי דרך הסורגים של דלתי, שהסמל ג'ברי מביא אסיר ומכניס אותו לתא מס' 6, סמוך מאוד לתא שלי. עד מהרה התברר לי שהאסיר שהוכנס עתה לצינוק שמו מחמוד אנטבלי. מחמוד הואשם על ידי מנהל בית הסוהר, בניסיון לרצוח אסיר ערבי בחצר בית-הסוהר, ונענש על ידי המנהל לחודש ימים בצינוק, בנוסף ל-14 המלקות שקיבל על גבו החשוף קודם לכן. מחמוד סיפר לי שהערבי, שאותו ניסה לרצוח בחצר בית-הסוהר היה מלשין, שהלשין עליו בפני המשטרה הבריטית בזמנו. מחמוד הואשם אז ברצח יהודים בירושלים, ועל כך הוא נדון אז למוות. בגלל גילו הרך, הוא היה

אז מתחת לגיל שמונה-עשרה, גזר דינו הוחלף למאסר עולם. לאחרונה נאסר המלשין ונכלא בכית-הסוהר בירושלים, וכאן מחמוד מצא לנכון לנקום בו. מחמוד ידע את סיבת מאסרנו ועל השתייכותנו למחתרת כפי שהמטרה האשימה אותנו, והתייחס אלינו בכבוד רב. כאשר השוטר הבריטי פתח בשעה 4:00 אחרי הצהריים את התאים שלנו כדי לאפשר לנו לצאת לחצר הטיולים, ניגשתי לדלת תאו של מחמוד, הושטתי לו את ידי לשלום והצגתי את עצמי בשמי.

ראיתי לפני ערבי צעיר, בגילי בערך, יפה תואר, בעל גון-פנים בהיר ועיניים אפורות בהירות. חשבתי שהשוטר הבריטי ירשה גם לו לצאת יחד אתנו לחצר הטיולים, אבל הדבר נמנע ממנו. בשובנו חזרה מטיולנו בחצר, ולפני שהשוטר הבריטי נעל את הדלת בתאי, התעכבתי ליד תאו של מחמוד וניסיתי לקשור שיחה איתו. התברר לי שהוא יודע קצת אנגלית והספקנו להחליף כמה מילים. מחמוד השתייך למשפחה מיוחסת מאוד, ממשפחת חוסייני, והיה לו מעמד מיוחד ומכובד בכית-הסוהר.

למחרת בבוקר, כאשר האסירים הערבים באו לנקות את התאים אצלנו, הם הביאו למחמוד חבילות עם מזון, וביניהן מגשים עם עוגות "באקלאוי", פירות ומטעמים שונים. מחמוד הציע לי חלק מהמטעמים שקיבל וגם נתן לי סיגריות. הודיתי לו על יחסו היפה אלי. עכשיו אנחנו בידי אויב משותף, ועלינו לשתף פעולה ולעזור אחד למשנהו כמיטב יכולתנו. "כאשר נסלק את האנגלים מכאן", הוא אמר לי, "נילחם שנינו, זה נגד זה על הבעלות על הארץ הזאת, ומי שיגבר הוא יהיה השליט כאן".

נוכחתי מיד שיש לי פה עניין עם ערבי ישר, האומר את מה שהוא חושב ללא כחל וסרק, ואמרתי לו שאני מעריך מאוד את ההשקפה שלו ואת יושרו, וכי גם אני באותה דיעה. הרגשתי שנוצרה בינינו ידידות אמת.

(בהמשך כתיבת ספרי זה עוד אזכיר את מחמוד אנטבלי פעמים רבות.)
האסירים הערבים סיימו בינתיים את עבודת הניקיון ואני חזרתי לתאי והמשכתי בקריאת הספר המרתק. השוטר הבריטי-האירלנדי שוב היה

במשמרת וראיתי בידי את העיתון "פלסטיין-פוסט". ביקשתיו שיאפשר לי להציץ בכותרות, והוא נענה מיד ונתן לי את העיתון. ראיתי שהשוטר הזה מתייחס אלי באהדה וביקשתיו לאפשר לי לטייל קצת בפרוזדור של תאי הצינוק. הוא הבטיח לי שאחרי חלוקת ארוחת הבוקר בשעה 11:00 הוא יפתח לי את התא ואוכל לטייל קצת בפרוזדור. ואמנם, לאחר שהביאו לי את ארוחת הבוקר, הוא פתח לי את הדלת של תאי, ואיפשר לי לצאת לפרוזדור. ניגשתי לחלון הפונה לחצר הטיוולים ושוב יכולתי לשותף עם יהושע זטלר שטייל בחצר, והוא הבטיח לשלוח לי באמצעות יחזקאל את העיתון, וגם יכתוב לי פתק על הנעשה בחוץ. יהושע גם יעץ לי לבקש ביום שישי ממנהל בית-הסוהר, מיסטר וורסלי, בשעת הביקור שלו אצלנו, שירשה לנו להתפלל בחדר היהודים בשבת יחד עם כל האסירים היהודים.

התפילה בשבת והמפגש עם הרבי

ביום שישי, בשעת ביקורו הקבוע של מנהל בית-הסוהר בצינוק העונשין, ביקשתי ממנו רשות להתפלל בשבת יחד עם האסירים היהודים בחדר היהודים, כנהוג בבית-הסוהר מדי שבת בשבתו. המנהל, שלפי השמועה בבית הסוהר, היה כהן דת לפני שנתמנה לתפקיד של מנהל בית הסוהר, נענה לבקשתי ואיפשר לנו להתפלל בשבת יחד עם האסירים היהודים, בתנאי שהשוטר האנגלי ששומר עלינו בצינוק יישב ליד הדלת של חדר היהודים עד לגמר התפילה. בשבת השוטר האנגלי ששומר עלינו הביא אותנו לחדר היהודים לשם תפילה, והתיישב על כיסא ליד הדלת של החדר. שמחתי מאוד להיפגש פנים אל פנים עם יהושע זטלר איש לח"י, עוזרו הקרוב של יאיר באותה תקופה, שנדון ל-15 שנים בעוון השתתפות בשוד בנק בתל-אביב, עם יעקב קוטיק איש אצ"ל שנתפס עם מזוודה מלאה נשק בתל-אביב, שנדון למוות תחילה, וגזר דינו הוחלף למאסר עולם, עם רפאל סבן איש אצ"ל, עם שמחה ריפס איש אצ"ל, עם יחזקאל אלטמן הספרן שהביא לי את הספרים לצינוק ועם אליהו קשאק-עמיקם, איש לח"י, שנדון ל-5 שנות מאסר בעוון ניסיון

לשדוד את הבנק הערבי בירושלים ונכשל. מאוחר יותר הגיע הרבי, הרב אריה לוין זצ"ל, אשר היה בא כל שבת וכל חג ובכל מזג אוויר, להתפלל עם האסירים היהודים. הפגישה עם הרב אריה לוין זצ"ל הייתה מרגשת ביותר. הוא החזיק בשתי ידי ושאל שוב ושוב לשלומי ואם ברצוני למסור משהו למשפחתי. סיפרתי לו שיש לי סבתא בכפר-סבא ושקשה לה מאוד לבקרני כאן. הרבי ביקש ממני את הכתובת של הסבתא בכפר-סבא ואמר לי שיכתוב לה מכתב ויספר לה שראה אותי וששלומי טוב. הוא גם אמר לי שיציע לסבתא להתארח אצלו בשבתות, כאשר היא תבוא לבקרני בבית-הסוהר. בגמר התפילה השוטר האנגלי החזיר אותנו, לצערי הגדול, לתאים שלנו בצינוק. הייתה זו חוויה מרגשת מאוד להיות יחד עם החבר'ה שלנו, אמנם שעות מועטות בלבד, אבל כל רגע איתם היה מעודד ומשמח ביותר. גם המפגש עם הרבי, הרב אריה לוין זצ"ל, עשה עלי רושם עמוק וריגש אותי מאוד.

ביקורה של הסבתא

השבוע, לאחר ביקורו של הרבי זצ"ל בשבת, עבר עלי ללא אירועים מיוחדים. בשבת השנייה להיותי בצינוק, בבוא הרבי להתפלל אתנו, הוא הודיע לי שהסבתא באה לבקרני. אתמול היא הגיעה לירושלים והיא מתארכת בביתו. הייתה זו בשורה משמחת ביותר עבורי. בקוצר רוח חיכיתי לרגע שבו יקראו אותי לצאת לביקור.

כאשר שמעתי סוף סוף את קולו של הקצין היהודי רובין, המודיע לי שיש לי ביקור, התרגשתי מאוד. הביקורים נערכים במרחק של 2 מטרים בין האסירים לבין המבקרים. השתדלתי לדבר אל הסבתא בקול רם כדי שתוכל לשמוע אותי. ביקשתי ממנה שלא תדאג, וכי יש לי עו"ד מצוין שיעשה כמיטב יכולתו למעני. היא סיפרה לי שהיא ביקרה במשרדו של עו"ד זליגמן, והוא הבטיח לה שהוא יחד עם עו"ד קריצ'מן ילמדו סניגוריה עלי במשפט, ושהם יפעלו בכל המרץ שלהם ויעשו כמיטב יכולתם למעני.

הסבתא הביאה לי בגדים נקיים וגם קצת מזון, והיה לי קשה מאוד להיפרד ממנה בתום שעת הביקור. כיום חמישי בתאריך 5.2.42 באו

עו"ד זליגמן וקריצ'מן לבקרנו בבית-הסוהר. הם סיפרו לי שהם עושים ככל האפשר לסתור את העדויות נגדנו. יחד עם זאת הם אמרו לי שהם אינם תולים תקוות רבות באשר לחומרת פסק הדין. קריצמן אמר לי שהוא יודע ממקורות שונים שהאנגלים רוצים בכל מחיר לדון אותנו למוות. אני מסרתי לו את הדפים עם הסיפור שכתבתי כפי שהוא אמר לי לעשות בעת החקירה בתל אביב, והוא הבטיח לי לקרוא את התוכן; ואם יצטרך לשנות דבר-מה, הוא יודיע לי על כך בעת הביקור הבא שלהם אצלנו.

רצח יאיר

שבוע לאחר ביקורם של עו"ד זליגמן וקריצ'מן, שמר עלינו השוטר האנגלי שהיה תמיד מתעולל בנו. זה היה סדיסט שלא היה מפסיק לקלל אותנו ואת כל העם היהודי מהתחלת המשמרת שלו ועד סופה. וכאשר הוא בא אלינו לצינוק באותו יום מר ונמהר, כתאריך 12.2.42, הוא הוציא מכיסו את העיתון "פלסטין פוסט" והראה לי את הכותרת בדף הראשון עם תמונתו של "יאיר" אחרי הירצחו. "שטרן מת!" הוא צעק אלי, "הרגנו אותו! עוד מעט נהרג את כולכם". הוא חשב שלא הבנתי מה שכתוב בעיתון האנגלי ואמר לי בערבית, בצחוק שטני, "שטרן מפיש! מפיש שטרן!" הידיעה על מותו של יאיר היכתה אותי בהלם. לא רציתי להאמין בדבר. ידעתי שכל עוד יאיר חי יהיה המשך למלחמתנו.

ידעתי שאנחנו עלולים להיהרג בפעולה, להיאסר או לעלות על הגרדום. הידיעה שיאיר נהרג השפיעה עלי קשות. המחשבה שאני צפוי לגזר דין מוות, הרצח של אברהם אמפר וזליג ז'ק ופציעתם של משה סבוראי וישקה לבשטיין ברחוב דיזנגוף 30 בתל אביב לפני שבועיים, על ידי הקצין הבריטי מורטון, ועכשיו הירצחו של יאיר על ידי אותו רוצח מורטון, דיכאה אותי מאוד. המחתרת נפגעת קשות, מכה אחרי מכה; האם נחזיק מעמד ונוכל להמשיך במלחמתנו?

נזכרתי בדבריו של יהושע כהן, חברי ומפקדי בלח"י, שאמר לי לא פעם: "שיקה, אם נישאר שנינו בלבד תימשך מלחמתנו. ואם אנחנו ניפול בדרך יבואו אחרים במקומנו וימשיכו להילחם. מה שחשוב הוא

ההכרה העמוקה בצדקת דרכנו, שבארץ שולט שלטון זר ואנו חייבים לגרש אותו מכאן בכל מחיר".

מעודי לא פגשתי את יאיר. יהושע סיפר לי רבות אודותיו וגם לימד אותי את המנון לח"י, "חיילים אלמונים", שיאיר חיבר. גם חברי ניצ'קו סיפר לי רבות אודות יאיר, כאשר נכלאנו בבית-הסוהר ביפו. כדי שהשוטרים האנגלים, ששמרו עלינו, לא יבינו על מה אנו מדברים, כינינו את יאיר בשם "בודיטיל", תרגום לא מדויק של המילה יאיר לרוסית. הערצתי את יאיר. ראיתי בעיני רוחי כמנהיג הדגול של המהפכה העברית, אשר ידע ללא כל ספק, כי אם האנגלים ימצאו אותו ירצחו אותו נפש ללא כל משפט וללא שהיות.

יאיר יכול היה להציל את חייו, אילו היה מוכן להפסיק את המלחמה נגד הבריטים. הוצע לו מחסה על ידי מנהיגי הרביזיוניסטים וגם על ידי מנהיגי ארגון "ההגנה" בתנאי שיפסיק את פעילותו נגד השלטון הזר הבריטי. יאיר לא פחד מפני המוות, דחה את כל ההצעות שהוצעו לו ונפל חלל על מזבח מלחמת החרות.

הפגישה עם משה סבוראי ויעקב לבשטיין

יום לאחר הירצחו של יאיר העבירו אותנו מהצינוק לחדר מספר 18, ושם פגשנו את משה סבוראי ואת יעקב לבשטיין. הם עדיין לא החלימו מהפצעים שנפצעו מהיריות של מורטון, ומצב רוחם היה מדוכדך מאוד. סיפרתי להם שאתמול השוטר הבריטי ששמר עלינו, הראה לי את העיתון "פלסטיין-פוסט", ובו הכתבה על רציחתו של יאיר, והם אכן אישרו את הידיעה הנוראה הזאת. הרוצח מורטון הביא אותם לחדר המתים בבית החולים, ושם הראה להם את גופתו של יאיר, מנוקבת בכדורים, ובצחוק שטני שאל אותם אם הם מזהים את האיש. "הרגתי אותו אצלך בבית!" אמר בצעקה למשה. המפגש עם משה וישקה, מבחירי המפקדים בלח"י, ועוזריו הקרובים של יאיר, ריגש אותי מאוד. הם סיפרו לנו שיאיר היה מודאג מאוד מגורלנו לאחר שנאסרנו. הוא ביקש מעו"ד זליגמן לעשות כמיטב יכולתו למעננו. האוירה ביישוב הייתה אז רוויה שנאה איומה אלינו.

הציבור לא ידע את המניעים לפעולתנו, והעיתונות הוקיעה בחריפות את מעשה השוד שלנו. שוחחנו ארוכות בימים הראשונים לפגישתנו בחדר 18. נועצתי בהם בדבר הסיפור שברצוני לספר בעת העדות שלי במשפט, והדגשתי בפניהם שאני מרגיש מבוכה רבה והשפלה מתוכנו של הסיפור. הם הדגישו בפני שאני צריך לעשות כל דבר ולהשתמש בכל אמצעי כדי להינצל מחבל התליה.

התנאים בחדר 18 היו הרבה יותר נוחים מאשר בצינוק העונשין. השוטר הבריטי ששמר עלינו בצינוק המשיך בתפקידו, הוא ישב במסדרון על יד הדלת של חדרנו, ואנו יכולנו להתהלך בחדר וגם לשוחח עם חברינו שעברו מדי פעם במסדרון ליד חדרנו באין מפריע.

בשבת, יומיים לאחר הירצחו של יאיר ז"ל, שוב פגשתי את הרב אריה לוין זצ"ל בעת התפילה, ושוב הרגשתי את אהבתו הרבה ואת דאגתו לגורלי.

באותה שבת, כאשר הוא התפלל אתנו את תפילת "אב הרחמים שוכן במרומים", דמעות זלגו מעיניו ובקול נרגש ורוטט הטעים את הפסוקים "ויקום נקמת דם עבדיו השפוך ככתוב בתורת משה איש האלהים". יכולנו לחוש את אכלו העמוק ואת כאבו הגדול, שכאב לא פחות מאתנו על מותו של יאיר ז"ל.

המשפט וגזר הדין

ביום 22.2.42 באו אלינו עורכי-הדין שלנו, זליגמן וקריצ'מן, והודיעו לנו שהמשפט שלנו יתחיל להתברר ביום 25.2.42, בבית המשפט לפשעים חמורים בירושלים, ושעלינו לעמוד במבחן קשה זה בקור-רוח ובנכונות לגרוע ביותר. קריצ'מן חזר ואמר לי שוב, שהוא יודע ממקורות מוסמכים, שהאנגלים רוצים לדון אותנו למוות, אם כי לניצ'קו יש סיכוי לקבל פסק דין של מאסר בלבד. בקשר אלי אין כמעט ספק שגזר-הדין יהיה מוות בתליה. מר זליגמן אישר בתיקונים קלים את הסיפור שהכינותי לקראת העדות שלי, והבטיח לנו שהוא וקריצ'מן לא ינוחו ולא יחסכו שום מאמץ כדי להגן עלינו ולהציל אותנו מחבל התליה. ביום 25.2.42 בבוקר הובאנו שנינו לבית המשפט לפשעים

חמורים בירושלים. התכונה סביבנו הייתה רבה מאוד. הוכנסנו כבולים בידים וברגליים לתוך רכב משוריין, ובתוכו ישבו קציני משטרה ששמרו עלינו בקפדנות רבה. השמירה בדרך אל בית המשפט הייתה מוגברת ביותר. רכב משוריין עם שוטרים מלפנים ורכב משוריין שני מאחורינו, ומסביב לאורך כל הדרך שוטרים רבים. כאשר הגענו לבית המשפט, הסירו מאתנו את הכבלים מהידיים ומהרגליים והוכנסנו לתא הנאשמים. עורכי-הדין זליגמן וקריצ'מן ניגשו אלינו ושוחחנו כמה דקות עד להתחלת המשפט. המשפט התחיל בהקראת כתב האישום נגדנו, ונשאלנו אם אנו מודים באשמה. ענינו שנינו שאיננו מודים באשמה. אולם בית המשפט היה מלא עד אפס מקום. היו שם הרבה אנשי משטרה, עיתונאים וסתם סקרנים.

שמחתי שלא מצאתי את הסבתא שלי באולם בית המשפט, כי רציתי לחסוך ממנה את כל הסבל הנורא בשמיעת כתב האישום. התובע הכללי מסר לבית המשפט את שמות העדים שהוזמנו להעיד ואחר כך התחילו בהשמעת העדים. 37 עדי קטגוריה העידו במשך שבעת הימים של המשפט. עו"ד זליגמן הראה יכולת מרשימה בחקירת העדים. הוא גילה פעמים רבות את הסתירות הרבות שהתגלו בעדותם של עדי הקטגוריה. הוא סתר לגמרי את עדותו של המומחה לנשק המשטרתי. עו"ד זליגמן התכונן היטב למשפט, למד בליסטיקה והפך למומחה לנשק ממדרגה ראשונה. עיקר טיעונו במשפט היה שאין שום עדות שהשתתפתי בשוד ושההרוג פדרמן, שאני נאשמת בהריגתו, נהרג למעשה על ידי השוטר הבריטי כאשר הוא ירה אלי, בעת שרצתי בתוך הקהל הרב שמילא את הסמטא הצרה שליד קולנוע עדן. מה עוד, שכל העדים העידו שאני יריתי אך ורק באויר, כדי להפחיד את הקהל שהצטופף בסמטא, כך שלא יכולתי לפגוע בפדרמן וגם לא בהרוג השני אברהם בן אברהם, שכלל לא נאשמת בהריגתו. מתוך העדויות התברר ללא כל ספק, שההרוג אברהם בן אברהם נהרג על ידי השוטר הבריטי. בגופו נמצא קליע בקליבר 10.55 מ"מ התואם אקדח "יובלי" שהמשטרה הבריטית השתמשה בו בארץ. בהמשך המשפט נקראתי להעיד וסיפרתי את הסיפור שהמצאתי בדבר הצטרפותי לארגון לאומי שמטרתו הייתה להציל יהודים מידי גרמניה הנאצית, וביניהם גם הורי

ומשפחתי שנשארו בפולניה. השופטים דחו מכל וכל את הסיפור הזה, ואני הצטערתי צער רב, על כך שנאלצתי לעשות את עצמי מגוחך ולא אמין בעיני הציבור בספרי את הסיפור הזה. לאחר שבעה ימים של שמיעת 37 העדים ומתח רב הסתיים המשפט וניתן גזר הדין. וכפי שהיה צפוי, גזר דיני היה מוות בתליה, וגזר דינו של חברי ניצ'קו היה ארבע-עשרה שנות מאסר. לשאלת אב בית הדין אם יש לי מה לומר בעניין גזר הדין, הודיע עו"ד זליגמן שהוא מגיש ערעור על פסק הדין לבית-הדין העליון לערעורים.

45 ימים בצינוק הנדונים למוות

בפתח דברי בספרי זה, כבר תיארתי את הרגשותי למשמע גזר-הדין החמור. בהמשך אתאר בפרק זה, את קורותי במשך 45 הימים בצינוק הנדונים למוות עד ליום שבו נתבשרתי שגזר-דיני הוחלף למאסר עולם. בימים הראשונים בצינוק הנדונים למוות, הייתי עדיין תחת הרושם העז של המשפט וגזר-הדין החמור ושל העדויות וחקירות העדים, הן של הקטגוריה והן של הסניגוריה. חשתי שוב את המתח הרב שעבר עלי בעת ביצוע פעולת השוד, את הרדיפה הדרמטית אחרי ואת המאסר. התייסרתי בייסורים גדולים על מר גורלי שבעת מנוסתי אחרי הפעולה נכנסתי לסמטת קולנוע "עדן" דווקא, שהייתה ללא מוצא. כאב לי מאוד שלא נבדקה היטב ולא נקבעה על ידי מתכנני הפעולה דרך הנסיגה שלנו. ואיך זה קרה ששני הבחורים שלנו שהיו צריכים לפעול כדי למנוע מהקהל את הרדיפה אחרינו אחרי הפעולה, כלל לא פעלו? הרהורים רבים ונוגים עלו במחשבתי על עצם התכנון הלקוי של הפעולה. אבל כל זה נמוג עד מהרה עם המציאות שבה מצאתי את עצמי. ידעתי שגזר-הדין מביא אותי לסוף דרכי בחיים, ובאין ברירה לשנות את מצבי, השלמתי עם גורלי זה. אמנם עו"ד זליגמן אמר לי לפני שנפרדנו ממנו בבית המשפט אחרי מתן גזר-הדין, שהוא מגיש ערעור לבית הדין הגבוה לערעורים על סמך הקביעה של בית המשפט בגזר-הדין "שאמנם לא התכוונתי לרצוח", ולפי החוק באנגליה אין דנים אדם למוות בעוון רצח שהוא מלכתחילה לא התכוון לבצע. רצייתי לקוות

שמשפט זה בגזר-הדין יציל אותי מחבל התליה, ומתחת לסף ההכרה קוננה בי התקוה שאולי, אולי בכל זאת אשאר בחיים. רוב הזמן בצינוק הנדונים למוות עבר עלי בקריאת ספרים. יחזקאל אלטמן, הספרן, שהזכרתי קודם לכן, סיפק לי ספרים לרוב ויכולתי לבחור את הספר שעניין אותי במיוחד. בשבת בא אלי לצינוק הרבי, הרב אריה לויין זצ"ל, לבקרני. הוא לחץ בחום את שתי ידיי ויכולתי להרגיש את דאגתו לגורלי ואת כאבו הרב. הוא הסתכל בי ארוכות ואמר שוב, ושוב: "יהושע, תשועת השם כהרף עין". וכאשר הלך, ראיתי שהפרידה ממני היתה לו קשה מאוד. בשעת הצהריים בעת הבקורת של מנהל בית-הסוהר בתאים, ביקשתי לאפשר לי לצאת לחצר הטיולים כדי לטייל קצת באויר צח וגם להתקלח בחדר המקלחות. המנהל נענה לבקשתי, וכאשר כל האסירים נסגרו בתאים, יצאתי לחצר בליווי השוטר הבריטי ששמר עלי. טיילתי לבדי כשעה, והתקלחתי, וכל זאת תחת עיניו הפקוחות של השוטר הבריטי. הפתעה רבה הופתעתי כאשר הובא אלי אבו-עלי, הערבי שנדון למוות, ושגילה ידידות רבה אלי, כאשר נמצאתי בתא השני באגף הנדונים למוות, לפני שהועברתי לתא בצינוק העונשין. אבו-עלי אמר לי שהוא בא להיפרד ממני לפני שמעלים אותו על הגרדום בעוד יומיים. "כל אחד מאתנו ימות אי-פעם" הוא אמר לי, "והמוות אינו מפחיד אותי, אבל דבר אחד מצער אותי מאוד, וזה, שאני לא זכיתי לראות בימי חיי את הגרמנים כובשים את פלשתינה". הצבא הגרמני נלחם אז באל-עלמין, והערבים בבית-הסוהר היו אז באופוריה: הם היו בטוחים שהנה עוד מעט, בעוד שבועיים, הם אמרו בביטחון, הגרמנים ינצחו ויפלו לארץ. בסוף דבריו הוא איחל לי שגזר דיני יוחלף למאסר עולם. "אינשאללה תינזיל" אמר לי ולחץ את ידי בהתרגשות. לאחר יומיים שמעתי השכם בבוקר, מכיוון חדר הגרדום, את הקול העמום של חבטת הדלתות שנפתחו מתחת לרגליו של אבו-עלי, כאשר תלו אותו.

הערעור ואישור גזר הדין

בתאריך 23.3.42 התקיים הערעור שלנו בבית הדין לערעורים

בירושלים, ותקוותי הקלושה שגזר-דיני יוחלף למאסר עולם התבדתה לחלוטין. שופטי בית הדין לערעורים לא רק שאישרו את גזר-דיני, אלא שהם גם נימקו והצדיקו את גזר-הדין, בטענה שיש כאן עניין עם מחתרת טרוריסטית, שיש לחסלה מייד. עתה היה לי ברור מעל לכל ספק, שהאנגלים החליטו לתלות אותי, ובזאת הם חשבו כנראה להרתיע את לוחמי מחתרת לח"י מכל פעולה נגדם. בגמר הערעור ניגש אלי עו"ד קריצ'מן ואמר לי שהוא ינחה את הסבתא שלי, איך לפעול כדי לבקש חנינה מאת הנציב העליון. זה יהיה הניסיון האחרון להציל אותי מחבל התליה. הודיתי לזליגמן ולקריצ'מן, עבור מאמצייהם הרבים שעשו להגנתי בעת המשפט, ונפרדתי מהם בהרגשה שאין לי כל סיכוי להשאר בחיים.

שוב כבלו אותנו ברגליים ובידיים ותחת שמירה מוגברת מאוד הוחזרנו לבית-הסוהר. לפני שנפרדתי מניצ'קו - שגזר דינו ל-14 שנות מאסר גם כן אושר-מצאתי שעת כושר לבקש ממנו, שימסור לחבריני בחדר 18, שיודיעו למחתרת בחוץ שאני מבקש להכניס לי בהקדם האפשרי את חומר הנפץ כדי שאוכל להכין את הרימון ולבצע את פעולת "תמות נפשי עם פלשתים", בעת שיעלו אותי על הגרדום. אמרתי לו שאני חושב שהדרך הטובה והבטוחה ביותר להכניס את החומר, היא בתוך תפילין עם מנגנון הפעלה חשמלי. בדעתי היה לבקש ממנהל בית הסוהר לאפשר לי, לפני שיתלו אותי, להתפלל בפעם האחרונה בימי חיי, ואז תהיה לי האפשרות הטובה ביותר לדעתי, להתפוצץ יחד עם התליינים הבריטיים. הוחזרתי לתאי בצינוק העונשין ומייד החילותי לתכנן את פעולתי האחרונה נגד השלטון הזר. דמיינתי לעצמי איזה השפעה כבירה תהיה לפעולה זו על לוחמינו במחתרת, שהיו אז במצב קשה מאד. ידעתי שאחרי שיאיר, זליג ז'ק, ואברהם אמפר נרצחו בדם קר על ידי קצין המשטרה הבריטי מורטון, השתרר יאוש ודכאון בשורות המחתרת. מפקדים בכירים בלח"י שהיו מבוקשים ע"י המשטרה הבריטית, ושתמונותיהם פורסמו בעתונות, הסגירו את עצמם מתוך פחד לידי המשטרה ונכלאו בבתי הסוהר. הייתי סבור שפעולתי זו של "תמות נפשי עם פלשתים" תעודד ותחזק את רוחם של לוחמינו המעטים במחתרת שטרם נאסרו, והם

ימשיכו לפעול ביתר עוז וביתר נחישות להשגת המטרה.
מצד שני הייתי משוכנע שהפעולה תהווה מכה ניצחת לפרסטיז'ה של המשטרה הבריטית ותרפה במידה רבה את ידיהם במלחמתם בנו.
הם ילמדו לדעת שקמה בארץ תנועה מהפכנית שהתארגנה במחתרת לח"י, שגמרה אומר לגרש אותם ממולדתנו, ושאו מוכנים להקריב את חיינו ללא כל היסוס להשגת מטרתנו הנשגבה.

הם ילמדו לדעת שתקופת ההתרפסות והשתדלנות של עסקנינו-מנהיגינו, ושיתוף הפעולה עם ראשי מוסדות השלטון שלהם בארץ הגיע לקיצם. הם יבינו שקם בארץ דור חדש של מהפכנים עבריים, שחיהם אינם הערך הכי חשוב להם בחיים. ושהמטרה הנשגבה מקדשת בעיניהם את כל האמצעים. הם יגיעו אז למסקנה שבמוקדם או במאוחר אנחנו נאלץ אותם לצאת מארצנו בכוש פנים ולשוב לארצם, משם הם באו והשתלטו עלינו בכח הזרוע.

בפעם הראשונה מאז דנו אותי למוות, האמנתי שאני חי את ימי חיי האחרונים, וחשתי שאני כבר לא שייך לעולם הזה. הרגשתי אז הקלה מסוימת, ויכולתי להתגבר ללא קושי על רצון החיים שבי, ולחכות בסבלנות לרגע שבו אבצע בקור רוח את פעולתי האחרונה בחיים.

ביקורה השני של הסבתא

בשבוע שלאחר הערעור ואישור גזר-דין המוות, הסבתא שלי באה לבקרני. חששתי מאוד שהיא לא תחזיק מעמד כאשר היא תפגוש אותי פנים אל פנים במצבי החמור. נרגעתי כאשר נוכחתי לדעת שהיא מתגברת על מצוקתה הנוראה. היא סיפרה לי בצורה עניינית שפגשה את עו"ד זליגמן וקריצ'מן במשרדם בתל אביב והראתה לי את בקשת החנינה לנציב העליון שהם ניסחו עבורה. ראיתי שהיא כבר הספיקה להחתיים על הבקשה רבים מתושבי כפר-סבא, ואמרה לי שהיא הולכת מבית לבית בכפר סבא ומחתימה את האנשים על הבקשה. עד כה אף אחד לא סירב לחתום והיא מקווה שהבקשה, עם אלפי החתימות של תושבי כפר-סבא תציל אותי מהמוות. ועוד היא סיפרה לי שביקרה יחד עם הרב אריה לוין אצל הרב הראשי לישראל, הרב הרצוג, שהבטיח לה להשתדל למעני אצל השלטונות

הבריטיים, וגם הבטיח לה להשפיע על גב' הנרייטה סולד, שהיתה אישיות חשובה ומקובלת על השלטונות הבריטיים בארץ, לבקש מאת הנציב העליון להעניק לי חנינה. הסבתא סיפרה לי גם שעו"ד זליגמן אמר לה שהנציב העליון נקרא לבוא לאנגליה כדי למסור דו"ח לממשלה הבריטית שם, אודות טיבוע אנית המעפילים "סטרומה" על ידי חיל הים הבריטי. היא גם סיפרה לי שהנציב העליון, מיסטר מק מייקל, העביר את הסמכות להעניק חנינה לנדונים למוות לידי המזכיר הכללי, מיסטר מק פרסון.

עו"ד זליגמן הדגיש בפני הסבתא, כך היא אמרה לי, שהמזכיר הכללי הוא ידיד ישראל מובהק, ויש סברה שהבקשה של הרב הרצוג והגב' הנריטה סולד תוכל לשכנע אותו להעניק לי חנינה. מה עוד שהאווירה בארץ היתה אז מתוחה מאוד ורוויה רגשות אנטי בריטיים כתוצאה מטיבוע אנית המעפילים "סטרומה" ע"י הבריטים.

הסבתא נפרדה ממני בלב קשה, ואני עודדתי אותה בתקווה שמאמציה הרבים למעני לא יהיו לשוא, ושעוד אזכה לראות אותה שנים רבות בבריאות טובה.

חג הפסח בצל הגרדום

חג הפסח התקרב, ואני ביקשתי מאת מנהל בית הסוהר לאפשר לי להשתתף ב"סדר-הפסח" יחד עם כל האסירים היהודיים. המנהל הבטיח לי לשקול את הדבר, ולאחר כמה ימים הודיע לי שהוא אינו יכול לאפשר לי את הדבר, כי זה בניגוד גמור לתקנות של בית הסוהר. לעומת זאת הוא יאפשר לי לקבל כוס יין, שאחד האסירים היהודיים יביא לי לצינוק וגם מצות וממתקים, שהאסירים היהודיים מקבלים מהמוסדות היהודיים לרגל החג. בליל "הסדר" בא אלי לצינוק יעקב קוטיק, אסיר יהודי חבר אצ"ל, שבזמנו נתפס ע"י המשטרה הבריטית עם מזוודה מלאה עם נשק. הוא נדון אז למוות, וגזר דינו הוחלף למאסר עולם. יעקב התרגש עד לדמעות כאשר הגיש לי את הספל עם היין ושתיתי איתו "לחיים". באותו ליל פסח לא יכולתי להירדם. נזכרתי בסדר הפסח האחרון בבית אבא בעיירה שלנו רוז'ישן, לפני שלוש שנים בדיוק.

אחותי הקטנה שרה'לה, שאלה את "ארבעת הקושיות", ואחי הצעיר ממני אשר'קה, ואנוכי ליורינו אותה עד סוף הקושיות. אחרי זה שרנו את כל "ההגדה". זה היה "סדר פסח" מיוחד במינו, כולנו התרגשנו מאוד, וכאשר בסוף ההגדה שרנו "לשנה הבאה בירושלים", הרגשנו שאמנם חלומנו הגדול עומד להתגשם. התחבקנו בחום ובכינו בדמעות גיל. למחרתו של החג הייתי אמור לעזוב את פולניה בדרך לקונסטנצה ברומניה, ושם לעלות על האניה הרומנית "בסרביה" ולצאת לארץ ישראל. כל הלילה תכננו את עלייתי ארצה. החלטנו שאמא תלווה אותי עד קונסטנצה, הנמל שממנו מפליגה האניה לארץ ישראל. אני הבטחתי להורי שלא אשקוט ולא אנוח עד אשר אעלה אותם ארצה. השלטונות הבריטיים איפשרו אז לכן המשפחה שנמצא בארץ "לדרוש" את עלייתם של בני משפחתו הנמצאים בגולה במסגרת של "איחוד משפחות". הקשר עם משפחתי נותק זמן קצר לאחר עלייתי לארץ ישראל. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ניסיתי בכל דרך אפשרית למצוא קשר להורי, אך הכול היה לשוא.

הזיכרונות האלה על "סדר הפסח" בבית אבי, שהיה אך לפני שלוש שנים, נראו לי עתה בתוך התא האפל והקודר שבו אני כלוא עכשיו, כנצח. המציאות המרה טפחה על פני, והזכרונות הנפלאים והמרגשים על סדר הפסח בבית אבי לפני שלוש שנים נמוגו כלא היו. בלב כבד ובצער רב פרסתי את ה"בורש" ושקעתי בתרדמה עמוקה.

חזרתי לצינוק הנדונים למוות

למחרת בא אלי לצינוק הקצין היהודי, רובין, ואמר לי שאני עובר מצינוק העונשין לתא באגף הנדונים למוות. קיפלתי את ה"בורש" והשמיכות, אספתי את הספרים שהיו לי בתא, ועברתי לתא באגף הנדונים למוות, והפעם לתא הגדול יותר. בתא השני נמצאו אז שני ערכים שנדונו למוות וחיכו לחנינה מאת הנציב העליון או לאישור ההוצאה לפועל של גזר-הדין. בצהריים, לאחר גמר תפילת החג, בא אלי לצינוק הרב אריה לוין בפנים מודאגות מאוד, וכתמיד בעת ביקורו אצלי אחז בשתי ידי, הסתכל בעיני ארוכות, ושוב אמר לי

"יהושע, תשועת השם כהרף עין". והפעם מסר לי הרבי ספר תהלים קטן, וביקשני לומר לפחות פעם אחת ביום פרק תהלים. הבטחתי לו זאת ואמנם קיימתי את הבטחתי. העובדה שהעבירו אותי מהתא בצינוק העונשין לתא באגף הנדונים למוות, קרוב לחדר הגרדום, הביאה אותי למסקנה שבקרוב מאוד עומדים האנגלים לתלות אותי. החלטתי לבקש מחברי בחדר 18 להודיע למחתרת בחוץ, שיכניסו לי באופן דחוף ביותר את "התפילין" עם חומר הנפץ, כי לא נותר לי הרבה זמן עד אשר האנגלים יתלו אותי. למחרת בבוקר, כאשר האסירים הערבים עובדי הניקיון באו לנקות את התאים באגף הנדונים למוות, יצאתי לפרוזדור הקטן וניגשתי לחלון שפנה לחצר הטיולים. ראיתי את ישקה לבשטיין מטייל בחצר קרוב לחלון, וצעקתי אליו שאני רוצה להתפלל באופן דחוף. ישקה הבין את הרמז בדבר "התפילין" והבטיח לי להסדיר את העניין בהקדם האפשרי. "התפילין" הייתה הסיסמה בינינו לחומר הנפץ שהיו צריכים להכניס לי לתא לקראת הפעולה של "תמות נפשי עם הפלשתים". סמכתי על ההבטחה של ישקה וחיכיתי בקוצר רוח ל"תפילין". הצעתי שיעבירו אלי את "התפילין" באמצעותו של הרב אריה לוי, וכאשר הוא בא בשבת לבקרני ולא היו בידי "התפילין" הייתי מאוכזב מאוד. הרבי כהרגלו בזמן ביקוריו אצלי, אחז בשתי ידי והפעם, במקום "תשועת השם כהרף עין" אמר לי: "יהושע! יהושע, יש תקוה, יש תקוה!" וחיך אלי. לא שמתי לב לשינוי בדבריו ולחיוך שלו. רק כאשר נפרד ממני וראיתי שהליכתו קלה יותר מאשר תמיד, תמחתי מאוד.

וכאשר הרבי עזב את האגף לנדונים למוות, והדלת השחורה הכבדה נסגרה אחריו, נכנס לאגף הקצין היהודי רובין ופנה לשני הערבים שהיו בתא השני וציווה עליהם ללבוש את הז'קטים האדומים ולהתלוות אליו למשרדו של המנהל. לאחר כחצי שעה החזיר הקצין רובין אותם לתא שלהם, כאשר הם בוכים ומייללים בקול קורע לב, שבורים בנפשם ומקללים את כל העולם. התברר לי מהקצין רובין, שמנהל בית-הסוהר הודיע להם, שהנציב העליון אישר את גזר דינם, ובעוד שבוע יתלו אותם. לאחר ששני הערבים נסגרו בתאם, ציווה עלי הקצין רובין

ללבוש את הז'קט האדום ולבוא איתו למשרד.

החנינה

הקצין רובין היה חיזור כסיד והתרגש מאוד. כאשר שאלתיו: "מה מצפה לי במשרדו של המנהל?" הוא לא השיב לי דבר. הייתי בטוח שהגיע הרגע שבו יודיעו לי שגזר-דיני אושר ושבעוד כמה ימים יתלו אותי. כי איך ייתכן אחרת? לשני הערבים אישר הנציב העליון את גזר-הדין, ולי, ליהודי, הוא יעניק חנינה!?

הגעתי למשרדו של המנהל, שנמצא בחצר החיצונית של בית הסוהר, בליוי פמליה גדולה: הקצין היהודי רובין, הסרג'נט הבריטי התורן, השוטר האנגלי ששמר עלי כל הזמן, שני סרג'נטים ערבים תורנים בבית הסוהר. והנה המנהל, מיסטר וורסלי, מתחיל לקרוא בפני מהכתב, וכך הוא קרא: "יהושע בקר, בית המשפט לפשעים חמורים בירושלים דן אותך ביום ה-5 במארס 1942 למוות בתליה, וביום ה-23 במארס 1942 אושר גזר-דיןך על ידי בית המשפט הגבוה לערעורים", וכל משפט שהוא קרא תורגם מיידית על ידי הקצין רובין לעברית. בסוף המשפט הבא שמעתי את המילה "לייף אימפריזנמנט". מתוך מעט האנגלית שידעתי, ועוד ממה שלמדתי בצינוק מספרו של השוטר האירלנדי ששמר עלי, הכנתי שהמילה "לייף אימפריזנמנט" פירושה מאסר עולם. הקצין רובין, מרוב התרגשות, לא תרגם לי את המשפט האחרון. הוא לחץ את ידי בחום רב ואמר לי, "בקר, תגיד תודה!" באותו רגע הרגשתי שמישהו מחבק אותי ומושך אותי אחריו. היה זה יחזקאל אלטמן, הספרן שלנו בבית הסוהר, שהתגנב בשקט למשרדו של המנהל, וכאשר שמע שקיבלתי חנינה, חיבק אותי והוביל אותי לחדר 18 אל חברי שחיכו במתיחות נוראה לדעת מה הודיע לי המנהל. הייתי המום לגמרי, ולא ידעתי בתחילה מה קורה איתי. באתי למשרדו של המנהל מוכן נפשית לשמוע את מועד התליה והנה אני שומע שאני נותר בחיים.

בחדר 18 חברי התנפלו עלי בחיבוקים ובנשיקות. כולם בכו מרוב שמחה ואושר, ולא הרפו עד אשר ביקשתי שיאפשרו לי לנשום קצת אוויר. ההלם שבו הייתי נתון לשמע הבשורה הגדולה היה כה גדול וכה עצום,

שלא ידעתי ולא זכרתי איך הגעתי מהמשרד של המנהל בחצר החיצונית של בית-הסוהר עד לחדר 18 שבו נמצאו חברי מלח"י. יחזקאל אלטמן סיפר לי מאוחר יותר שכאשר הוא הוביל אותי ממשרדו של המנהל לחדר 18, הלכתי אחריו כמו בחלום. בחדר 18 חברי הפשיטו מעלי את הבגדים האדומים שלבשתי כנדון למוות, והלבישו אותי בבגדי אסיר רגיל וחבשו לראשי כובע שחור, סימן של נדון למאסר עולם. במשך כל השבת חברי ערכו לי מסיבה מרגשת ביותר. שרנו וחגגנו בהתרומוות רוח מיוחדת במינה עד מאוחר בלילה.

מרב התרגשות ומעוצמת האירוע הדרמטי שאירע בחיי, לא יכולתי להירדם. ראיתי שגם חברי בחדר היו ערים כל הלילה. למחרת, בשעות הבוקר המוקדמות, רשמתי ביומני שהתחלתי לכתוב: "אתמול, בשבת, א' באייר תש"ב, בתאריך 18 באפריל 1942 נולדתי מחדש".

כאשר יצאתי בבוקר יחד עם חברי לחצר הטיולים והבטתי אל החלון באגף הנדונים למוות, שדרכו נהגתי לראות את חברי מטיילים בחצר, נצמדו עיני לחלון כמו במגנט, ולא יכולתי להסיר את מבטי ממנו שעה ארוכה. אז התחלתי לחוש ולהבין כי אין זה חלום, וכי אכן ניצלתי מהמוות.

חברי, בראותם את מבטי לעבר החלון, הרגישו מה מתרחש בליבי ברגעים אלה. "שיקה, איך הרגשת כאשר היית שם?" הם שאלו אותי. "ספר לנו" הם ביקשו, "ספר הכל, מההתחלה", וסיפרתי להם. "לאחר ששמעתי את גזר-הדין מפני השופט הבריטי ונכלאתי בצינוק הנדונים למוות, יותר מכל היתה לי קשה הרגשת אין-האונים שאפפה אותי. מצאתי את עצמי כלוא בצינוק קטן וצר בלי כל אפשרות לשנות משהו במצבי הזה. היתה לי הרגשה שאני כבר שייך לעולם אחר, שאני מרחף אי-שם בין שמים וארץ ותחושת הקלה אפפה אותי. נדמה היה לי ששום דבר כבר לא יכול לפגוע בי יותר". חברי לא הבינו את משמעות הדבר. רק מי שהתנסה בנסיון כזה יכול היה להבין את תחושתי המיוחדת הזו. טיילתי בחצר וטרם הסתגלתי למצבי החדש. הכל נראה היה לי כה חדש וכה מרגש, כחלום נהדר.

מחמוד אנטבלי פגש אותי בחצר וחיבק אותי בשמחה ובהתרגשות. הוא הזמין אותי ואת חברי לחדרו למסיבה, ל"חפלה" שהוא ערך עבורי, וקיבלתי ברצון את הזמנתו. פגשתי בחדרו כמה אסירים ערבים מהמכובדים ביותר בבית הסוהר, בעלי דרגות של "שוויש" (סמל). ביניהם פגשתי גם את עבדול מג'יד, רוצחו של ד"ר חיים ארלוזורוב, לפי דבריו. שתינו קפה שחור ואכלנו עוגות "בקלאוי" טעימות מאוד, והאירה בחדר היתה ידידותית מאוד. בשעת הצהריים נקראתי על ידי הקצין היהודי, רובין, לבוא למשרד שלו ושם חיכתה לי ההפתעה המשמחת והמרגשת ביותר.

הסבתא

הסבתא באה לבקר אותי, וזכינו שנינו בביקור מיוחד, פנים אל פנים במשרדו של הקצין. שנינו פרצנו בבכי עז, בכי של גיל ואושר, ועמדנו חבוקים שעה ארוכה בלי לומר מילה זה לזה עד אשר נרגענו. אמרתי לסבתא שלעולם לא אשכח את המאמצים הגדולים שהיא עשתה כדי להציל אותי מהמוות. ביקשתי ממנה שתשמור על בריאותה כי אני רוצה ומקוה שהיא תזכה לחיים ארוכים ומאושרים יחד איתי. אמרתי לה שמאסר-עולם זה לא אומר שאשב כל חיי בבית הסוהר. אני עוד צעיר, רק בן עשרים שנה, ואחרי כמה שנים ישחררו אותי ואשוב לכפר-סבא ואמשיך להיות איתה כבעבר. אמרתי לה שלא תדאג לשלומי כי אני נמצא כאן יחד עם חברים טובים, והיחס של מנהל בית הסוהר אלי הוא די בסדר. הסבתא ז"ל היתה אישה מיוחדת במינה. היא היתה חכמה מאוד וידעה תמיד לומר את הדבר הנכון בזמן הנכון. היא היתה בריאה בגופה ובנפשה. אינני זוכר שהיא היתה אי-פעם חולה ונזקקה לרופא. עוד בצעירותה היא התעוורה בעין השמאלית שלה אבל זה בכלל לא הפריע לה לנהל חיים תוססים ומלאים. היא היתה באמת "עזר כנגד הסבא". סבי היה סוחר תבואות גדול. הוא היה קונה מהאיכרים בכפרים הסמוכים לעיריה שלנו את כל היבול שלהם, עוד בזמן הזריעה ומייצא את התבואה לארצות אירופה. לסבי היה משרד מפואר עם טלפון, דבר נדיר בעיריה שלנו. הוא היה

אריסטוקרט במלוא מובן המילה, בעל הדרת פנים ומכובד על ידי כולם בעיירה שלנו. הסבתא ידעה בחכמתה הרבה לסייע לו בכל מה שהסבא עסק. מעולם לא התלוננה ולא רגזה על אף אדם שבקרבתה. היא היתה המשענת לכל בני המשפחה בכל מצוקותיהם ומכאוביהם, וחכמתה המופלגת היתה לשם דבר בקרב כל המשפחה.

כאשר הצטרפתי ללח"י ויהושע כהן בא אלי לצריף שלנו ללמד אותי להשתמש בנשק, היא היתה עומדת בחוץ על המשמר, וכאשר ראתה שמישהו התקרב לצריף היא היתה מזהירה אותנו בסימן מוסכם בינינו. לא פעם התלוצצנו על כך שהסבתא שלי היתה חברה בלח"י לא פחות מאתנו. היה נדמה לי לא פעם שהיא אפילו היתה גאה בזאת שאני חבר בלח"י.

הסבתא היתה אישה אמיצה ולא פחדה מפני סכנות. במשך חמש שנים וחצי שבהן הייתי כלוא בבתי הסוהר בירושלים ובעכו, היא היתה מבקרת אותי כל חודשיים (על פי נוהלי בית הסוהר).

בשנתיים וחצי הראשונות היתה מגיעה ביום שישי לירושלים ומתארכת בביתו של הרב אריה לויין זצ"ל. למחרת, בשבת, היתה הולכת ברגל משכונת "משכנות", מקום מגוריו של הרבי, עד לבית הסוהר במגרש הרוסים כדי לבקרני.

כאשר העבירו אותי לבית הסוהר בעכו היא המשיכה לבקר אותי, על אף הסכנה הגדולה שבה היא היתה נתונה כאשר היא עברה בתוך העיר עכו שאוכלסיתה הערבית לא היתה אוהדת כלל וכלל ליהודים.

אחרי שברחתי מכלא עכו חברי בלח"י, סידרו לי לפי בקשתי, פגישה איתה, והיתה זו פגישה מרגשת ביותר. כל מעיניה ובקשותיה בפגישה זו היו שאשמור על עצמי לבל איתפס, חס וחלילה, על ידי המשטרה הבריטית פן יכלאו אותי שוב בבית הסוהר. ועוד ביקשה ממני הסבתא; פעם בחודש היא רוצה להפגש איתי בכל מקום אפשרי לפחות לכמה דקות. לאחר שהאנגלים עזבו את הארץ וקמה מדינת ישראל השתדלתי כמיטב יכולתי להיטיב עימה בכל מאודי. הסבתא ז"ל חיה חיים ארוכים ומתה בגיל 96 מיתת נשיקה, תוך כדי שנת ישרים, ונקברה בבית הקברות בחולון.

במשך השבוע הראשון לאחר החנינה, התחלתי אט אט להסתגל למצבי החדש. לא עוד המתח והציפיה לפעולתי האחרונה של "תמות נפשי עם פלשתים" על בימת הגרדום.

הרביתי לטייל בחצר הטיולים בחברת חברי מלח"י ולשוחח איתם אודות מצב המחתרת בחוץ. הידיעות שהגיעו אלינו לבית הסוהר לא היו מעודדות ביותר. ידענו שחברינו המעטים שטרם נאסרו, נרדפים ללא הפוגה על ידי המשטרה הבריטית וגם על ידי אנשי ה"הגנה" ששיתפו פעולה עם הבולשת הבריטית בדיכוי חברינו באכזריות יתרה, ללא רחם. היתה זו תקופה מן הקשות ביותר במשך מלחמתנו בשלטון הזר. הכישלונות בפעולותינו הכספיות וחוסר הסברה אודות מטרת מלחמתנו יצרו אוירה עוינת ביותר נגדנו. היו גם כאלה "בישוב המאורגן" שהיו מעוניינים להציג אותנו כ"גייס חמישי" שיש לחסלו בכל מחיר, ונחשולי שנאה הציפו אותנו מכל עבר. כאוירה כזאת היה קשה מאוד לשבת בבית הסוהר, ומצב רוחנו לא היה אז מרומם ביותר.

הרב אריה לויין זצ"ל

בשבת שלאחרי החנינה, בא אלינו לבית הסוהר הרב אריה לויין זצ"ל להתפלל עימנו כהרגלו מאז ומתמיד. "הרבי", קראנו לו. אהבנו והערצנו אותו מאוד. קידמתי את פניו מיד בהיכנסו והוא חיבקני בזרועותיו בהתרגשות גדולה ושלוכי זרוע נכנסנו לחדר 29 ששימש לנו כבית הכנסת. בשבת זו פניו קרנו מרוב אושר ושמחה והוא כיבדני בעליה לתורה וקראתי את ה"מפטיר" בהתרגשות רבה.

כבר הזכרתי בספרי זה את פגישתי הראשונה עם הרבי לפני המשפט וגם את ביקוריו אצלי במשך שש השבתות שאחרי המשפט בתא הנדונים למוות. בכל פגישה ופגישה הרגשתי את אהבתו הרבה אלי ואת דאגתו לגורלי. מלחיצת ידיו חשתי את חום ליבו שחדר לליבי והפיח בי תקווה. לעולם לא אשכח את ביקוריו אלה, את צערו ואת כאבו הגדול ואת שמחתו הרבה כאשר נודע לו שניצלתי מהמוות.

לאחר התפילה הוא אמר לי שהרב הרצוג הודיע לו לפני ביקורו אצלי

בשבת הקודמת, שאני אקבל חנינה, וגזר דיני למוות יומר במאסר עולם. כאשר ביקר אותי בתא הנדונים למוות בשבת הקודמת, הוא נמנע מלספר לי זאת שמא חס-וחלילה יתברר מאוחר יותר כי המידע היה שגוי. מדי שבת בשבתו ובחגים נהג הרבי לבוא להתפלל עימנו, הן בחורף בקור הירושלמי המקפיא עטוף בצעיף גדול מעל ראשו אשר לפעמים היה מכוסה בשלג, והן בקיץ בימי חמסין לוהטים לפעמים. בימים הנוראים היה מביא איתו את בנו, הרב רפאל, שיעבור ליד התיבה בתפילת מוסף כדי לחסוך מעצמו את המאמץ המתמשך במשך כל התפילה.

כל חדשים היתה הסבתא באה לבקרני. וקרה פעם, שבאחת השבתות נבצר ממנה לבוא אלי. הרבי ידע על כך, כי הסבתא היתה מתאכסנת בביתו כאשר היתה מבקרת אצלי. כדי למנוע ממני צער ועוגמת נפש ואולי גם קנאה בחברי שאותם ביקרו קרובי משפחה שלח את שתי בנותיו, את אטל ושפרה לבקרני, והן אף הביאו לי עוגות וממתקים. התרגשתי מאוד בעת ביקורן אצלי והתפעלתי מגדלות נפשו של הרבי ומאהבתו הגדולה אלי.

הרבה סופר ונכתב אודות הרבי. הגדיל לעשות זאת מר שמחה רז בספרו "איש צדיק היה", שבו הוא מתאר את מסכת חייו של הרבי. אני רוצה לספר אודות הרבי, לא רק "כאבי האסירים" כפי שרבים כינוהו; אני אספר אודותיו "כאבי הלוחמים" שלחם יחד איתנו בדרכו הוא את מלחמת החרות נגד השלטון הזר בארצנו.

כאשר יצאנו ביום שישי בתאריך 16 ביולי 1948 לשחרר את ירושלים העתיקה בפעולה משותפת של ה"הגנה", האצ"ל והלח"י, הבאתי את הרבי למחנה לח"י בטלביה, מחנה "אלדד", כדי שיברך את הלוחמים להצלחת הפעולה. וכאשר כולנו עמדנו בשורות, ערוכים עם נשקנו לצאת לפעולה, הרבי אימץ את ידנו, בירך אותנו ואיחל לנו הצלחה בביצוע הפעולה. בקול רוטט ונרגש פנה אלי ואמר: "יהושע, כאשר תפרצו את החומות של העיר העתיקה ותגיעו לכותל המערבי, אנא, תבוא אלי מייד ותיקח אותי לכותל כדי להתפלל שם שחרית יחד עם הלוחמים". הבטחתי

לו שאבוא. לצערי הגדול לא עלה בידינו לפרוץ לעיר העתיקה ונמנע ממני לקיים את הבטחתי.

באותם הימים של מצור ומצוקה בירושלים, של הפגזות וקרבנות, ביתו של הרבי בשכונת משכנות ניוזק קשה. באתי אליו כדי להעביר אותו ואת משפחתו למקום בטוח יותר. הרבי סירב בתוקף לעזוב את השכונה מתוך דאגה שלא יהיה מי שיעודד ויחזק את אנשי השכונה בשעות הארוכות של ישיבה במקלט בעת ההפגזה.

ובשעה שגברו המצור והמצוקה, והמזון הלך ואזל בירושלים, הבאתי אל ביתו מעט מן המזון אשר היה במחננו. הרבי נטל מידי את המזון ומייד חילק אותו בין השכנים בשכונה, עברו לא הותיר דבר. למחרת הבאתי לו שוב חבילה עם מזון וביקשתי שישמור את זה עבור משפחתו. פעמיים במשך השבוע הייתי מבקר בביתו ודואג לכך שלא יידע מחסור במזון. ידעתי שאת רוב המזון שהבאתי לו הוא מחלק לשכניו בשכונה. נפשי נקשרה בנפשו. ראיתי אותו בעת צרה ומצוקה, והתפעלתי פעמים רבות מאצילות נפשו ומאהבתו לזולת. רק יחידי סגולה מסוגלים להתעלות לדרגה כזו של מסירות נפש.

כאשר מרכז לח"י החליט לחסל את הרוזן ברנדוט, ושיערתי שלאחר מכן ממשלת בן-גוריון תאסור אותנו, הבאתי לביתו של הרבי את הקופה של לח"י בירושלים. לא היה זה סכום גדול והרבי הטמין את המעטפה עם הכסף מאחורי ספרי הש"ס בארון ספרי הקודש שלו. כך הפך הרבי לקופאי של לח"י בירושלים. פעמים רבות כאשר נרדפתי על ידי אנשי ש"ב (שרותי הביטחון) של ההגנה בירושלים, מצאתי מקלט בביתו של הרבי. שכונת משכנות היתה המקום הבטוח ביותר באותם הימים עבור אנשי לח"י.

חלפו שנים, קמה מדינת ישראל העצמאית, ואני מצאתי את בת זוגתי שנשאתי לאשה. את החופה והקידושין ערך לא אחר מאשר הרבי, כמובן, ואושרו לא ידע גבול.

בכל פעם שביקרתי בירושלים, מצאתי זמן וצורך נפשי לבקר את הרבי בביתו או "בתלמוד התורה", שם לימד את נערי ירושלים. מכתבים רבים כתבתי לו אודות כל המתרחש במשפחתי וזכיתי תמיד

לתשובות ממנו, דברים השמורים עמי לזכרון עולם. בעת מחלתו כאשר שכב בבית החולים "הדסה" בירושלים ביקרתיו לעיתים קרובות והוא שמח מאוד לראותני.

לאחר מותו הקמתי ביחד עם חברים מהאצ"ל ומהלח"י עמותה להנצחת מורשתו של הרבי, וכל שנה חילקנו מילגה למי שנהג בדרכו והגשים את מורשתו ברוחו של הרבי. כמעט כל שנה הייתי עולה לירושלים לפקוד את קברו ביום השנה לפטירתו. איש צדיק היה ללא מרכאות ואצילות רוחו תלوه אותי עד יום מותי.

יהושע מגיש מגילה לר' אריה זצ"ל לאות הוקרה

חדר 18

בבית הסוהר המרכזי בירושלים היו כלואים בתקופת מאסרי כ-550 אסירים ערבים. רובם היו אנשי "כנופיות" שנאסרו בעוון תקיפה ורצח של יהודים בשנות השלושים, שנות "המאורעות" כפי שנקראו באותו זמן. היו ביניהם גם פושעים פליליים רבים שנאסרו בעוון מעשי שוד ורצח, גניבה ואונס, חלאת המין האנושי.

האסירים היהודים היו מיעוט מבוטל בבית הסוהר; כ-50 אסירים, שכרובם היו גנבים, זייפנים ורמאים, ומיעוטם אנשי המחתרת הלוחמת נגד השלטון הזר הבריטי.

האסירים היהודים שוכנו כולם בתחילה בחדר מס' 23, שהיה חדר גדול, אולם כאשר החלו המאסרים המרובים של אנשי המחתרת הלוחמת ומספרם הלך והתרכה מזמן לזמן, דרשנו מאת מנהל בית הסוהר להעמיד לרשותנו חדר נפרד, בטענה שאנו אסירים פוליטיים שנשפטו לתקופות מאסר ארוכות וברצוננו ללמוד ללא הפרעה. מנהל בית הסוהר טען שהוא אינו מכיר בנו כאסירים פוליטיים, בעיניו היינו כולנו אסירים פליליים. הוא אישר את העברתנו לחדר נפרד לאלה שנשפטו לתקופת מאסר ארוכה, בתנאי שגם יונה מזרחי, פושע פלילי שרצח את אשתו ברגע של טירוף, ונשפט למאסר עולם, יעבור גם הוא יחד איתנו. באין ברירה הסכמנו לתנאיו של המנהל. לאחר בדיקה ובחינה של החדרים שהוצעו לנו החלטנו לדרוש מהמנהל שיעביר אותנו לחדר 18. היה זה אחד החדרים הטובים ביותר בבית הסוהר, היה בו חלון גדול שפנה אל החצר החיצונית והוא היה קרוב מאוד לשער היציאה מבית הסוהר. בדקנו במיוחד את האפשרות לברוח מהחדר הזה וגם מבחינה זו החדר המתאים ביותר. הבעיה שלנו היתה יונה מזרחי. חששנו שהוא ילשין עלינו למנהל אם ירגיש שאנו מתכננים בריחה. החלטנו, שכבוא הזמן נסלק אותו מהחדר בתואנה כלשהיא, ועד אז נניח לו להיות איתנו בחדר.

בתחילה היינו 12 אסירים יהודיים בחדר 18. אחד עשר מהם אנשי מחתרת והם: יחזקאל אלטמן, יעקב קוטיק, יהושע זטלר, רפאל סבן, יעקב לבשטיין, משה סבוראי, ניסים ראובן, ישראל תבואה, משה בר-גיורא, מיכאל דומשביצקי, (בן-יוסף) ואנוכי. האסיר השנים-עשר היה

יונה מזרחי שהמנהל כפה עלינו את נוכחותו בחדר איתנו, אולי מתוך כוונה שהוא יבלוש אחרינו וילשין עלינו כאשר יחשוב שאנו מתכננים לברוח. תנאי חיינו בחדר 18 השתנו לטובה במידה רבה. ראשית החלטנו על "שעתיים שקט" בחדר, משעה ארבע עד שעה שש, כדי שנוכל להתרכז בלימודים, לקרוא, לכתוב, להכין שיעורים וכו'. החלטנו גם לקרוא כל ערב, לפני כיבוי האורות, פרק בתנ"ך עם פרשנות של כל אחד מאתנו.

יהושע זטלר ומשה סבוראי למדו הנדסה באמצעות ה"בריטיש אינסטיטיוט", אחרים למדו אנגלית, מתמטיקה גבוהה, פילוסופיה יהודית, היסטוריה ועוד נושאים שענינו את כל אחד מאתנו. קראנו הרבה ספרים שקיבלנו מספריית בית הסוהר וגם קיבלנו ספרים מהאוניברסיטה העברית בירושלים. יונה מזרחי היה חסר כל השכלה, ומשה סבוראי, שבמקצועו היה מורה, החליט ללמד אותו קרוא וכתוב, כדי שגם הוא יוכל לשמור על הכלל של "שעתיים שקט".

לאט לאט התחלנו להסתגל לתנאים בבית הסוהר וכל אחד מאיתנו מצא לו את קבוצת הידידים, שאיתם הוא חילק את פת לחמו ואת החוויות המשותפות. אני הייתי מיודד מאוד עם יהושע זטלר שהכרתי עוד בהוץ במחתרת, ועד מהרה התידדתי גם עם יעקב קוטיק ועם רפאל סבן והיינו ארבעתנו קבוצה מגובשת ומלוכדת לכל דבר. אכלנו את ארוחותינו ביחד, טיילנו ביחד בחצר ("החקורה", כך נקראה חצר הטיולים בבית הסוהר), יעקב (ישקה) לבשטיין היה מיודד עם ישראל תבואה ומשה'לה בר גיורא - פיקודיו במחתרת בחוץ. משה סבוראי, יחזקאל אלטמן, ניסים (ניצ'קו) ראובן, ומיכאל דומשביצקי (בן-יוסף) חיו את חייהם בנפרד, כל אחד לפי הבנתו ולפי רוחו.

שמונה ימים לאחר שגזר דיני הומר ממוות למאסר עולם, הועלו על הגרדום, השכם בבוקר, שני הערבים שהיו בצינוק הנדונים למוות יחד איתי, וגזר דינם אושר על ידי הנציב העליון. מייד לאחר שנפתחה הדלת של חדרנו, יצאתי ל"חקורה" ושוב הסתכלתי לעבר החלון הגדול של אגף הנדונים למוות. באותו יום הייתי מוטרד מאוד. לא מצאתי לי מנוחה נפשית. היה נדמה לי שהנה, עוד מעט, אחרי ששני הערבים

הועלו על הגרדום יגיע תורי ויעלו גם אותי על הגרדום. יום קשה עבר עלי ובלילה לא יכולתי להירדם. חברי היו עדים לסערת רוחי והשתדלו כמיטב יכולתם להפיג את המתח שבו נמצאתי. למחרת נרגעתי לגמרי וחזרתי לשיגרת היום - יום בבית הסוהר. הייתי הצעיר שבחבורה, ועל אף זאת חברי התייחסו אלי בהערכה ובאהדה רבה. אולי משום הנסיון הקשה שהתנסיתי בו במשך 45 יום בצינוק הנדונים למוות ועמדותי בו עמידה אמיצה ומכובדת, ואולי משום שנהגתי בעת מאסרי ובעת החקירה על ידי המשטרה בצורה הראויה לשמה. כבר בימים הראשונים הרגשתי שרכשתי לי מעמד מכובד בקרב חברי בחדר 18. סבורני כי אין שום מקום בעולם שבו יתגלה האדם ללא כל לבושים, ערום בגופו ובנפשו, כאשר בבית הסוהר. השהיה המשותפת תמיד יחד, התנאים הקשים, היצרים המתפרצים - חושפים את נפש האדם לחלוטין. פה הכל גלוי וברור. אין כל אפשרות להצפין בלב חוויות, לבטים, מצבי-רוח, דכאוניות, הכל פורץ ועולה על פני השטח, לעין הכל.

בחדר 18 שררה באותה עת אירה של חשבון-נפש נוקב אודות כשלונה של מחתרת לח"י כבר בתחילת דרכה. היו בינינו שסברו, כי בגלל המחדל ההסברתי שלנו לא היה הציבור בארץ מודע למטרה שלנו. והיו גם כאלה שמתחו ביקורת על כושר ארגוני לקוי. יהושע זטלר שהיה המקורב ביותר ל"יאיר" לפני מאסרו סיפר לנו שפעולת השוד שאני השתתפתי בה נפסלה על ידי "יאיר" וגם הוא עצמו-שהיה אז מפקד הפעולות של לח"י-פסל אותה. יצחק צלניק שקיבל את תפקידו של יהושע זטלר כמפקד הפעולות, שלח אותנו לבצע את פעולת השוד, ללא שיקול דעת נכון; פעולה זו היתה כישלון נורא וגרמה לאוירת לינץ' נגדנו. כאשר יצחק צלניק הסגיר את עצמו לידי המשטרה מאוחר יותר, והגיע לבית הסוהר המרכזי בירושלים הוא נמנע מלהסתכל בעיניי כאשר נפגשנו בבית הסוהר. גם בשנים הרבות שלאחר קום המדינה, כאשר נזדמננו ביום האזכרה ל"יאיר" בבית הקברות בנחלת יצחק, הוא תמיד נמנע מלהביט בעיניי.

בחדר 18 למדתי לדעת מפי חברי הותיקים -יהושע זטלר, שהיה מבכירי המפקדים בארגון הצבאי הלאומי לפני הפילוג, ממשו סבוראי שהיה

ותיק הלוחמים עוד מתקופת ברית הבריונים ומיעקב (ישקה) לבשטיין (אליאב) שנאסר בזמנו יחד עם מפקדת האצ"ל - את כל ההיסטוריה בדבר הפילוג בארגון הצבאי הלאומי ועל הקמת תנועת לח"י. לא ידעתי את כל הפרטים אודות הפילוג לפני מאסרי. גם מפיו של רפאל סבן, מבכירי המפקדים באצ"ל שמעתי רבות אודות הוויכוחים והמריבות החריפות שליוו את הפילוג. בפעם הראשונה שמעתי בדבר התוכנית - ש"יאיר" היה בין היוזמים שלה - לעליית 40000 לוחמים אנשי אצ"ל מפולניה, באוניות פולניות, מצוידים כנשק פולני, במטרה לגרש את הצבא הבריטי מארץ ישראל. רק עקב פרוץ מלחמת העולם השנייה התוכנית הזו לא יצאה לפועל. שמעתי רבות על אישיותו של "יאיר". משה סבוראי סיפר לנו ש"יאיר" נחרד כאשר שמע על הכישלון של הפעולה שלנו. הוא התמיד לומר תהילים והתפלל לא-לוקים שיציל אותנו מחבל התליה.

במשך החודשים הראשונים בחדר 18 למדתי את קורות התנועה הלאומית בארץ, על הפילוג ב"הגנה" והקמת ארגון "הגנה" ב', ולאחר מכן על הפילוג ב"הגנה" ב' והקמת הארגון הצבאי הלאומי. למדתי להכיר, מתוך הסיפורים בחדר, את כל האישים המרכזיים שהיו מעורבים בהתרחשויות בתקופה הזאת. שמעתי לראשונה את השם דוד רזיאל שחברי כינו אותו "בח" (קיצור של השם בן-חור) שהיה מפקד האצ"ל, את השם אברהם תהומי (שכינויו היה "גדעון"), את השם חנוך סטרליץ (קלעי), בנימין זרעוני שכינויו היה "אבנר". יהושע זטלר סיפר רבות עליו. שמעתי הרבה על התככים של ד"ר אלטמן נגד "יאיר" ועל הוויכוחים המרים עם ז'בוטינסקי. ובעיקר שמעתי רבות, ממקור ראשון על הפילוג באצ"ל ועל הקמת תנועת לח"י מפיהם של יהושע זטלר, משה סבוראי, ויעקב (ישקה) לבשטיין. שלושתם היו מקורבים מאוד ל"יאיר" ובמיוחד יהושע זטלר שהיה יד ימינו של "יאיר" בתקופת הפילוג והוא תמך ב"יאיר" בכל מעשיו. יצחק יזרניצקי לא הצטרף מייד ל"יאיר" הוא שקל ושקל ודחה את הצטרפותו ל"יאיר" עד אשר לבסוף גם הוא מצא את מקומו בקרב הקבוצה שהלכה אחרי "יאיר". חדר 18 היה בשבילי כור ההיתוך בתנועת המהפכה העברית בארץ. התחנכתי מילדותי בתנועת

בית"ר, והייתי חדור הכרה לאומית עמוקה, אבל התגבשותי הלאומית הצרופה והמלאה באה לי בחדר 18, בחברתם של חברי הוותיקים שהיו איתי 24 שעות ביממה.

לאחר תקופת בטלה של כחודש ימים, החלטתי שעלי להתחיל לעבוד כאחד מבתי המלאכה שבבית הסוהר. שוחחתי על כך עם מחמוד אנטבלי ידידי, שעבד במסגריה, והוא הפגיש אותי עם חברו שאוקת סינווני, האחראי על המסגריה, שהסכים ברצון לקבל אותי לעבודה במסגריה. קבלתי את האישור ממנהל בית הסוהר והתחלתי לעבוד במסגריה.

במסגריה - עם המורה אבו-מוסא

המסגריה שכנה בסמוך לנגריה ולפחחיה באולם גדול ששטחו כ-150 מטרים מרובעים, ועבדו שם כ-80 אסירים ערבים.

אבו-מוסא, ערבי תושב ירושלים בן חמישים בערך, שימש כמורה במסגריה שתפקידו היה ללמד את האסירים את מקצוע המסגרות. כל בוקר בשעה 8.00 הוא היה מגיע לבית הסוהר ובשעה 14.00 היה חוזר לביתו בירושלים. אבו-מוסא היה אדם נוח מאוד והוא שמח לראות אותי מצטרף לעובדי המסגריה. הוא נתן לי בגדי עבודה והעמיד לרשותי שולחן עבודה, עם מגירות כדי שאוכל לשים בתוכן את כלי העבודה שהוא הפקיד בידי. הייתי האסיר היהודי היחיד שעבד יחד עם כ-80 אסירים ערבים שבידיהם היו כלי עבודה כגון פטישים, גרזנים, מסורים וכו' שיכלו לשמש להם כנשק יעיל ביותר. החלונות המסורגים והמרושתים ברשתות ברזל צפופות של המסגריה פנו לעבר הרחוב, ויכולתי לראות את תנועת המכוניות ואת האנשים שהתהלכו ברחוב סמוך מאוד לקירות החיצוניים של המסגריה. מובן שמייד עלו בדעתי רעיונות בדבר אפשרות בריחה דרך המסגריה, אבל לאחר בדיקה יסודית במקום נוכחתי לדעת שזה בלתי אפשרי. 80 אסירים ערבים נמצאים כל הזמן יחד איתי והם רואים כל שמתרחש באולם.

לאחר שעבדתי כמה ימים במסגריה, והתחלתי להתמצא בכל המתרחש במקום מצאתי במחסן כמות גדולה של מנעולים מקולקלים ופגומים, ששימשו לנעילת הדלתות בחדרים בבית הסוהר. הצעתי לאבו-מוסא שימסור לי

אותם כדי לתקנם וגם כדי להתקין להם מפתחות, כך שבזמן הצורך יהיו לו מנעולים מוכנים לשימוש. אבו-מוסא הסכים לכך ברצון ואני התחלתי לתקן ולשפץ את המנעולים. עד מהרה הפכתי למומחה בתיקון מנעולים, וכל מנעול שנשבר או נפגם בבית הסוהר הובא אלי לתיקון. מצב זה הביא אותי לידי מחשבה שאוכל בבוא הזמן להכין מפתחות למנעולים של החדרים שמהם נוכל אולי בעתיד לתכנן בריחה.

לשם כך יהיה עלי קודם לקלקל את המנעול בעזרת סיכה שתוחדר לתוך המנעול המסוים, ולאחר מכן להביא את המנעול למסגריה לשם תיקון, ואז יתאפשר לי להתקין מפתח למנעול. גם את הפרימוסים של המטבח ששימשו לבישול ולחימום האוכל הביאו אלי לתיקון. אבו-מוסא היה מרוצה מאוד מעבודתי ושיבח אותי בכל הזדמנות בפני המנהל והקצינים בבית-הסוהר. כל בוקר מחמוד ואני אכלנו ביחד את ארוחת הבוקר, שהכנו על האש של הכור ששימש לליבון מתכת במסגריה. ארוחת הבוקר כללה בדרך כלל עגבניות מטוגנות בשמן, חצילים מטוגנים, פיתות מחוממות ולפעמים חביתות שטוגנו על מחבת שנעשה מקופסא גדולה של ריבה. לקינוח הרתחנו מים וכיבדנו גם את אבו-מוסא בספל קפה שחור. את העגבניות ואת החצילים ואת שאר מצרכי המזון היינו קונים בכסף מלא מהאסיר הערבי שהיה אחראי על המטבח.

במשך הזמן התידדתי עם רוב האסירים שעבדו איתי במסגריה, וזכיתי ליחס אוהד ומכובד מצידם. גם השוטרים והקצינים בבית הסוהר גילו יחס דומה אלי. בשעת החיפושים שערכו אצל האסירים עובדי המסגריה בבואם ובצאתם מהמסגריה, הם לא הקפידו אצלי ביותר ועשו את החיפוש כלאחר יד. מדי פעם בפעם השוטרים ביקשו ממני לתקן להם כל מיני פריטים אישיים, ביניהם מציתי סיגריות וכו' והם כמובן היו אסירי תודה עבור הטירחה שטרחתי עבורם.

אבו-מוסא -בראותו שאני מצליח לתקן את המציתים של השוטרים- ביקשני פעם לעשות עבורו מצית חדש בתוך שפופרת של שפתון. הוא הביא לי לשם כך כמה שפתונים, שמתוכם בחרתי אחד ממתכת, ולאחר מאמץ מיוחד עשיתי עבורו מצית מהודר. המצית מצא מאוד חן בעיניו והוא הביא לי עוד שפופרות של שפתונים, ואני התחלתי לייצר עבורו

מציתים מכל הסוגים. כעבור שבוע היו בידי ארבעה מציתים מושלמים והגשתי אותם לאבו-מוסא. שני מציתים הוא לקח לעצמו ושניים הוא נתן לי כתגמול לעבודה שהשקעתי בהם.

סוכם בינינו, לפי הצעתו של אבו-מוסא, שבעתיד אקבל חצי מכמות המציתים שאני אייצר. את השפתונים הוא יספק לי, ואני אשקיע את העבודה בייצור. נוסף לייצור המציתים ולתיקון המנעולים של החדרים בבית הסוהר אבו-מוסא הטיל עלי כל מיני עבודות. ריתכתי מיטות ברזל שבורות, וכך למדתי את מלאכת הריתוך בעזרת מכשיר ריתוך עם קרביד. מדי פעם היה מביא לי האסיר הערבי שעבד במשק הבית של מנהל בית-הסוהר כל מיני כלי-בית לתיקון. באחד הימים הוא הביא לי סיר בישול גדול ממטבחו של המנהל, שהיה נקוב כולו והיה עלי להלחים את כל התחתית בבדיל. בשעת עבודתי בתיקון הסיר בא מנהל בית הסוהר יחד עם סגנו לביקור במסגריה.

כדי לא להביך את המנהל בעיני סגנו - כי זה היה בניגוד לתקנות של בית הסוהר לנצל את המסגריה לשימושו הפרטי של המנהל - הסתרתי את הסיר מתחת לשולחן העבודה שלי עוד בטרם שהם התקרבו לאזור שלי. המנהל ראה את זאת, ובהזדמנות אחרת, כאשר ביקר במסגריה מצא לנכון לרמוז לי על שביעות רצונו מהמעשה שלי. בביקור הקרוב של הסבתא שלי, הודיע לי הקצין התורן, שהמנהל נתן הוראה לאפשר לי ביקור מיוחד, פנים אל פנים, והסבתא היתה מאוד מאושרת. גם לא בדקו את מצרכי המזון שסבתא הביאה לי והביקור נמשך קרוב לשעה. הודיתי למנהל על המחווה הנדיבה שלו, והוא אמר לי שבעתיד כל הביקורים אצלי יהיו פנים אל פנים, ולא ממרחק מעבר לגדר התיל, כפי שהיה מקובל בבית הסוהר. היה זה הישג גדול, וחשבתי שאולי אוכל לנצל את הדבר כדי להכניס לבית הסוהר אמצעים שיעזרו לי לתכנן בריחה מבית הסוהר.

היחס המיוחד של מנהל בית הסוהר כלפי התפרסם עד מהרה, הן בקרב הקצינים והשוטרים והן בקרב האסירים, והיקנה לי מעמד מועדף. האסירים הערבים שעבדו יחד איתי במסגריה החלו להתיחס אלי ביתר כבוד ובהערכה רבה.

באחד הימים כיבסתי את המגבת שלי בחצר בית הסוהר, ותליתי אותה על אחת הקוביות מבטון ששימשו לייבוש הכביסה על יד הברזים. טיילתי בחצר והנה אני רואה שאסיר ערבי, חסאן שמו, שנדון למאסר עולם, זורק את המגבת שלי על הארץ ותולה את המגבת שלו במקומה. לא היססתי לרגע, ניגשתי אליו, ובלי לומר לו דבר הכיתי אותו באגרוף בפנים והוא נפל על הארץ חבול וזב דם. חסאן זה היה איש ריב ומדון. הוא היה ממשפחת המופתי הירושלמי והתנהג בבית הסוהר בשחצנות רבה וביהירות. לאחר שהערבים ראו אותו שוכב על הארץ ודם נוזל מפניו, ניגשו אלי בצורה מאיימת, ודרשו ממני להתנצל בפניו. סירבתי בתוקף ואף דרשתי מהם שחסאן ירים את המגבת שלי שזרק על הארץ, יכבס אותה ויתלה אותה שוב במקום שהיתה תלויה קודם. בינתיים הצטרף אלי עבדול מג'יד שעבד גם הוא כמסגריה ונוצרו בינינו קשרי ידידות, והודיע בתוקף לערבים שאם מישוהו ינסה לפגוע בי הוא ישכור לו את הראש. עבדול מג'יד היה ענק וחזק מאוד. שום אסיר ושום שוטר לא העז להתנכל לו. הערבים-בראותם שעבדול מג'יד עומד לצידו-התפזרו ולא העזו להתקרב אלי עוד. זו היתה התמודדות כוחנית ראשונה שלי עם הערבים ויצאתי ממנה מנצח, דבר שחיזק עוד יותר את מעמדי בבית הסוהר. למדתי מאירוע זה כי עוז רוח ואומץ לב חשובים לאין ערוך בעולם קטן ואכזרי זה, הנקרא בית-סוהר, וכי מי שמגלה חולשה ופחדנות נמעך כאן עד מהרה.

הקשר עם החברות שלנו בבית הסוהר לנשים בבית-לחם

באחד הימים סיפר לי אבו-מוסא, שהוא היה בבית הסוהר לנשים בבית-לחם, לשם נשלח ע"י מנהל בית הסוהר, כדי לבדוק את הסורגים בחלונות, והוא ראה שם את הבחורות שלנו שהיו כלואות שם כחשודות בהשתייכותן למחתרת לח"י. היו שם בלה שכטר (בעתיד אשתו של יהושע זטלר), טובה סבוראי (אשתו של משה סבוראי), חיה סורולוביץ ועוד כמה בחורות שלנו. אבו-מוסא התפעל מיופיהן ושאל אותי אם אני מכיר אותן. אמרתי לו שהן חברות שלי וביקשתי ממנו שכאשר יבקר שם בפעם הבאה שימסור להן דרישת שלום ממני. יום לפני שהוא נסע שוב לבית

הסוהר בבית-לחם אמר לי אבו-מוסא שאם אני רוצה למסור להן דרישת שלום בכתב הוא ישמח למסור להן פתק ממני. למחרת מסרתי לו שלושה פתקים קטנים מחוברים יחד, אחד מיהושע זטלר לבלה, שני ממשה סבוראי לאשתו טובה, ושלישי ממני לחיה סורלוביץ. בקוצר רוח חיכיתי לשובו של אבו-מוסא מבית-לחם. רציתי לדעת אם עלה בידו למסור לבחורות שלנו את הפתקים שנתתי לו. ואכן, הוא מסר להן את הפתקים. בהתלהבות רבה סיפר לי כיצד הוא הצליח למסור להן את המכתבים על אף ששתי שוטרות שנוכחו בחדר שמרו על כל צעדי. לאחר כשבועיים הודיע לי אבו מוסא שהוא שוב נוסע לבית-הסוהר בבית לחם, ואם אני רוצה שהוא יעביר לחברות שלנו מכתב, הוא ישמח לעשות זאת. בפעם הזאת ביקשתי ממנו שיקח מהן מכתב אלי, אם תהיה לו אפשרות לכך. ואמנם אבו-מוסא הביא לי מכתב, שנכתב על נייר טואלט דק מקופל ומודבק מסביב. את המכתב שמו הבנות על אדן החלון שאת סורגיו בדק אבו-מוסא, והוא הכניסו לתוך הכיס שלו. כאשר הגעתי לחדר שלנו ופתחתי את המכתב מצאתי שלושה מכתבים: מבלה, מטובה, ומחיה - תשובות למכתבים ששלחנו להן באמצעות אבו-מוסא.

השמחה וההתרגשות של כולנו היו לאין שיעור. קראנו שוב ושוב את המכתבים, כל אחד והמכתב שהיה מיועד לו, ולאחר מכן קראנו אותם בפני כל חברינו בחדר.

כך נוצר הקשר בינינו לבין החברות שלנו בבית הסוהר בבית-לחם באמצעותו של אבו-מוסא, המורה שלי במסגריה, שנמשך כל הזמן. בשביל אבו-מוסא היתה זו חוויה מלהיבה ומרגשת מאוד. העובדה שהוא היה יכול לדבר עם הבחורות שלנו, שלדבריו היו יפהפיות, היתה בשבילו הרפתקה מרתקת ביותר. ניסיתי להציע לו תשלום או פיצוי כל שהוא עבור המחווה שהוא עושה בשבילי, אבל הוא בשום אופן לא רצה לשמוע על כך. היחסים בינינו הלכו והתהדקו, ואת ארוחת הבוקר שבישלנו - מחמוד ואני-על האש של הכור, הוא אכל מדי פעם בפעם יחד איתנו.

העבודה במסגריה תרמה תרומה ניכרת לכושר ההישרדות שלי ולהחזקת מעמד בתנאים הקשים בכלא, כאסיר עולם, מהבחינה הפיסית והרוחנית

כאחד. עצם העיסוק במלאכה, השימוש במכשירים ובכלי עבודה החזיר אותי לימי כפר-סבא, עת התקנתי שם מערכות השקיה בפרדסים וטיפלתי בכל מיני מיתקנים מיכניים; הדבר השכיח את תחושת המאסר הארוך הצפוי לי.

במסגריה הורשיתי להשתמש באש של הכור להכנת ארוחת בוקר חמה וטעימה, ועל ידי כך לשפר את התזונה הדלה שקיבלתי מהמטבח בבית הסוהר. הצעתי ליהושע זטלר, חברי הטוב, שיצטרף אלי לעבודה במסגריה והוא קיבל את הצעתי ברצון. כל בוקר היינו מכינים לנו ארוחה שכללה בעיקר עגבניות מטוגנות, חצילים ולעיתים גם נתחי בשר שקיבלתי מהאחראי על המטבח הערבי בעיסקת חליפין: מציתים מעשה ידי תמורת מצרכי המזון.

לאחר כמה חודשי עבודה במסגריה התחלתי להרגיש כאבים בבטן. פניתי לרופא בבית הסוהר, ד"ר סוריאנו, והוא שלח אותי לאחר זמן רב של תלונות על כאבים, לצילום רנטגן בבית החולים מחוץ לבית הסוהר. התברר מהצילום כי קיבלתי אולקוס בתריסריון, ולפי דברי הרופא היתה זו תוצאה של המאכלים המטוגנים שאכלתי במסגריה. הרופא ציווה עלי להפסיק לאכול כל מאכל מטוגן וכל מאכל חריף. הוא רשם לי דיאטה: אורז עם חלב, תפוחי אדמה מבושלים, לבניה, ואסר עלי לאכול את המרקים: לא מרק שעועית ולא מרק עדשים שקיבלנו בבית הסוהר. השתדלתי מאוד לשמור על הדיאטה שהרופא ציווה עלי אבל למעשה היה זה מירשם של רעב. הדרך היחידה להשביע את רעבוני היתה לאכול פיתות מיובשות בצורת צנימים שנעשו עבורי על ידי האחראי על המאפיה.

זמן מה אחרי שהובהר לי בדבר מחלת האולקוס שלי, יהושע זטלר החל גם הוא להתלונן על כאבי בטן והתברר לאחר הבדיקות שנעשו לו, כי הוא חלה בטיפוס הבטן, הוא נשלח לבית החולים מחוץ לבית הסוהר לשם ריפוי.

התנאים בבית הסוהר נועדו על ידי השלטון הבריטי כדי לשכור אותנו פיסית ורוחנית. המזון שניתן לנו היה לפי טעמם של הערבים. לא זו בלבד. בשעה 11.00 קיבלנו פיתה אחת עם זיתים שלרוב היו רקובים,

או פיתה ובצל, לפעמים קיבלנו גם חתיכת חלבה או מנה חומוס וספל מים דלוחים שאמורים היו לשמש כתה. בשעה 14.00 קיבלנו "קאראבנה" (קערה מאלומיניום) עם מרק שעועית או מרק עדשים, ופעם בשבוע קיבלנו מרק בשר עם חתיכת בשר בתוכו ושתי פיתות. ההפסקה שבין שעה 14.00 עד לשעה 11.00 למחרת היום ללא אוכל, היתה מיועדת ללא ספק לשכור אותנו פיסית. לרובנו נגרמו עקב כך כאבי רעב וכאבי בטן והשתדלנו להשאיר פיתה אחת לשעת הערב כדי להשביע את הרעב. הודות לדיאטה ששמרתי בקפדנות, כאבי הבטן עברו לי במקצת ולא סבלתי במיוחד. יהושע זטלר חזר לאחר כמה שבועות מבית החולים ומראהו היה נורא. עור פניו היה צהוב והלחיים נפולות. הוא איבד הרבה ממשקלו וליבי נצבט למראהו. יהושע היה לי כאח בוגר ועשיתי מאמץ עליון לעזור לו לחזור לכוחותיו. ואכן כעבור זמן קצר יחסית, יהושע שהיה לו גוף חסון חזר לבריאותו.

יונה מזרחי

החיים בחדר 18 המשיכו להתנהל כרגיל עד אשר בשבת אחת קרוב משפחה של יונה מזרחי בא לבקרו. בגמר שעת הביקור, ראיתי את יונה פורץ לחדרנו בחמת זעם, ובעוד פניו אפורים מכעס הוציא מהבורש שלו משהו עטוף בסמרטוט ורץ לפרוזדור. כעבור 20 דקות נודע לי שיונה התנפל עם "שפרה" (כמה סכיני גילוח מחוברים ביחד) על הסמל הבריטי שהיה אחראי על הביקורים באותה שבת, וחתך אותו לאורך כל פניו בצורה חמורה מאוד. הסמל הבריטי איבד דם רב ויחד עם השוטרים והסמלים הערבים שנכחו במעשה של יונה, התנפלו על יונה והיכוהו בעזרת הנבוטים שבידיהם (מקלות ממולאים בעופרת) באכזריות נוראה בראשו בפניו, שברו לו את שתי ידיו וכל פניו היו חבולות ללא הכר. יונה איבד הרבה דם ונלקח לבית חולים ללא הכרה. נודע לנו לאחר מכן שהסמל הבריטי סטר על לחיו של יונה ללא כל הצדקה בשעה שביקר אצלו קרוב משפחתו. יונה נעלב מאוד ממעשהו של הסמל הבריטי ובתגובה על כך התנפל על הסמל בעזרת "הנשק" שלו ("השפרה") ופגע בו קשה.

לאחר כחודשיים חזר יונה מבית החולים שכור ורצוץ ובקושי היה מסוגל לתפקד בידיו. בחדר 18 התנדבנו כולנו לטפל בו כדי להבריאו. חסכנו מפינו אוכל עבורו, עשינו לו מסז'ים בידיו, כל אחד מאיתנו בתורו, וכוחותיו חזרו אליו תוך זמן קצר יחסית. יונה, עקב העזתו לתקוף את הסמל הבריטי, דבר שאף אסיר בבית הסוהר המרכזי בירושלים לא העז לעשות מעולם, הפך להיות הגיבור הנערץ ביותר בבית הסוהר. עד מהרה הוא שכח את כל המאמצים שעשינו כדי להבריאו והוא התחיל להציק לנו בחדר לבלי נשוא. טבעו הפרימיטיבי הביא אותו לכך שהוא דרש מאיתנו יחס כאל "מיוחס" - ונהג בנו בבחינת "עבד כי ימלוך".

בחדר 18 הנהגנו שכל יום שוטפים את החדר בתורנות. בבוקר קיפלנו את "הבורשים" והנחנו אותם כל יום כפינה אחרת. באחד הימים הייתי אני התורן והיה עלי לשים את הבורשים בפינה שלי. יונה שכב על ידי, ובאותו בוקר הוא איחר לקפל את הבורש ועל ידי כך מנע ממני לשטוף את הריצפה. ביקשתי ממנו להזדרז ולקפל את הבורש שלו כי עלי לשטוף את החדר ללא דיחוי. "אני רואה שאצטרך לחתוך אותך כמו שחתכתי את הסרג'נט הבריטי, כי אתה מפריע לי לישון עוד קצת", הוא אמר בכעס. דבריו הרגיזו אותי מאוד. ברגע הראשון רציתי להכות אותו בראשו בקרש שהיה מונח על ידי ושימש לי לכתיבה עליו; הרגיז אותי מאוד האיום שלו לאחר כל מה שעשיתי עבורו כדי להבריאו. יהושע זטלר רמז לי לא להכותו עכשיו ואני הנחתי את הקרש במקומו. יונה הבין שהוא שגה באיומו עלי ויצא מייד לפרוזדור. אני לא הייתי מוכן לעבור לסדר היום ולהשלים עם התנהגותו של יונה שעברה כל גבול לאחרונה. אמרתי לחברי בחדר שמחר בבוקר, עם ההשכמה, אני אתקוף את יונה בפטיש שאביא מהמסגריה, כי אין לנו ברירה אלא לשבור אותו ולחסל אחת ולתמיד את המיפגע המציק לנו ללא הרף, ששמו יונה מזרחי. יהושע אמר לי שהוא מצטרף אלי מחר בבוקר, ויחד נתקוף אותו ללא רחמנות. גם משה'לה בר-גiorא אמר לי שגם הוא מצטרף אלי. ישקה התערב ואמר שלדעתו אנחנו עושים מעשה פזיז והציע שנדחה את ההתקפה על יונה לחג הקרוב, כאשר כולנו נתכנס בחדר 23 לשם תפילה,

ואז נתקוף גט את כל הקבוצה של הגנבים ואנשי העולם התחתון שתומכים ביונה. קיבלתי את ההצעה של ישקה והסכמתי לדחות את ההתקפה על יונה עד לחג שמועדו היה קרוב. הבעיה שלנו הייתה אנשי ה"הגנה" שנאסרו אז ונכלאו יחד איתנו בבית הסוהר בירושלים. הם היו נתונים לטרור מצידו של יונה וחבר מרעיו, הם פחדו לפגוע בו, ואף שילמו לו שוחד בצורת מצרכי מזון שהם קיבלו בשפע מהחוץ, מחבריהם ב"הגנה".

יונה הרגיש שאנו, אנשי לח"י, לא נסבול עוד את ההתעללות שלו בנו, ועבד לחדר 23 החדר הכללי של היהודים.

הגנבים שעבדו במטבח היהודי תחת חסותו של יונה, גנבו את רוב מצרכי המזון שסופקו למטבח שלנו עבור האסירים היהודיים, ואנו רעבנו ממש ללחם.

סמוך לחג הפסח שוחחתי עם יהושע זטלר ופרטתי בפניו תוכנית פעולה נגד יונה ונגד כל חבר מרעיו, הגנבים ואנשי העולם התחתון שתמכו בו ונשמעו לכל הוראותיו. התוכנית שלי היתה לתקוף אותו ובו זמנית לתקוף את דניאל, את חנוכה ואת ניסים, אנשי העולם התחתון, ולהכות אותם ללא רחמנות. משה'לה בר גיורא ואני תוקפים, באמתלה כל שהיא, את יונה באגרופים בפניו ומפילים אותו על הארץ, ומשה סבוראי ויהושע זטלר מצטרפים אלינו מייד לאחר שיונה נופל על הארץ, וארבעתנו בועטים בו ברגלינו בכל חלקי גופו. ישקה וישראל תבואה תוקפים את דניאל, רפאל סבן ומיכאל'לה דומשביצקי מכים את חנוכה. ואם מישחו מהגנבים הנותרים ינסה להתערב להגנתו של יונה, אנחנו נתקוף גם אותו. תוכניתי נראתה בעיני יהושע ובעיני כל חברינו בחדר. בערב פסח התכנסנו, כל האסירים היהודיים, כולל אסירי ה"הגנה", בחדר 23 להתפלל ולערוך את סדר הפסח. ערכנו את השולחנות עם המטעמים החגיגיים ואני התיישבתי בראש השולחן, במקומו של יונה, שנהג תמיד לשבת שם, וחיכיתי לתגובתו על אשר תפסתי את מקומו. אולם יונה שכב על הבורש שלו ולא הגיב. רציתי לתקוף אותו באמתלה כלשהיא ולא לתקוף אותו סתם כך ללא סיבה לעיני כל האסירים בחדר. גמרנו לאכול ועמדנו להתחיל בתפילה, אך במקום שהיה תמיד

עומד ארון הקודש עם ספר התורה, שכב ניסים, אחד מתומכיו ומעריציו של יונה. לדרישתי לפנות את הבורש מהמקום הוא סירב בטענה שיונה ציוה עליו לשכב במקום. יונה קם מהבורש שלו וניגש אלי בצורה מאיימת. "אתה רוצה למנוע מאיתנו להתפלל כאן!" צעקתי אליו, ובלי לחכות לתשובה הרבצתי לו בכל כוחי באגרופי בלסתו. משה'לה בר-גיורא שהיה צמוד אלי כל הזמן, הרביץ לו באגרוף בצד השני של הלסת ויונה התמוטט ונפל על הריצפה. משה סבוראי ויהושע זטלר שחיכו לרגע זה, הצטרפו מייד לשנינו, ולפי התוכנית שתיכננתי, התחלנו להרביץ ולבעוט ביונה בכל חלקי גופו עד אשר הוא איבד את הכרתו. נעלנו כולנו את הנעליים הכבדות שלנו ובכל מכה שהכינו אותו שברנו לו צלעות בגופו. ישקה וישראל (עזרא) תבואה תקפו את דניאל, שהיה טיפוס אלים ובעל גוף חזק, רפאל סבן ומיכאל'לה דומשביצקי תקפו את חנוכה, גם הוא איש אלים וחזק. שני הגנבים הגברתנים האלה, כאשר ראו את יונה מנהיגם שוכב על הריצפה ללא הכרה חבול בצורה חמורה, הרימו את ידיהם, והתחננו שלא נפגע בהם. "אנחנו לא אשמים, עשינו הכול לפי פקודה מיונה". אנשי ה"הגנה" שהיו כולם בחדר ולא ידעו מאומה על התוכנית שלנו להכות את יונה, היו מופתעים ומזועזעים מאוד. למראה המכות הקשות שהכינו את יונה החל אליהו סחרוב, מפקד בכיר ב"הגנה", לצרוח בצריחות היסטריות, "אתם רוצחים אותו, תפסיקו! אתם רוצחים אותו", וברוך רוזינל, מלך הגנבים שלא התערב בכלל בנעשה בחדר, צעק אלי, "שיקה, אתה תיזהר, כי יונה עוד עלול לחתוך אותך כמו שחתך את האנגלי!!!". "אם יעז לעשות זאת יקחו אותו מכאן ישר לבית הקברות ולא לבית החולים", אמרתי בקול רם, כדי שכולם בחדר ישמעו זאת. שקט השתרר בחדר, ואני, שהייתי עדיין בתוך סערת הרוחות וההתרגשות של האירוע, ניגשתי לדניאל שעמד בידיים מורמות כל הזמן ואמרתי לו "דניאל, אם אתה תעז שוב להתנכל לאחד מחברינו כאן, סופך יהיה כסופו של יונה, ואת זה אני אומר לכולכם, תומכיו וחסידיה של יונה." השוטר שהסתובב בפרוזדור, שמע את המתרחש בחדר 23, הציץ לחדר וכאשר ראה את יונה שוכב על הריצפה מחוסר הכרה ונחלי דם

סביבו, הזעיק את הקצין התורן רובין. הסברתי לקצין שיונה ניסה לתקוף אותי ונאלצתי להתגונן. הקצין רובין אמר לי שהוא לא ראה ולא שמע מאומה מכל מה שהתרחש בחדר ונתן הוראה למוסטפה, האסיר האחראי על בית החולים, להעביר את יונה לבית החולים, ונפרד מאיתנו בכרכת חג שמח. יונה הועבר לבית החולים במצב קשה מאוד. משה סבוראי שהיה הגבאי שלנו בבית הכנסת, ביקש מצבי שפר, החזן שלנו בבית הסוהר, לגשת לארון הקודש ולהתפלל את תפילת החג. לאחר שגמרנו להתפלל חזרנו לחדר 18 בהרגשה, שמעתה ואילך מצבנו יהיה שונה לגמרי. היתה זו מלחמת קיום ממש, שלחמנו נגד כל החלאה של העולם התחתון בבית הסוהר, שבראשו עמד יונה מזרחי, "גיבור" בית הסוהר, ויצאנו ממנה מנצחים בגדול וללא עירעור. בחדר 18 היתה הרגשה של התרוממות רוח. כל אחד מאיתנו שם על השולחן את כל המטעמים והממתקים שהיו ברשותו וחגגנו את נצחוננו באחווה רעים מיוחדת במינה.

למחרת נפוצה השמועה בכל בית הסוהר, שאנשי חדר 18 תקפו את יונה ופצעו אותו קשה, ורכים מקרב האסירים הערבים בעלי הדרגות (סמלים) האחראים לעמדות מפתח בבית הסוהר, באו לחדרנו לברך אותנו בכרכת "מברוק" על הצלחתנו לשבור את יונה.

מחמוד אנטבלי ידידי, שלאחרונה קיבל דרגה של סמל ונתמנה לאחראי על המחסן, עמדת מפתח חשובה ביותר בבית הסוהר, בא לחדרנו וסיפר לי שרוב האסירים הערבים בעלי דרגה של סמל, האחראים על עמדות מפתח, בדעה שצריך להציע לנו, לאנשי חדר 18, שיתוף פעולה במאבק על שיפור התנאים בבית הסוהר ולשתף אותנו בכל המערכות הפנימיות נגד הנהלת בית הסוהר.

תוך זמן קצר יחסית הפך חדר 18 להיות הגורם הדומיננטי בכל הפעילויות בבית הסוהר. מייד אחרי החג החלטנו לסלק את דניאל הגנב מהמטבח ולמנות את מיכאל'ה דומשביצקי חברנו, כאחראי למטבח שלנו. יהושע זטלר שהתמצא בבישול, הדריך את מיכאל'ה מדי פעם בפעם, ומנות האוכל שקיבלנו כעת היו טעימות וגדולות בהרבה מאשר קודם לכן.

הויכוחים עם אסירי "ההגנה"

אנשי ארגון "ההגנה" שישבו איתנו בבית הסוהר, ושהיו נתונים לסחטנות וטרור מצד יונה מזרחי וחבר מרעיו הפושעים, נשמו לרווחה עתה ואף חלה התקרבות בינינו. קודם לכן, הם נאלצו במשך כל הזמן, מתוך פחד, לתת להם חלק גדול מהמזון שהם קיבלו בשפע כל יום מארגון "ההגנה" בחוץ. עתה לאחר שהורדנו את יונה מגדולתו, חילצנו אותם ממצב זה. בעיקר היו אלה אנשי "ההגנה" מקיבוץ גבעת ברנר, שמצאו יותר ויותר שפה משותפת איתנו. הם נאסרו על ידי הצבא הבריטי, לאחר שנמצא מחסן נשק בקיבוץ, בזמן שהצבא ערך חיפוש יסודי אצלם. הויכוחים בינינו נסבו תמיד בנושא "המרות" ולא כל כך בנושא מלחמתנו לגירוש השלטון הזר, הבריטי, מארצנו.

אני התיידדתי עם דוד זקס, אסיר "ההגנה", שאמר לי לא פעם שלדעתו דרכנו אנו צודקת בעיניו יותר מדרכה של "ההגנה" המשתפת פעולה עם האנגלים נגדנו. הוא שירת זמן ממושך בצבא הבריטי ולמד, לדבריו, לדעת מפייהם על כוונותיהם האמיתיות של הבריטים בעניין ארץ ישראל. היו לי גם שיחות וויכוחים עם דן רם ועם מתי מגד, שניהם חברי הפלמ"ח שנאסרו על ידי המשטרה הבריטית שחשדה באהדתם לתנועת לח"י. הויכוחים עם דן רם ועם מתי התמקדו לרוב בעניין "המרות למוסדות היישוב"; הם היו משוכנעים שדרכנו, דרך המלחמה בבריטים היא נכונה אבל כפרו בזכותנו לא לקבל את המרות של היישוב. דן רם שאל אותי לא פעם מניין שאבתי את הכוחות הנפשיים לעמוד איתן מול המוות ללא פחד, ללא רתיעה, ולגבור עליו.

סיפרתי לו על החינוך הלאומי שקיבלתי בתנועת בית"ר ועל השפעת הספרות הלאומית שלנו ועל ספרי ההיסטוריה שלנו שקראתי בהתעמקות רבה שעיצבו את הכרתי הלאומית הצרופה. סיפרתי לו גם על ההשפעה הגדולה של האוירה הלאומית ששררה בבית אבי בחו"ל. דן רם חזר והדגיש שהוא מעריך מאוד את אנשי לח"י כלוחמים וכפטריוטים אבל הוא חזר והדגיש שעלינו לקבל את המרות של המוסדות הנבחרים שלנו ולאחד את הכוחות שלנו כדי לצאת יחד למאבק נגד השלטון הזר הבריטי. הסכמתי איתו שאני מוכן לקבל את המרות, שהוא כל כך מרבה

לדבר עליה, אך ורק בתנאי אחד, והוא, שאכן נצא כולנו: "ההגנה" האצ"ל והלח"י למלחמה נגד השלטון הזר הבריטי, אבל לא אקבל את המרות של המוסדות הקוראת להבלגה ולשיתוף פעולה עם הבריטים. השיחות איתו ועם מתי מגד שהתקיימו בחצר של בית הסוהר הזכירו לי את הוויכוחים עם זאב גלר, איש "ההגנה" בכפר סבא. גם הפעם כאז לא הצליח איש לשכנע את משנהו בצדקת דרכו.

לח"י מחסל את הקצין הבריטי וילקין

היחיד מבין אסירי "ההגנה" שישבו איתנו בבית הסוהר, שהתנכר לנו, ולא פעם גם גילה שנאה כלפינו היה אליהו סחרוב, שהיה מפקד בכיר בארגון "ההגנה". כאשר לח"י הוציאו להורג את קצין המשטרה הבריטי וילקין, שהיה אחד הקצינים הבריטיים המסוכנים ביותר למחתרת, הפצנו בכוונה תחילה שמועה בבית הסוהר, שנודע לנו ממקורות שלנו שארגון "ההגנה" הוא שביצע את הפעולה הזאת. הקצין וילקין היה זה שאסר וחקר את אנשי "ההגנה", ביניהם גם את אליהו סחרוב. ברכנו את אסירי "ההגנה" "בברכת יישר-כוח" על ביצוע הפעולה, ועל כך הגיב אליהו סחרוב בשחצנות ואמר "ארגון ההגנה יודע את מי יש להוציא להורג.

הקצין וילקין היה מסוכן מאוד ליישוב העברי ולכן מצאנו לנכון להרוג אותו! אנחנו ידענו עוד באותו יום שתנועת לח"י ביצעה את הפעולה ובכוונה תחילה הפצנו את "השמועה" שארגון "ההגנה" ביצע את הפעולה כדי להביך ולשים ללעג את סחרוב המתרברב תמיד. למחרת היום הגיע העתון "דבר", והכותרת הראשית היתה "שוב בוצע רצח נפשע ע"י הפורשים פורקי עול. מחתרת לח"י רצחה בדם קר את קצין הכולשת וילקין ידיד ישראל". הראינו את העתון לסחרוב, ושאלנו אותו מה הוא אומר עכשיו לאחר שקרא את עתון "דבר". אתמול שיבח והתגאה בביצוע המושלם בהריגתו של וילקין על ידי ארגון "ההגנה". עתה, לאחר שקרא את העתון "דבר", החל להכפיש ולהשמיץ את מחתרת לח"י, שחש שאתמול התגאה בביצוע המושלם של הפעולה ושיבח אותה. הצביעות שלו הגיעה לשיא ואנו צחקנו לו בפניו ונהגנו בו לעג וקלס

בעיני כולם. בערב, לאחר שנסגרנו בחדר, ערכנו לילקין "הלווייה", והנחנו את הצלב עם שמו (שנכתב עליו על ידי אליעזר בן-עמי חברנו מלח"י) בתוך "הכרדל", וערכנו לו "הספד" בקול גדול, שעורר את תשומת ליבו של מוחמד אפנדי, הקצין התורן באותו ערב, שניגש לחדרנו כדי לברר את סיבת "ההספד הקולני" הזה.

בריתם של ישקה לבשטיין ומשה'לה בר-גורא

לאחר שיונה מזרחי לא היה עוד בחדר 18, התחלנו לתכנן ולגבש תוכניות בריחה ללא חשש של הלשנה למנהל בית הסוהר. הראשון שהכין תוכנית בריחה ממשית היה ישקה לבשטיין. ישקה עבד כספרן בספריה של בית הסוהר, והיתה לו האפשרות להימצא בחצר החיצונית. תפקידו כספרן בספריה של בית הסוהר איפשר לו להתיידד עם המנהל, מיסטר וילסון, ובאחת ההזדמנויות היזומות, ישקה הציע לו כמחווה לקראת חג הקריסטמס הנוצרי, להתקין בביתו של המנהל שנמצא מעבר לגדרות שהקיפו את בית הסוהר, עץ אשוח לרגל החג, כמתנה מחדר 18 לאות תודה והוקרה על יחסו ההוגן כלפינו. המנהל הסכים ברצון לקבל את המתנה הנאה מאיתנו, וכל אנשי חדר 18 השתתפו בתכנון הבריחה של ישקה ומשה'לה מביתו של המנהל. אני הכינתי במסגריה קוביות מפח שישמשו כתבנית לצקת בתוכן שוקולד מעורב בחומר הרדמה חזק להרדמת השוטרים שישמרו על ישקה ומשה'לה בעת התקנת האשוח.

תוכנית הבריחה היתה פשוטה וקלה והכל פעל כמתוכנן. ישקה נתן לשוטרים להחזיק חוט חשמל וציווה עליהם לא לעזוב אותו עד אשר יודיע להם על כך. לפני זה כיבד אותם בהרבה שוקולד. כאשר הדלקנו את הנר הרביעי של חנוכה, ושרנו "מעוז צור ישועתי" הגיע בריצה לדלת של חדרנו ידידי מחמוד אנטבלי ואמר לנו בהתרגשות: "מברוק" "יקוב ומוסה הרבו" כלומר: ישקה ומשה'לה הצליחו לברוח. כמוכן שהודינו לו מאוד עבור הבשורה המשמחת והמשכנו לשיר שירי חנוכה. בחצר החיצונית של בית הסוהר היתה מהומה גדולה. שמענו שריקות ויריות של השוטרים אבל ישקה ומשה'לה הצליחו לברוח והגיעו למקום מבטחים. היה זה בסוף שנת 1943. לפנייהם ברחו ממחנה המעצר מזרע

יצחק שמיר ואלהיו גלעדי, ובספטמבר 1943 הצליח לברוח מבית החולים בירושלים עמנואל הנגבי שהיה עצור בלטרון, ובנובמבר 1943 ברחו 20 אנשי לח"י מלטרון. מחתרת לח"י קיבלה תגבורת רצינית מאוד וגם אנו בבית הסוהר בירושלים התחלנו בהכנות רציניות לתכנון הבריחה. בתחילת שנת 1944 הועבר אלינו מבית הסוהר נור-שמס אליהו קשאק (יותר מאוחר עמיקם) שהיה כלוא בתנאים קשים מאוד.

אליהו נאסר בעת ניסיון שנכשל- לשדוד בנק ערבי בירושלים. בכלא נור שמס נכלאו אסירים שנדונו לעבודות פרך, ורק אסירים מעטים הצליחו להחזיק מעמד שם. אליהו הועבר אלינו מטעמים רפואיים - כאבים חזקים בגב וברגליים. טיפלנו בו והשתדלנו להקל עליו במכאוביו הקשים כמיטב יכולתנו. מהר מאוד הפכנו שנינו לידידים בלב ונפש. אליהו התגלה כאיש נעים הליכות בעל נפש אצילה עם השכלה רחבה ביותר. כולנו אהבנו אותו מאוד. הוא לימד אותי את השפה האנגלית שאותה ידע על בוריה. אהבתי מאוד לשמוע את השירים הרוסיים שהוא שר לנו ובמיוחד את השיר "יא סיבירו ניי ביוסיה" שיר רוסי ששרו המהפכנים הרוסים שהוגלו לסיביר על ידי הצאר הרוסי. פירושו של השיר הוא "אני מסיביר לא פוחד, גם סיביר היא אדמה רוסית". גם אליעזר בן-עמי נאסר באותה תקופה והובא אלינו. את אליעזר הכרתי עוד לפני מאסרי, כאשר הוא בא לכפר סבא להשתתף בקורס לנשק שיהושע כהן הדריך. התיידדנו מאוד וטיילנו שעות רבות יחד ב"חקורה", החצר בבית הסוהר.

תוכנית הבריחה שלי ממחסן הבורשים שבחצר הטיולים "החקורה"
תוך חיפוש דרך לבריחה מבית הסוהר מצאתי אפשרות לבריחה מחצר הטיולים ("החקורה"), והתוכנית היתה קלה ופשוטה. בגמר הטיול "הקסדרה" "בחקורה" אחרי הצהריים, כאשר כל האסירים חוזרים לתאים, אני אתחבא במחסן של הבורשים שדלתו המסורגת פונה לחצר הטיולים. לשם כך הייתי צריך להכין מפתח למנעול של הדלת, לפתוח אותה, להכנס למחסן ולחכות עד אשר יחשיך, ואז לצאת לחצר ולטפס בעזרת סולם חבלים על הקיר הפונה מחוץ לבית הסוהר ולרדת לרחוב.

הבעיה היחידה היתה איך להתגבר על המכשול של "התמם" - הספירה הנערכת בחדר כל ערב לפני השינה על ידי הקצין התורן, כדי לוודא שכל האסירים נמצאים בחדר. בינתיים ערכתי תצפיות בחצר על המערך של השמירה על הגג של בית הסוהר. מצאתי שהתוכנית ריאלית וניתנת לביצוע מוצלח. באותה תקופה נאסר והובא אלינו יהושע כהן, חברי מכפר סבא ומפקדי בלח"י. שעות רבות שוחחנו. הוא סיפר לי אודות המתרחש בחוץ, על התגבורת שמחתרת לח"י קיבלה מהבורחים ממזרע ומלטרון ועל הצטרפותם של לוחמים חדשים שזה עתה הגיעו מפולניה. סיפרתי ליהושע על תוכניתי לברוח ממחסן הבורשים והצעתי לו שיצטרף אלי ונברח שנינו. הוא התלהב מהתוכנית ורצה שנבצע את הבריחה בהקדם האפשרי. חששנו שיעבירו אותו תוך כמה ימים ללטרון, כנהוג על ידי האנגלים באותם הימים, ואמנם לאחר שבוע מאז הגיע אלינו, הוא הועבר ללטרון.

אני המשכתי לטפל בתוכנית. הכנסתי באין רואים סיכה לתוך המנעול של המחסן וחיכיתי להודעה שהמנעול מקולקל כדי שאוכל לקחתו למסגריה לשם תיקון, ואז תהיה לי האפשרות להכין מפתח נוסף בשבילי. חלפו שבועיים עד אשר נשלחתי על ידי אבו-מוסא לתקן את המנעול של המחסן. שברתי את הלשון של המנעול ולקחתי אותו למסגריה ועוד באותו יום "תיקנתי" אותו והכינותי מפתח נוסף, הטמנתי אותו במגירה עם התחתית הכפולה בשולחן העבודה שלי במסגריה.

זמן מה לאחר שיהושע כהן הועבר ללטרון נאסר גם מנחם שיף, גם הוא חברי בלח"י מכפר-סבא. ביליני שעות רבות בשיחות אודות הימים שבהם נאסרתי, ושמעתי מפיו אודות חטיפתו של חברנו אפרים זטלר על ידי ההגנה, ועל העינויים הנוראים שהם עינו אותו.

בחודשים מארס-אפריל 1944 הגיעו לבית הסוהר בירושלים זה אחרי זה צבי תבורי, דוד מאירי, אנשל שפילמן ומתי שמואלביץ'. מתי הגיע פצוע והועבר מייד לבית החולים. ניצלתי את ידידותי עם מוסטפה, אסיר שהיה אחראי על בית החולים בבית הסוהר, כדי להיכנס לבית החולים ולהחליף כמה מילים עם מתי. אחרי שהתחבקנו בהתרגשות גדולה אמרתי למתי שאם יזדקק למשהו, שיעביר פתק אלי דרך מוסטפה,

ונשתדל לעשות כמיטב יכולתנו עבורו.

ד"ר ישראל שייב - אלדד

בסוף חודש אפריל 1944 נאסר והוכא על גבי אלונקה לבית הסוהר בירושלים ד"ר ישראל שייב. כולו היה נתון במעטפת גבס, מהצוואר ועד למותניים. תחילה הקצין האנגלי רצה להכניס אותו לצינוק, אבל המנהל באותו זמן, מיסטר קלאו, ציוה לאשפז אותו בבית החולים שבבית הסוהר. אלדד היה אז מבחינה פיסית במצב קשה מאוד. היה לו שבר באחת החוליות שבעמוד השדרה ועשרים וארבעה שברים וסדקים באגן הימני. צבע פניו היה צהוב וחלק גופו התחתון, מהמותניים ולמטה, שחור-כחול כולו. כאשר נודע לנו בחדר 18 כי "הדוקטור", כך קראנו לאלדד באותה תקופה, הוכנס לבית החולים הוחלט שמישהו מאיתנו חייב להיות איתו כדי לעזור לו בכל אשר יזדקק ויבקש. פניתי למוסטפה ידידי, שהיה האסיר האחראי לבית החולים, וביקשתי לאפשר לי להתאשפז בבית החולים כדי שאוכל לטפל שם ב"דוקטור". מוסטפה נענה ברצון לבקשתי ויעץ לי שכאשר יסגרו אותנו בחדר, לאחר ("תמם") ספירת האסירים, להתלונן על כאבי בטן חזקים ולדרוש שיביאו אלי מייד את הרופא. לקול צעקותי הגיע ("הנובצ'י) השוטר הערבי ששמר עלינו בפרוזדור באותו ערב והזעיק את מוסטפה לחדרנו. מוסטפה מדד לי את החום וקבע שיש לי חום גבוה מאוד ויש להעביר אותי מיד לבית החולים. הקצין התורן פתח את הדלת בחדרנו (רק קצין רשאי היה לפתוח דלת של חדר לאחר ספירת האסירים) והעביר אותי לבית החולים.

בבית החולים היתה כבר מוכנה מיטה סמוך למיטתו של אלדד שנועדה עבורי. הצגתי את עצמי בפני אלדד, (מעולם לא נפגשנו לפני כן) ואמרתי לו שאנשי לח"י בבית הסוהר החליטו שעלי להיות על ידו ולהגיש לו את כל העזרה הדרושה. מיד לאחר שהצגתי את עצמי בפניו הוא שאל אותי: "האם הבאת איתך עיפרון ונייר כתיבה?" וכאשר עניתי בחיוב, שאל אותי אם אני יודע לשחק במשחק השח-מט. למחרת בבוקר, אחרי ביקור הרופא בבית החולים, החבר'ה שלנו מחדר 18 העבירו אלי

באמצעותו של מוסטפה משחק שח-מט, ושמתי אותו על כיסא בין המיטות שלנו. אלדד לא יכול היה לראות את הלוח בגלל עטיפת הגבס על גופו, ובלי לראותו הנחה אותי בהזזת הכלים. עד מהרה התברר לי שאלדד שחקן שח מעולה, ובלי לראות כלל את לוח השח-מט, ניצח אותי ללא קושי. במשחק נוסף גם כן ניצח אותי וזאת למרות שהייתי אז שחקן לא רע. לאחר מכן אלדד אמר לי שהוא רוצה להכתיב לי מאמר שנעביר אותו החוצה כדי להדפיסו בעתון המחתרתי שלנו "החזית". שם המאמר הראשון שאלדד הכתיב לי היה "אקספרסיוניזם ואימפרסיוניזם במדיניות העברית".

לאחר שאלדד גמר להכתיב לי את המאמר, קראתי אותו והתפעלתי מעומקם של הרעיונות ומההיגיון המשכנע שבדבריו. אמרתי לו שאולי כדאי שהוא יקרא את המאמר ויתקן את הטעוֹן תיקון. אלדד סירב לקרוא את המאמר מחשש, כך אמר לי, שיקלקל כל מה שכתב. המאמר היה מנוסח ומלוטש באופן מושלם. מסרתי את הניירות למוסטפה ובקשתיו להעביר אותם לחדר 18. לאחר הפסקה של כשעתיים, אלדד שוב הכתיב לי מאמר. ראיתי שהוא כל כולו לוחט לכתוב עוד ועוד, והייתי תחת הרושם שאלדד כאילו חושש שמא לא יהיה סיפק בידו לבטא את כל רעיונותיו ואת הגותו המעמיקה. אני שימשתי לו יד ועט לכתיבת המאמרים שהכתיב לי, והדבר ריגש אותי מאוד.

המשפטים של צבי תבורי, דוד המאירי, אנשל שפילמן ומתתיהו שמואלביץ
כאשר התקרב מועד המשפט של צבי תבורי, הבנתי מתוך שיחה עם אלדד, האידאולוג הדגול של מחתרת לח"י, שהוא מתכוון להפוך את המשפטים של צבי תבורי ושל דוד המאירי ושל אנשל שפילמן ושל מתי שמואלביץ' לבמת הסברה מקיפה שמעליה ישמיעו חברי לח"י כתב אשמה חמור נגד השלטון הבריטי הזר בארצנו.

חברי לח"י לא יופיעו עוד עם עורכי דין שילמדו סניגוריה עליהם, כי אם יהפכו את הקערה על פיה. במקום להיות נאשמים-כפי שבית הדין הצבאי הבריטי האשים אותם-הם יהפכו למאשימים את השלטון הזר הבריטי כבגידה בעם היהודי ובהתכחשות להתחייבותם בפני חבר

הלאומים להקים בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל. במיוחד התרגשתי, כאשר אלדד הכתיב לי את נאומו של צבי תבורי, חבר לח"י, במשפטו בבית הדין הצבאי באשמת החזקת נשק. צבי תבורי הודיע הודעה קצרה, שאין הוא רוצה בסניגור שיופיע בשמו במשפט וכי אין הוא מכיר בסמכות בית הדין הבריטי לשפוט אותו. את הנשק שהוא החזיק הוא קיבל ממפקדת המחתרת הלוחמת לח"י, שמטרתה לגרש את השלטון הזר הבריטי מארץ ישראל. היתה זו הודעה מרעישת והיא הפתיעה את השופטים הבריטים ואת הציבור היהודי בארץ. ההודעה של צבי בבית המשפט פורסמה בכל עתוני הארץ והיו לה הדים חזקים בכל שכבות הציבור. צבי נידון לחמש שנות מאסר ושוכן בחדר 18. המשפט השני שהיה נגד חבר לח"י, דוד המאירי-בגין, באשמת החזקת נשק, נערך שבוע בערך לאחר משפטו של צבי תבורי. והפעם אלדד הכתיב לי נאום ארוך יותר, לא הצהרה קצרה, כפי שהוא הכין עבור צבי. גם דוד סירב להופיע במשפט עם סניגור, וגם הוא הודיע מפורשות שהוא אינו מכיר בזכות הבריטים לשפוט אותו. נאומו של דוד גם כן פורסם בכל העתונות בארץ והיה לו אפקט הסברתי ממדרגה ראשונה. דוד נידון לשבע שנות מאסר ואף הוא שוכן בחדר 18. המשפט השלישי היה נגד חבר לח"י אנשל שפילמן. הנאום שאלדד הכתיב לי בפעם זו עבור אנשל היה מרגש ביותר. אנשל הדגיש את זכותנו לארץ ישראל והציג את הבריטים ככובשים זרים ואכזריים. הנאום היה מרגש והוא גרם להרבה יהודים להזיל דמעות. אנשל נידון לעשר שנות מאסר ואף הוא שוכן בחדר 18. לאחר כמה ימים התקיים משפטו של מתתיהו שמואלביץ'. מתי נתפס ונאסר לאחר חליפת יריות עם שוטרים בריטיים ברחובות תל אביב. לפי חוקי החירום שהיו קיימים בארץ באותו זמן, היה השלטון הבריטי רשאי לדון את מתי למוות. הנאום שאלדד הכתיב לי עבור מתי היה נאום פוליטי מבריק ונמשך הרבה זמן. וכאשר, בהמשך הנאום הזכיר, את אניית המעפילים "סטרומה" אלדד הרים את קולו וצעק "סטרומה רבותי! סטרומה!" נראה היה לי כאילו הוא בעצמו עומד בבית הדין ונואם את הנאום בפני

השופטים הבריטיים. ידי רעדה באותם הרגעים מרוב התרגשות. מבחינה פיסית אלדד היה במצב קשה מאוד, אבל מבחינה רוחנית ראיתי לפני ענק רוחני.

בית הדין הצבאי דן את מתי למוות בתליה. מתי קיבל את גזר הדין בשירת "התקוה" והוכנס לצינוק של הנדונים למוות. גם מתי, כמוני בזמנו, ביקש שנעביר אליו חומר נפץ כדי להתפוצץ יחד עם התליינים הבריטיים כאשר יעלו אותו על הגרדום.

לאחר 9 ימים גזר דינו הומר על ידי המפקד הצבאי למאסר עולם, והוא הועבר מהצינוק לחדר 18.

הימים שבהם הייתי עם אלדד בבית החולים, בבית הסוהר בירושלים, ולאחר מכן בחדר 18, היו היפים ביותר בשנות מאסרי. היתה זו חוויה עצומה ובלתי נשכחת להיות על יד איש בעל שיעור קומה כאלדד. ספגתי ממנו את תורת המהפכה העברית לשחרור לאומי במלוא משמעותה. לא עוד אינסטינקט בריא למלחמה בשלטון הזר לשחרור לאומי של נער יהודי צעיר שחווה את מאורעות הפוגרומים בגלות, כי אם של לוחם חרות בעל הכרה עמוקה המאמין באמונה שלמה שדרכנו היא הצודקת והנכונה לגרש את השלטון הזר הבריטי מארצנו.

לאחר שהרופא שטיפל באלדד התיר לו לרדת מהמיטה ולהתהלך מעט בבית החולים העברנו אותו לחדר 18. הרגשנו שזה עתה סיימנו בהצלחה גדולה מאבק הסברתי חשוב, שבראשו עמד אלדד, והתחלנו במשנה מרץ לחפש דרך לברוח מבית הכלא כדי להצטרף ללוחמים במחתרת בחוץ ולתרום באופן ממשי את חלקנו במלחמה לגירוש השלטון הזר מארצנו. תוכניות בריחה רבות תוכננו בחדר 18, אבל הגענו למסקנה, שללא עזרה מהמחתרת בחוץ לא נוכל בשעה זו להוציאן לפועל. ב-1 בספטמבר 1944 אלדד הועבר ללטרון ועצבות ירדה על חדר 18. לא שמענו אותו עוד שר את השיר הרוסי הנפלא שהוא תירגם לעברית "שיר האסיר" שהמהפכנים הרוסים היו שרים בבית הסוהר. נשארנו מיותמים וחסרים את אישיותו המרשימה שתרמה כה רבות למצב רוחנו.

לח"י מוציא להורג את לורד מוין בקהיר

באחד הימים בחודש אוקטובר 1944 נתבשרנו שלח"י הוציא להורג את לורד מוין, מיניסטר המדינה הבריטי במזרח התיכון, שמקום מושבו היה בקהיר. הפעולה הזאת עוררה תשומת לב כבירה בכל בירות העולם. פתאום התגלה שיש גורם חשוב במזרח התיכון הלוחם נגד האימפריה הבריטית, והדבר גרם להתעניינות רבה בקרב מדינות רבות באירופה. אנחנו בחדר 18 חגגנו ביום הזה את החגיגה הנפלאה ביותר. אבל עד מהרה, בליל ה-18 באוקטובר 1944, נודע לנו שהאנגלים הוציאו מהארץ 251 עצורים מלטרון, אנשי אצ"ל ולח"י, והועברו לאי שם באפריקה. הידיעה פגעה בנו קשות.

שביתת הרעב שלנו כמחאה על גירוש 251 אנשי אצ"ל ולח"י לאפריקה
החלטנו בחדר 18 להכריז על שביתת רעב לאות מחאה. כל האסירים היהודיים, למעט אסירי ההגנה, הצטרפו לשביתת הרעב. מנהל בית הסוהר מיסטר צ'רלטון בא לחדרנו ושאל אותי "גם אתה בקר! חולה האולקוס שובת רעב? הרי אתה מזיק בצורה חמורה לבריאותך!" עניתי לו שגם אני שובת רעב יחד עם כל האסירים היהודיים כמחאה על גירוש 251 מחברינו. הוא רגז מאוד עלי וידעתי שהוא יתנקם בי בעתיד. ב-14 בנובמבר 1944 מנהל בית הסוהר בא לחדרנו והודיע לנו שעלינו לארוז את החפצים שלנו ולהיות מוכנים להעברה למקום אחר, בלי שציין את שם המקום. שמות העוברים הוקראו בפנינו על ידי הקצין הערבי מוחמד אפנדי, והם היו: מתי שמואלביץ', משה סבוראי, צבי תבורי, דוד מאירי, יהושע בקר, שמעון עמרני, חבר אצ"ל, ועוד אסיר יהודי פלילי בשם יצחק. מחמוד אנטבלי ידידי בא אלי לחדר 18 והודיע לי שנודע לו ממקור מוסמך שמעבירים אותנו לכלא עכו. ועוד מחמוד אמר לי: "כאשר תגיע לעכו, פגוש את עדיל נבולסי, חבר טוב שלי, אסיר שנדון למאסר עולם, ומסור לו דרישת שלום ממני; וכאשר תהיה זקוק לעזרה כלשהיא פנה אליו ואני אדאג לכך בקרוב מאוד שהוא ייענה לבקשתך". שמענו רבות על התנאים הקשים השוררים בכלא עכו. ידענו גם שהמנהל, מיג'ור גרנט, הוא אכזר מאין כמוהו,

המתעלל באסירים ושולט בכלא ביד תקיפה. בעזרת רשת מלשינים מבין האסירים שהוא הקים, המלשינים על חבריהם האסירים תמורת הטבה כלשהיא, וגם מלשינים על השוטרים בבית הסוהר, הוא מקיים שלטון פחד ודיכוי. סיפרו שגרנט היה פושע פלילי שישב בבית הסוהר באנגליה והוא ידע מתוך ניסיון אישי היכן הן נקודות התורפה בבית הסוהר.

קשה היה, קשה מאוד היה, להיפרד מחברינו שנשארו בבית הסוהר בירושלים. נקשרנו בקשרי ידידות עמוקים מאוד שנוצרו במשך שנים של סבל ומצוקה משותפים בבית הסוהר. ועוד כאב לנו שנמנע מאיתנו הסיכוי לברוח. ידענו שבמוקדם או במאוחר תהיה אפשרות לברוח מבית הסוהר בירושלים. ומעכו, מי יודע?!

ארזנו את כל חפצינו, את הספרים ואת צורכי הכתיבה שהיו לנו, ונפרדנו בלב כבד ובצער רב מחברינו שנשארו בירושלים, ועלינו כבולים בידיים וברגליים בשרשראות ברזל, על הרכב המיוחד להעברת אסירים "הזינזנה" שנסע לכיוון עכו. אך יצאנו לדרך ופרצנו בשירה אדירה "יא סיבירו סיבירו-ניע בויוסיה, סיבירו טוז'ה רוסקיייה זמליה". כוונתנו היתה "אנחנו מעכו לא מפחדים, עכו גם היא אדמת מולדת".

כלא עכו

בצהרי היום כ"ח במרחשוון התש"ה, 14 בנובמבר 1944, הגענו לכלא עכו. לאחר מסע מפרך של שעות רבות בתוך "הזינזנה" - רכב מיוחד סגור בכל צדדיו, עם חלון מסורג אחד בדלת האחורית - הוריד הקצין הבריטי, שהיה אחראי על העברתנו מירושלים לעכו, את הכבלים מהידיים ומהרגליים. עברנו מעל הגשר שעל גבי התעלה העמוקה סביב למבצר העתיק ונכנסנו לכלא.

המיג'ור גרנט, מנהל כלא עכו, קיבל את פנינו בחיוך ארסי, שהבטיח לנו חיים לא קלים כלל וכלל. הסרג'נט הבריטי הרברט, שעמד על ידו עם נבוט כבד בידו, פקד על האסיר הערבי שתפקידו בכלא היה ספר, לגלח לנו את הראשים עד תום. לא ניסינו להתנגד לכך, אם כי בבית

הסוהר בירושלים התנגדו ואף הצלחנו לשכנע את המנהל שם להרשות לנו לגדל את שערנו; ידענו שכאן בעכו זה יהיה לשווא. ליבי דאב לראות את השער הבלונדי היפה שלי מושלך לתוך חבית ריקה ומלוכלכת שעמדה בחצר לידנו. בגמר "התספורת" נערך חיפוש מדויקדק בחפצינו שהבאנו איתנו מירושלים, והכול נלקח מאיתנו. היו לי ספרים, מחברות, עט ועיפרון ועוד צורכי כתיבה. הבאתי איתי מירושלים פיג'מה, סדין, מטפחות אף, בגדים תחתוניים פרטיים ועוד. כל אלה הורשיתי להחזיק בבית הסוהר בירושלים על-אף שהיה זה בניגוד לחוק, ואילו בעכו הכול נלקח ממני. לאחר החיפוש, ציווה עלינו הסרג'נט הרברט לקחת בורשים מהמחסן ולהיכנס לחדר 11, חדר היהודים, ולמחרת בשעה 10 להתייצב במשרדו של המנהל מיג'ור גרנט. פרשתי את הבורש שלי על הרצפה, אבל מיד נאמר לי על ידי אסיר יהודי שהיה בחדר, כי מותר לפרוש את הבורש רק לאחר שכולם חוזרים מהעבודה; עד אז אסור באופן מוחלט לשכב על הבורש. הייתה לי אז תחושה שנפלתי "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא".

חדר 11-חדר היהודים

חדר 11 היה חדר בגודל של 12 מטר על 5 מטרים והיה מאוכלס בכל מיני טיפוסים; הבולט ביניהם היה בנימין מזרחי, בעל גולגולת של קוף עם מצח נמוך מאוד. הוא ניגש אלי ברגע שנכנסתי לחדר ונתן לי שקית עם שברי זכוכית, ואמר לי לשים אותם בתוך הבורש כסגולה נגד זבובים. "משה שולח אלי את כל הזכובים, ועל-ידי שימוש בשברי הזכוכית אני מונע מהזכובים לעקוץ אותי", הוא הסביר לי. בנימין זה היה טיפוס פסיכופתי, שנדון בזמנו למוות בעוון רצח יהודי, וגזר דינו הוחלף למאסר עולם. הוא מספר לכולם, שבאחד הימים, כאשר שמר בפרדס, בא אליו "מנוול" אחד וכישף אותו, ואז ירה בו והרגו. הוא גם נכלא למספר חודשים באגף לחולי נפש שבבית הסוהר והוחזר לאחר זמן מה לחדר 11. והנה עוד כמה מאסירי העולם שישבו בחדר 11. נחום עבו מטבריה, עלם נחמד, שנקם את מותו של אחיו, שנרצח על ידי ערבי. נחום הרג את הרוצח הערבי ונדון למאסר עולם. שני אסירי

עולם נוספים שלהם היה אותו שם - משה, אחד רצח בשעת ריתחה את גיסו בעת סכסוך משפחתי, והשני רצח את אהובתו, ולאחר מכן ניסה להתאבד, אך ניצל ע"י השכנים שלו. והיו עוד טיפוסים שונים, גנבים רמאים, אנסים - רובם חלאת המין האנושי. היה זה מדכא מאוד להימצא יחד עם כל הטיפוסים האלה בחדר אחד, ולא יכולתי להירדם בלילה.

הפגישה עם המנהל מיג'ור גרנט במשרדו

למחרת בשעה 10 בבוקר בדיוק התייצבתי במשרדו של מיג'ור גרנט, מנהל בית הסוהר, וחכייתי להודעתו של הפקיד להיכנס לחדרו. לאחר כ-20 דקות של ציפייה נקראתי להיכנס למנהל. גרנט חיטט בתיק שלי, שהיה מונח על שולחנו, ואמר לי: "אני רואה שאתה סובל ממחלת האולקוס וזקוק לדיאטה מיוחדת. עליך לפנות לרופא כאן ולקבל ממנו המלצה באשר אוכל שלו אתה זקוק, ואני אשקול אם לאשר לך את זאת או לא. מחר בבוקר אתה מתחיל לעבוד ב"זנביל" (תעשיית סלים מקש קשה ודוקרני) ותשתדל לייצר את הכמות הנדרשת מכל אסיר כאן, 3 סלים ביום". אמרתי לו ששמעתי כאן שהעבודה ב"זנביל" היא עבודה קשה מאוד, ואני במצב בריאותי הירוד עקב מחלת האולקוס לא אוכל לעמוד בזה. "קודם כל תתחיל מחר לעבוד, ובמשך הזמן נמצא לך עבודה אחרת, קלה יותר", הוא אמר לי. העבודה ב"זנביל" הייתה קשה ומפרכת. לאחר יום עבודה חזרתי לחדר, כשכולי פצוע מדקירות הקש הקשה, וכשגבי מפותל מכאבים עזים בגלל הישיבה הממושכת על רצפת הבטון ברגליים מקופלות.

לאחר כמה ימי עבודה בזנביל דרשתי מהרופא שימליץ בפני המנהל להמיר לי את עבודת הזנביל הקשה בעבודה קלה יותר עקב מחלת האולקוס שלי. דרשתי גם שימליץ בפני המנהל לספק לי דיאטה מתאימה ותרופה נגד הכאבים הקשים בבטן שנגרמו לי כתוצאה מן המחלה. הרופא רשם לי דיאטת אורז עם חלב וכדורים נגד כאבים בבטן.

בתום החודש הראשון בעבודתי בזנביל חלה הידרדרות חמורה במצב בריאותי, ודרשתי מהרופא לאשפז אותי בבית החולים כדי להיות תחת השגחתו וגם כדי לנוח קצת ולהחזיר לי את כוחותי. הרופא אכן

ציווה לאשפז אותי בבית החולים כשבוע ימים.

בבית החולים בכלא עכו

בית החולים שכן בקומה השנייה בבית הסוהר, וכך יכולתי לראות במשך הלילה את האורות של חיפה. הדבר גרם לי להתרגשות רבה, יכולתי לשבת על יד החלון של בית החולים שעות רבות ולהביט לכיוון האורות. לאחר שבוע של מנוחה בבית החולים הרגשתי שינוי לטובה במצב בריאותי, והרופא המליץ בפני גרנט לתת לי עבודה יותר קלה. גרנט אכן כך עשה ושלח אותי לעבוד במילוי מזרנים, עבודה שנחשבה לקלה יותר.

העבודה בתעשית מזרנים

למעשה הייתה זו עבודה לגמרי לא קלה וגם לא נעימה. האבק שיצא מהקש שבו מילאתי את המזרנים חדר לריאותי וגרם לי לשיעול בלתי פוסק. אולם יתרון אחד היה לעבודה זו – יכולתי לראות דרך החלון המסורג שבקיר הפונה לרחוב את כל הנעשה שם ואת בית הספר לבנות מעבר לכביש, במרחק של 10 מטרים בערך. המורות שלימדו בבית הספר ניסו לא פעם לדבר איתנו, ואני שמחתי מאוד שיש מישהו מעבר לחומות שמעוניין לשוחח איתנו. אני התחלתי מיד לבדוק דרכים לברוח, למשל, דרך החלון והתחלתי בתצפיות על בית הספר כדי ללמוד את זמני הלימודים ומתי המורות הולכות הביתה, ואם בכלל יש אפשרות ממשית לתכנן בריחה מהפרוזדור שבו עבדתי. נראה היה לי בתחילה כי הדבר אפשרי, ולכן השתדלתי לבצע את מילוי המזרנים לשביעות רצוני של האסיר הערבי, שהיה אחראי לבית המלאכה הזה, כדי שלא יעבירו אותי לעבודה אחרת, במקום אחר. משעברו כמה חודשים, ונוכחתי לדעת שללא עזרה מבחוץ לא אוכל לברוח, גמרתי אומר להפסיק לעבוד בבית המלאכה הזה. האבק מהקש של המזרנים הפריע לי מאוד ופניתי אל הרופא כדי שהוא ימליץ לשחרר אותי מהעבודה הזאת. דרשתי מהרופא לאשפז אותי בבית החולים לשם טיפול באולקוס שלי, אשר הציק לי מאוד לאחרונה. הרופא ניסה להתחמק מדרישתי ורשם לי תרופה מסוימת כדי לסתום את

פי, אבל אני עמדתי בתוקף על דרישתי לאשפוז ואמרתי לו שמצבי הורע מאוד לאחרונה, ואני מטיל עליו את כל האחריות לתוצאות מצב בריאותי שהולך ומידרדר מיום ליום. ועוד דרשתי ממנו שיתן הוראה לתת לי דיאטה מיוחדת כפי שמצבי דורש. בקשתי ממנו שיתן הוראה לתת לי עוף מבושל פעמיים בשבוע, חמאה, תפוחי עץ, גבינה לבנה, כננות וכל המאכלים המתאימים לשיפור מצב בריאותי. הדגשתי בפניו שחברי בחוץ, במחתרת לח"י, לא יהיו מוכנים להשלים עם העובדה שהוא יפקיר את בריאותי. הרופא ביקש שאבוא אליו בעוד יומיים, והוא מקווה שגרנט יאשר את הדיאטה שדרשתי.

הרופא ממליץ על דיאטה מיוחדת עבורי

לאחר יומיים פניתי שוב לרופא, והוא הודיע לי שהוא הגיש את בקשתי בפני גרנט, והדבר תלוי כעת באישורו של גרנט. גרנט קרא אותי למשרד ואמר לי שהוא אינו מוכן לאשר לי את הדיאטה שהרופא המליץ עליה, כי האסירים הערבים ידרשו גם הם דיאטה דומה, ולזאת אין הוא מוכן להסכים. אמרתי לגרנט בתוקף, שאני שפוט למאסר עולם ולא למוות, ואם הוא יסרב לאשר את הדיאטה שהרופא של בית הסוהר המליץ עליה, הוא, גרנט, יהיה אחראי למצב בריאותי ההולך ומחמיר, ושחבריי במחתרת לח"י לא יתנו שיפקירו אותי או שיגרמו למוותי. למחרת קיבלתי את כל המזון כפי שהרופא המליץ, והשמועה אודות כך התפשטה חיש מהר בבית הסוהר.

ואמנם אסירים ערבים רבים פנו לרופא בדרישה דומה, וגרנט נאלץ להיעתר לבקשתם. שכבתי אז בבית החולים כשבועיים וחזרתי לחדר 11, חדר היהודים, ולא נשלחתי עוד לעבודה כל שהיא. למעשה, בחודשים הראשונים של שנת 1945 לא עבדתי בכלל. הסתובבתי בחצר הטיולים ושוחחתי רבות עם אברהם שיין, שחזר מבית החולים בחיפה לאחר טיפול רפואי ממושך. בשעתו הוא נדון למוות יחד עם שלום ז'ורבין ועם שלמה בן יוסף באשמת תקיפת אוטובוס ערבי. גזר דינו הומר למאסר עולם בגלל גילו הצעיר. אברהם עשה מאמצים רבים כדי להשתחרר מבית הסוהר בגין מחלתו הקשה.

לאחר מאבק ממושך עם הרופאים ועם גרנט הוא הצליח לשכנע את ועדת השחרורים של בית הסוהר שהוא אמנם חולה מאוד, והוא אכן שוחרר. התידדתי מאוד גם עם נחום עבו שהזכרתי אותו קודם לכן. נחום היה הספרן בספרייה של בית-הסוהר והוא סיפק לי ספרים לרוב. קראתי אז הרבה ספרים וגם השתדלתי ללמוד אנגלית מתוך הספרות שהייתה בספריית בית-הסוהר בעכו. החיים בכלא עכו היו קשים עד למאוד. קרבת המבצר לים גרמה לרטיבות רבה ולקור מקפיא בחודשי החורף בחדרנו. הבגדים שקיבלנו ממחסן הכלא היו דלים ולא היו מספיקים כדי לחמם את הגוף מפני הקור העז ומפני הלחות המתמדת. הסירחון שחדר לחדרנו מתאי הצינוק הסמוכים, שבהם הוחזקו אסירים שעשו את צורכיהם בתוך "הקרדלים" העביטים, היה מחניק וגרם לא פעם להקאות של האסירים בחדרנו. דוד המאירי היה צועק כל פעם, כאשר הגיע גל של סירחון: "אושביץ!" "אושביץ!" לא היה לנו מקלט שאליו יכולנו לפנות כדי להתרחק מהסירחון הנורא שהיה בחדר. המחנק בחדר מנע מאיתנו להירדם והרבה לילות נדדה שנתי בשל כך. האווירה בחדר הייתה מדכאת, התאורה שהאירה את החדר הייתה מנורת נפט שעמדה במרכז החדרת ובשעה שהיא כבתה חושך מוחלט שרר בחדר. בקוצר רוח חיכיתי לעליית השחר ולפתיחת הדלתות ע"י השוטרים שבאו לספירת הבוקר. כשהרורים פרצנו לחצר הטיולים כדי לנשום אוויר צח וכדי להניע את האיברים בגופנו. את "הבורשים" היה עלינו להוציא לפרוזדור הפתוח מסביב לחצר כדי שאפשר יהיה לשטוף ולנקות את החדר. אחרי הצהריים, בגמר העבודה, חזרנו לחדר והכנסנו את הבורשים פנימה; כל אחד הניח את הבורש שלו במקומו הקבוע. המשטר בבית-הסוהר, הסידורים והתקנות של מיג'ור גרנט מנהל בית-הסוהר נועדו לשבור אותנו. הניתוק המוחלט מהמשפחות שלנו ומחברינו בחוץ (שלא כמו בירושלים שם היה לנו כל שבת מפגש עם הרבי, עם קצין יהודי, עם רופא יהודי ועם שוטרים יהודיים), המאבק התמידי נגד גרנט ונגד כל המימסד בכלא, כל אלה, השפיעו מאוד על מצב רוחנו והיינו צריכים להיות נחושים ובעלי הכרה עמוקה כדי לעמוד מול הדיכוי ומול התנאים הפיסיים הקשים ולא להישבר.

"נערי שוני"

בחוף המלחמה נגד השלטון הזר הלכה וגברה, והדבר הפיח בנו רוח של אופטימיות ותקווה. באותם הימים, בחודש אוגוסט 1945, הובאה לכלא עכו קבוצה של 20 נערים חברי אצ"ל, שנאסרו בשוני שליד זכרון יעקב, בעת אימונים בנשק. כאשר הם נכנסו לחצר כלא עכו, צעירים זקופי קומה, תקיפים ונחרצים, ידענו שעכשיו נשנה את המצב בכלא עכו. מיג'ור גרנט ילמד שיש לו עסק עם צעירים יהודיים לוחמים שאינם נרתעים מפני שום דבר, וכי צינוק או עונשים אחרים בכלא לא יפחידו אותם כלל וכלל.

ה"שוני בויס", כפי שהמיג'ור גרנט קרא להם, התחילו להתאקלם בבית-הסוהר, ובהדרגתנו פנו ל"פישקה" (כך קראנו לגרנט החיגר) והגישו לו רשימה ארוכה של דרישות לשינוי תנאי המאסר; פישקה כמעט התפלץ מרוב תדהמה למקרא הדרישות שלהם. בין שאר הדרישות הייתה הדרישה לאפשר להם להכניס מקרר חשמלי לחדרם כדי לשמור על המזון, שהם קיבלו ממשפחותיהם בחוף. כאשר גרנט נוכח לדעת שלפניו כוח לוחם מאורגן ומלוכד, הוא נכנע לדרישותיהם. בשבת הראשונה למאסרם של נערי שוני הם דרשו וקיבלו רשות להתפלל יחד איתנו בחדר היהודים ויכולנו לקבל דין וחשבון מלא על הנעשה בחוף. הייתה זו ראשית תקופת המרי. שלושת הארגונים: ההגנה, האצ"ל והלח"י החלו לשתף פעולה במלחמה נגד השלטון הזר, ואנו היינו מאושרים מאוד.

שוב התחלנו, ובמרץ רב, לחפש דרכים לבריחה, והפעם לקבוצה גדולה יותר. כל מאמצינו עכשיו היו ליצור תנאים בכלא שיאפשרו לנו בריחה המונית.

משה סבוראי, שנפצע קשה ע"י הקצין הבריטי מורטון בעת מאסרו, וכתוצאה מכך התחיל לסבול ממכאובים קשים בכל איברי גופו, דרש מהרופא בבית הסוהר שימליץ בפני מיג'ור גרנט להעניק לו תנאים של יחס מיוחד, כי הוא אינו יכול לישון עוד על הרצפה הקרה. מיג'ור גרנט, שלאחרונה נמנע מלהיכנס בעימות איתנו, נתן הוראה להעביר את משה לחדר 20 ולאפשר לו לישון על מיטה במקום על הרצפה.

צבי תבורי, שסבל קשות מכרונכיטיס כרוני, דרש גם הוא מהרופא שימליץ בפני גרנט להעניק גם לו תנאים דומים, והוא אכן המליץ בפני גרנט לאפשר לו זאת בגלל מחלתו, ולגרנט שוב לא הייתה ברירה, והוא אישר גם לצבי לישון על מיטה בחדר מס' 20.

דוד מאירי הותקף קשות בכאבי בטן ואושפז בבית החולים בבית-הסוהר. כעבור זמן מה קבע הרופא שלדוד יש אולקוס בתריסריון, והוא המליץ בפני גרנט לאשפז אותו בבית החולים של בית-הסוהר לשם ריפוי ולאפשר לו לאחר מכן לעבור לחדר מס' 20 (חדר קטן יותר והרבה יותר נוח מאשר חדר מס' 11) כדי שיוכל לישון על מיטה.

מתי ואנוכי דרשנו מהרופא שימליץ בפני גרנט להעביר גם אותנו בגלל סיבות רפואיות לחדר 20, ושיאפשר גם לנו לישון על מיטות. אולם הרופא אמר לנו, שהוא בטוח שגרנט יסרב לקבל את המלצתו כעת. הוא הבטיח לנו שבעוד חודש הוא ינסה לשוחח עם גרנט על הנושא שלנו, והוא יודיע לנו בבוא הזמן על תוצאות השיחה שלו עם גרנט.

המאמצים להשגת קשר עם המחתרת בחוץ

בעוד אנו מחפשים דרך לברוח, הבננו שבלי קשר עם המחתרת בחוץ לא נוכל בשום אופן לתכנן בריחה חלקה. החלטנו אפוא שכל אחד מאתנו ינסה למצוא את הקשר המיוחל. מתי היה הראשון שניסה ליצור קשר עם החוץ באמצעות פאריס התומרג'י-הסניטר והעוזר הראשי לרופא בבית-הסוהר. פאריס היה ארמני ערום שהתגורר בעיר עכו, והיה ידוע בבית-הסוהר כמלשין הראשי של גרנט. הניסיון של מתי נכשל כפי שחששנו, והמכתב שמתי מסר לו הגיע לידי גרנט. האדם השני שניסה ליצור קשר עם החוץ היה משה סבוראי, והוא עשה זאת באמצעות הקבלן הערבי, תושב העיר עכו, שהיה מספק את מוצרי המזון לבית-הסוהר. משה היה מזמין באמצעותו מצרכי מזון באישור גרנט וכך הוא עמד בקשר יום-יומי איתו. גם ניסיון שני זה נכשל, והמכתב של משה, שנכתב אל אחותו, גם הוא הגיע לגרנט. החלטתי לפנות לעדיל נבולסי, האסיר הערבי שמחמוד אנטבלי יעץ לי לפנות אליו - לפני שעברנו מירושלים לעכו - בעת שאזדקק לעזרה כל שהיא.

כאחד הימים, בעת טיול בחקורה, פגשתי את עדיל נבולסי, וסיפרתי לו שמחמוד אנטבלי, ידידי מבית הסוהר בירושלים, אמר לי, שאם אזדקק לעזרה כלשהיא שאפנה אליו. עדיל נבולסי השיב לי שמחמוד אכן שוחח אתו על כך באמצעות אסיר שהועבר מכלא ירושלים לעכו, והוא נתרצה לעשות עבורי כל שאבקש. אמרתי לו שבעוד שבועיים הסבתא שלי תבוא לבקר אותי, ואני רוצה לפני זה לשלוח לה מכתב ולבקש ממנה, שתביא לי בעת הביקור: סבון, משחת-שיניים ועוד כמה דברים שנחוצים לי באופן דחוף. אמרתי לו גם שהסבתא גרה בפתח-תקה.

עדיל נבולסי מסייע

עדיל אמר לי בו במקום, שאכתוב את המכתב ואציין על המעטפה באותיות לועזיות את הכתובת המדויקת של הסבתא, והוא יעביר אליה את המכתב בהקדם האפשרי.

באותה שבת הסבתא באה לבקר אותי ואני ביקשתי ממנה, שכאשר יבוא השליח שלי אליה עם מכתב ממני, שתקבל את פניו בסבר פנים יפות, שתכבד אותו בכוס קפה ובמתקים; כאשר הוא ימסור לה את המכתב שלי, שהיא לא תפתח אותו, אלא שהיא תכניס אותו כמו שהוא אל תוך מעטפה אחרת, שהיא תכין מראש לכך, וזאת בלי שהשליח יראה שהיא עושה זאת. אני רוצה לבדוק אם השליח פותח את המכתבים שאני שולח בידו, ואם אפשר לסמוך עליו. הסברתי לה שעשיתי סימנים מסוימים בתוך המכתב, וכאשר אקבל אותו חזרה, סגור כפי ששלחתי אותו, אוכל לבדוק אם המכתב נפתח או לא. הסבתא הבינה היטב את כוונתי. למחרת מסרתי לעדיל את המכתב שכתבתי על נייר טואלט דקיק, ולפני שקיפלתי אותו היטב, שמתתי בתוכו שערה אחת שתלשתי מגופי ובקיפולים של המכתב הדבקתי סרטים צרים של נייר דבק שקוף ובלתי נראה. כל זאת כדי לבדוק אם המכתב שלי נפתח ונבדק על ידי מישהו. אם מישהו אכן יפתח את המכתב, סרטי הנייר ייקרעו, וגם השערה שהכנסתי בתוך המכתב תיפול החוצה.

לאחר יומיים, בעת הטיול הרגיל בחקורה, עדיל מסר לי באין רואים, בכניסה לבתי-השימוש, מעטפה, ואמר לי שהשליח שלו הביא לי כבר

תשובה מסכתא. הודיתי לו מאוד, ומיד נכנסתי לחדר שלנו, והוצאתי מתוך המעטפה את המכתב שלי, ששלחתי לסכתא, ומצאתי שנייר הדבק שהדבקתי בקיפולים לא נקרע, וכאשר פתחתי את המכתב בזהירות רבה מצאתי את השערה ששמתי בתוכו. השתכנעתי שהשליח הוא מהימן ואפשר לסמוך עליו, אבל החלטתי, ליתר ביטחון, לנסותו שנית. סיפרתי לחבריי שהנסיון שלי לשלוח מכתב לסכתא הצליח, אבל אני עדיין לא משוכנע לגמרי שהשליח אמנם מהימן, ובדעתי לשלוח עוד מכתב באותה שיטה כדי לבדוק את מהימנותו, את זאת אעשה לאחר הביקור הבא של הסכתא. בינתיים פניתי לעדיל, והצעתי לו תשלום כספי לשליח עבור המאמץ הגדול שהוא עשה למעני וגם עבור ההוצאה הכספית שהייתה לו עקב הנסיעה לפתח תקוה. עדיל אמר לי שבשום אופן השליח לא יקבל את התשלום, כי עשה זאת מתוך ידידות עמוקה אליו. לא הרפיתי מעדיל, וביקשתי ממנו לומר לי מי הוא השליח, כי אני רוצה להודות לו אישית עבור הטובה הגדולה שהוא עשה לי. עדיל השביע אותי, בכל היקר לי, שאשמור את שמו בסוד ואמר לי שהשליח הוא המורה האזרח שמלמד את האסירים תפירה במתפרה בבית-הסוהר, ושמו ודיה שכבארט.

המורה של המתפרה

המורה מתגורר בעכו לא רחוק מבית-הסוהר ומגיע כל יום בשעה 8.00 כדי ללמד את האסירים לתפור, והוא עוזב את בית הסוהר בשעה 13.00. שמחתי מאוד לשמע הידיעה הזאת, והחלטתי שעלי להיכנס לעבוד במתפרה, כדי שאוכל להיות בקרבתו ולהשתמש בו כמקשר שלנו עם המחתרת, וזאת לאחר שאהיה בטוח במהימנותו. כמו שאני מכיר את המנהל מיסטר גרנט ידעתי שאסור לי בשום אופן לבקש ממנו לאפשר לי לעבוד במתפרה, שכן דבר זה יעורר את חשדו ללא ספק. ביום שישי כאשר גרנט ערך את הביקור שלו בחדרי האסירים ושאל כל אחד מהאסירים בחדרנו אם יש לו תלונות או בקשות כלשהן, אמרתי לו שנמאס לי כבר להסתובב בטל מעבודה, וביקשתי ממנו לאפשר לי לעבוד בעבודה קלה, שאין בה מאמץ פיסי וציינתי את הסנדלרייה. הסנדלרייה

נמצאת בסמוך למתפרה, וידעתי שאם אבקש אותו לאפשר לי לעבוד במתפרה, הוא ישלח אותי לעבוד בסנדלרייה ולא דווקא במתפרה. ואכן כפי ששיערתי, גרנט נתן הוראה לקצין שהתלווה אליי לרשום אותי לעבודה במתפרה, ולא בסנדלרייה. העמדתי למראית עין פנים של מאוכזב, אבל בתוך ליבי שמחתי מאוד להישג החשוב שהשגתי.

במתפרה

ביום ראשון הלכתי לעבוד במתפרה, והתברר לי שהמורה לתפירה הוא נוצרי, ולכן הוא אינו מגיע ביום ראשון לעבודה. ביום שני פגשתי אותו, והוא הושיב אותי על יד מכונת תפירה ונתן לי הוראות כיצד לתפור וכיצד לנהוג במתפרה. במתפרה היו 8 מכונות תפירה. ב-6 מכונות תפירה השתמשו האסירים הערבים, והשביעית הועמדה לרשותי. המורה נתן לי מכנסיים שהוא גזר מהבד שהיה על שולחנו, ועד מהרה למדתי להשתמש במכונת התפירה, ותפיתי את המכנסיים לשביעות רצונו המלאה של המורה. במשך כל השבוע חיפשתי הזדמנות לדבר עם המורה ביחידות, באין שומע, ולהודות לו עבור המכתב שהוא מסר לסבתא ועבור התשובה שהביא לי ממנה. אולם לא הצלחתי, כי האסירים הערבים נמצאו כל הזמן בקרבת מקום ובטווח שמיעה. ביום שישי נזדמן לי לדבר עם המורה (הערבי) הנוצרי ללא חשש. הערבים ביום שישי אינם עובדים כי זה יום המנוחה השבועי שלהם, אבל המורה שהיה נוצרי, כן הגיע לעבודה, ויכולתי אפוא לדבר איתו באופן חופשי ולהודות לו מקרב לב עבור המחווה החשובה שהוא עשה למעני. הוא הופתע מאוד וגם התרגש לשמוע ששולח המכתב היה אני. אמרתי לו שאני ארצה בעתיד לבקשו שוב להביא מכתב לסבתא וגם לקבל תשובה ממנה. גם אמרתי לו שאני רוצה לשלם לו עבור הטירחה שלו ועבור הוצאות הנסיעה שהיו לו, אבל הוא סירב לקבל כל תשלום. הצעתי לו כי בעתיד, כאשר ארצה לשלוח מכתב לסבתא, אני אודיע לו על כך יומיים מראש. את המכתב אשים במגירה של מכונת התפירה שלי, והוא בתואנה שהוא מחפש חוטי תפירה, יוציא את המכתב מהמגירה ויביא אותו בעת הנוחה לו לסבתא.

בתמונה מורה המתפרה - ודיה שכבראט - בחברתי ובחברת דוד המאירי

לאחר כשבועיים סבתא שוב באה לבקר אותי, וכך יכולתי להודיע לה שאני אשלח בקרוב את המורה של המתפרה עם מכתב נוסף עבורה. הסברתי לה שאני מנסה שוב את השליח כדי להיווכח על מהימנותו. הסבתא הבינה היטב את המטרה שלי, והיא הבטיחה לי שתנהג כפי שביקשתיה בפעם הקודמת. היא לא תפתח את המכתב, אלא תשים אותו בתוך מעטפה שנייה, בלי שהשליח יראה זאת, ותמסור אותו לידיי כאילו שהיא כתבה מכתב תשובה עבורי.

הכנתי את המכתב וחזרתי שוב על אותם כללי זהירות - שצרה קטנטנה בפנים המכתב והדבקת סרט נייר דבק שקוף ובלתי נראה בקיפולים של המכתב. ביום שישי, כאשר מורה המתפרה ואני היינו לבד במתפרה, מסרתי לו את המכתב עבור הסבתא. ביום שישי שלאחר מכן הביא לי

המורה מכתב "תשובה" מהסכתא, וסיפר לי בהתרגשות כמה יפה קיבלה אותו הסכתא ואיזה כיבוד היא הציעה לו.

בגלל החשש שיגלו השוטרים את המכתב בשעת החיפוש על גופי, בעת יציאתי מהמתפרה בגמר העבודה, ומשום שלא רציתי שהמורה יראה כיצד אני בודק את סימני הזהירות שעשיתי במכתב, נכנסתי לשירותים ופתחתי אותו. שוב נוכחתי שהמכתב לא נפתח ולא נבדק, והשתכנעתי מעל לכל ספק שהמורה הוא מהימן. מובן שהשמדתי את המכתב.

סיפרתי לחבריי אודות הניסיון הנוסף לשלוח מכתב החוצה באמצעות המורה, והחלטנו שאפשר להשתמש בו כמקשר למחתרת. מטעמי זהירות החלטתי לתת לו כינוי בשם "חיים".

המחשבה על בריחה העסיקה אותי בכל שעות היום וחלמתי על כך בלילה. "איך יוצאים מכאן ומצטרפים למלחמה הקשה, שחבריי מנהלים בחוץ נגד השלטון הזר?" כל התוכניות שתכננתי התגלו כלא בנות-ביצוע. המסקנה הייתה אחת והיא: התקפה של חברינו מבחוץ על המבצר, ואנו נבצע את חלקנו מבפנים.

בחודש פברואר 1946 הגיעה למבצר עכו קבוצה גדולה של אנשי "הגנה" שנאסרו בביריה בעת אימונים בנשק. היו אלה חברי צעירים, בחלקם חובשי כיפות, והתידדנו איתם מהר מאוד. היו ביניהם כאלה שהביעו הזדהות ותמיכה בדרך מלחמתנו ואף הביעו רצון להצטרף לשורותינו. מובן שדבר זה תרם רבות להרגשתנו המצוינת באותה תקופה וגם נקשרו קשרי ידידות אמיצים ביני לבין כמה מהחבר'ה שלהם.

18 אנשי לח"י שפוצצו את בתי המלאכה של הרכבות בחיפה הובאו לעכו ביוני 1946 הובאו לעכו "ה-18". כך קראנו ל-18 אנשי לח"י שנתפסו על ידי הצבא הבריטי בעת נסיגתם מפעולת פיצוץ בתי המלאכה של הרכבות בחיפה.

הייתה זו פעולה במסגרת תנועת המרי, וזו הפעם הראשונה שתנועת לח"י ביצעה פעולה בהיקף כה גדול. מטרת הפעולה הייתה להרוס ולהשמיד את בתי המלאכה של הרכבות ששימשו להובלת הצבא הבריטי בכל המזרח התיכון. שטח בתי המלאכה היה גדול מאוד, והוא השתרע על

אלפי מטרים מרובעים. למרות התכנון המדויק והמעולה של הפעולה, אירעה תקלה שלא נצפתה מראש, וכל הכוח שביצע את הפעולה נתקל, בעת הנסיגה מהשטח, ביחידה גדולה של הצבא הבריטי. טנקים בריטיים חסמו את הכביש ופתחו באש קטלנית על המכונית שבתוכה ישבו צפופים הלוחמים, שזה עתה ביצעו את אחת הפעולות הגדולות והחשובות שמחתרת לח"י ידעה אי פעם. הלוחמים השיבו אש מכל הכלים שהיו ברשותם, אבל רובם נפצעו קשה מאש הטנקים ולא יכלו לעמוד מול הירי הקטלני של הטנקים. הלוחמים שישבו ליד פתח המכונית קפצו החוצה וניסו להימלט מהמקום, ואלה שישבו בפנים לא יכלו להגיע לפתח כי גופות חבריהם הפצועים וההרוגים חסמו בפניהם את הדרך. הבריטים המשיכו לירות עליהם והמכונית נתמלאה בהרוגים ובפצועים, ודם רב ניגר מהמכונית החוצה על הכביש. רק בחורה אחת, נילי היה הכינוי שלה, הצליחה להימלט מהמכונית ולהינצל מהתופת. אחד עשר לוחמים נפלו בקרב הזה, ועוד רבים מהם נפצעו, מי קשה ומי קל יותר.

כאשר הובאו תחת משמר כבד מאוד של הצבא והמשטרה הבריטית למבצר עכו, ובהיכנסם פנימה לתוך החצר של הכלא בבגדים ספוגי הדם של חבריהם, שנפצעו או נהרגו, הם פתחו בשירה אדירה של שירי המחתרת, ואנו - קומץ אנשי לח"י, האסירים הוותיקים - הצטרפנו לשירה בהתרגשות גדולה מאוד. הייתה זו חוויה מיוחדת במינה.

בשבת, בשעת התפילה, יכולנו לדבר איתם ולשמוע מפיהם את פרשת ההתקפה על בתי המלאכה של הרכבת ועל הקורבנות שנפלו בפעולת קרב זו. דוד המאירי, שהיה החזן שלנו בשבת זו התפלל את תפילת "אל מלא רחמים" לאחד עשר הלוחמים שנפלו בקרב. קשה היה להתאפק ולא לפרוץ בבכי לשמע ההספד על אחד עשר הלוחמים שנפלו בקרב הגבורה הזה. לאחר התפילה אספנו בגדים, כלי רחצה, מגבות ומשחות שיניים מהאסירים היהודיים והעברנו אותם לידיהם. כוחנו בכלא עכו עלה במידה רבה. ה-18 הופרדו מאיתנו, מאחר והם טרם נשפטו, ולפי התקנון בבית הסוהר אסור היה לנו לבוא במגע איתם.

שומר מיוחד הועמד על יד התא שלהם כדי לשמור שלא תהיה לנו האפשרות לגשת אליהם. המשימה של כולנו הייתה כעת ההכנות לקראת

המשפט שלהם. בשבת ביקרה אצלנו, תחת מסווה של קרובת משפחה של אחד הבחורים שלנו, שליחה של המחתרת ומסרה לנו כתובת של תחנת קשר שלנו בחיפה. הקיוסק של ויקי ברחוב החלוצים בחיפה אמור היה לשמש לנו כתחנת קשר למחתרת, ומותר היה לנו לשלוח באמצעותה מכתבים למרכז לח"י.

הקיוסק של ויקי ברחוב החלוצים בחיפה - תחנת הקשר של לח"י

הקיוסק של ויקי הפך להיות מוקד חשוב ביותר עבורנו. ההכנות לקראת המשפט של ה-18 חייבו קשר קבוע ובטוח לעיתים קרובות ביותר, והחלטנו להשתמש במורה של המתפרה "חיים" כמקשר בינינו לבין המחתרת. כדי לא להיכשל בקשר באמצעות "חיים" עלה בדעתי להשתמש בעט נובע "כתב", ובמקום הדיו נשחיל מכתב מנייר דקיק מגולגל, וכך נוכל בביטחון מוחלט להעביר מכתבים למחתרת דרך הקיוסק של ויקי בחיפה וגם לקבל תשובות באותה דרך. "חיים" יכול היה להיכנס לבית-הסוהר עם עט בכיס שלו באופן גלוי בלי לעורר כל חשד. סיכמתי איתו שאת העט ישים באמתלה כלשהי בתוך המגירה של מכונת התפירה שלי, ובצורה כזו גם יקח עט ממני, ובו מכתב עבור המחתרת. גם אני אוכל בקלות לעבור את החיפוש בעת יציאתי מהמתפרה בגמר העבודה ובעת בואי למתפרה עם המכתב בתוך העט.

המשפט של ה-18

מועד משפטם של ה-18 נועד ל-12 באוגוסט 1946. באותו יום הם נלקחו מכלא עכו כשהם כבולים איש לרעהו, בלוויית משמר כבד של שוטרים והובלו לבית הדין בחיפה. בכניסה לבית הדין ולאורך המסדרון עמדו חיילים מזוינים בַּתת-מקלעים וברובים מכודנים, ובמבטם נשקפה שמחה לאיד למראה הלוחמים שלנו שנפלו בשבי. לפתע נשמעה שירה מבחוץ: "הבאנו שלום עליכם". הייתה זו שירתן של הבחורות שלנו שהשתתפו בפעולה; הן נאסרו ונכלאו בכלא לנשים בבית-לחם. שלוש מהן נתמכות על ידי שוטרות, כי לא החלימו עדיין מפציעיהן. הבחורים הסבירו להן את ההחלטות על ההתנהגות בשעת

המשפט. הן כמוכן מסכימות שאין להשתתף במשפט המבנים על ידי הבריטים נגד שבוייו. אולם בית המשפט היה מלא בעיתונאים אמריקניים ובריטיים וגם כמה עיתונאים יהודיים.

עיתונאי אמריקני אחד שאל בשקט את אחד הבחורים: "מה תאמרו בבית המשפט?" הבחור השיב לו: "מלחמתנו תימשך עד שיסולק הכובש הזר הבריטי מאדמת מולדתנו ותקום מדינה עברית." העיתונאי האמריקני רשם את הדברים והבטיח לפרסם את הדברים בעיתונו בארצו.

שלושת השופטים הבריטיים ובראשם קולונל פל, הידוע כשונא ישראל, נכנסו לאולם. כאשר המתורגמן היהודי הניח את ידו על ספר התנ"ך והתחיל להישבע, קם אלימלך (חיים אפלבוים) ממקומו והכריז בקול רם וברור: "אנו לוחמים שנפלו בשבי. משפט של שבויים הוא התעללות או הצגה. אין אנו רוצים להיות קרבנות להתעללות ולא משתתפים בהצגה. אנו דורשים לבטל את המשפט ולהעניק לנו זכויות של שבויי מלחמה".

המתורגמן רצה לתרגם את הכרזתו של אלימלך, אולם קולונל פל הפסיק אותו; "אין צורך", הוא אמר. הוא חשב כי עכשיו הוא יוכל לנהל את המשפט כמקובל. אבל הוא לא ידע שהבחורים החליטו לא לאפשר לו לנהל את המשפט כלל וכלל. הם קמו ממקומותיהם ושרו את ההמנון של לח"י "חיילים אלמונים". שוב הופסק מהלך המשפט. הקולונל פל חשב שאחרי שיסיימו לשיר את ההמנון יוכל להמשיך לנהל את המשפט, אבל הבחורים התחילו מייד לשיר שיר חדש. העיתונאים הבינו שהוחלט להשכית את המשפט ולשיר כל הזמן. באולם השתררה מתיחות. השוטרים חיכו להוראות מבית המשפט כדי להשתיק את הבחורים בכוח. קולונל פל התייעץ עם שני השופטים, ושלושתם יצאו בכעס מאולם בית המשפט.

העיתונאים ביקשו מהבחורים את נוסח ההצהרה שלהם בכתב. הם קיבלו אותו בעברית וגם באנגלית. אחרי כמה דקות ניגש אל הבחורים סגן מפקד המשטרה הארצישראלית, מייג'ור ברומפילד, ואמר להם כי בית הדין יאפשר לכל אחד מהם לומר את מה שהוא רוצה לומר, בתנאי שיכבדו את כללי המשפט ולא יפריעו לנהל את המשפט כחוק. אחד הבחורים השיב לו: "אנו רק יכולים לחזור על הצהרתנו הקודמת".

ושוב ניסה קולונל פל להמשיך במשפט ושוב פתחו הבחורים בשיר בקול

רם, ואי אפשר היה לשמוע את הקראת כתב האשמה. קולונל פל איבד את קור רוחו ויצא בריצה מבית המשפט, ושני השופטים האחרים רצו אחריו. כעבור כמה דקות ניגש מייג'ור ברומפילד ואיים על הבחורים, שאם הם יפריעו לנהל את המשפט, בית הדין יכול לשפוט אותם שלא בנוכחותם. אחד הבחורים השיב לו: "אנו שבויים, ואנו דורשים לבטל את המשפט ולהעניק לנו מעמד של שבויי מלחמה".

כעבור דקות מספר הוציאו את הקהל ואת העיתונאים מאולם בית המשפט, ואת הבחורים ככלו באזיקים, והחזירו אותם לכלא עכו. המשפט התנהל באותו יום שלא בנוכחות הבחורים.

הנציב העליון הוציא חוק חדש האומר, שלבית הדין הצבאי הרשות לדון אותם שלא בפניהם, אם הם מפריעים למהלך המשפט כסדרו. יומיים לאחר מכן התכנס בית הדין במקום מגוריהם של השוטרים הבריטיים בכלא עכו. ארבע הבחורות ושמונה עשר הבחורים הובאו בפני השופטים כדי להקריא בפניהם את פסק הדין.

לאחר כשעה חזרו הבחורים לכלא, ולשאלתנו - "מה היה היום בבית המשפט?" הם השיבו שהאנגלים הקריאו בפניהם את גזר הדין, אבל אין הם יודעים מהו גזר הדין, משום שהם שרו כל הזמן ולא יכלו לשמוע את דברי השופט. מאוחר יותר, אחרי הצהריים, התכנסנו כולנו על יד הרדיו שנמצא במרכז חצר הטיולים כדי לשמוע את החדשות בתקווה שישדרו את גזר הדין.

גזר דין מוות לשמונה עשר ומאסר עולם ל-4 הבחורות

קריין הרדיו (בשפה האנגלית) הודיע, שבמשפט שנערך בכלא עכו, נידונו 18 אנשי לח"י למוות בתלייה, ו-4 הבחורות נידונו למאסר עולם. נשארנו המומים סביב הרדיו, לא האמנו למשמע אוזנינו. לא ציפינו שבית הדין יוציא גזר דין מוות על כל 18 הבחורים. הראשונים שהתאוששו היו השמונה עשר. הם פנו לתאים שלהם ומיד שמענו את שירתם האדירה שנשמעה בכל הכלא. לפני זאת עוד הספקנו לקבוע איתם את כל הסידורים הדרושים להעברת חומרי הנפץ אליהם, שישתמשו בהם כדי לתקוף את התליינים הבריטים, כאשר יבואו להעלותם

על הגרדום, כפי שהוחלט עוד לפני המשפט. קבענו גם סידורים שעל פיהם נוכל להעביר אליהם מכתבים וכל דבר הנחוץ להם. למחרת מסרתי מכתב ל"חיים" המקשר שלנו, ועוד באותו יום אחרי הצהריים הוא נסע לחיפה ומסר את המכתב בקיוסק לויק. במכתב ששלחנו למרכז לח"י ביקשנו להכין באופן דחוף עטים נובעים ובתוכם חומר נפץ ונפצים, והודענו שבעוד שלושה ימים נשלח שוב את המקשר "חיים" לקיוסק של ויקי כדי לקבל תשובה. ואמנם לאחר שלושה ימים שלחתי שוב את "חיים" המקשר שלנו לחיפה, והוא הביא לנו את התשובה. בגמר העבודה חזרתי לחדר שלנו ומצאתי בתוך העט מכתב חתום על ידי "גרא" (נתן פרידמן ילין), חבר המרכז והמפקד בפועל של לח"י אל ה-18, שבו הוא כותב להם, כי אם האנגלים יעזו להעלותם על הגרדום, לח"י ינקום את דמם בצורה שתעיש את העולם; המשטרה והצבא הבריטי בארץ ישלמו מחיר יקר מאוד עבור זה. העברנו את המכתב לבחורים, ובחיפוש פתאומי שעשו האנגלים בתא שלהם, המכתב נתפס ונמסר למנהל.

החדרת חומר נפץ לכלא עכו

ושוב שלחתי את "חיים" המקשר לחיפה עם מכתב למרכז לח"י, ובו בקשה לזרז את משלוח העטים עם חומר הנפץ. חששנו שהאנגלים יקדימו את ביצוע גזר הדין לפני שחומר הנפץ יגיע. ביקשתי מ"חיים" לנסוע יום-יום לחיפה כדי לקבל את העטים מויקי. ואמנם העטים הגיעו ובתוכם חומר נפץ בצורת אבקה, ואני העברתי אותם לחדרנו. מאוחר יותר הגיעו גם נפצים להפעלת חומר הנפץ, וגם אותם הצלחתי להעביר לחדרנו. המשימה הדחופה והחשובה ביותר שלי הייתה כעת להסתיר את חומר הנפץ ואת הנפצים, עד אשר תהיה לי האפשרות להעביר אותם בביטחון מוחלט לבחורים, כדי שיוכלו להכין את הרימונים ללא דיחוי. רוקנתי את החומר ואת הנפצים מתוך העטים ותפרתי במתפרה שקיות ארוכות ודקות, ובתוכן הכנסתי את חומר הנפץ. את השקיות עם החומר הטמנתי בתוך הקיפולים של הבורש שלי, ואת העטים שברתי וזרקתי חלקים מהם לתוך

האשפה. השארתי שני עטים בלבד כדי שישמשו אותי בעתיד להעברת מכתבים למחתרת על ידי "חיים" המקשר שלנו כתמיד. במכתב הבא למחתרת, ביקשתי להעניק ל"חיים" מתנה, כאות הוקרה והערכה, על נאמנותו ועל הסיכונים שהסתכן עבורנו. הצעתי לו לא פעם תשלום כספי, אבל הוא סירב בתוקף לקבל כל תשלום ממני. חשבתי לנכון שיש לקנות בגדים לבנותיו ולאשתו ולמסור אותם באריזה נאה, כאשר יבוא בפעם הבאה להעביר את המכתב הבא. ואמנם כאשר שלחנו עוד מכתב למחתרת, ויקי מסרה לו חבילה עם בגדים יפים לבנותיו ולאשתו, והוא סיפר לי בשמחה רבה, שהבגדים שהוא קיבל מויקי מצאו מאוד חן בעיני בנותיו ואשתו.

החנינה ל-18

שבועיים עברו מאז גזר הדין במשפטם של השמונה עשר. היו אלה שבועיים של מתיחות נוראה, והזמן הזה היה כנצח בעינינו. בתום השבועיים נפוצה שמועה בבית-הסוהר שהם חוננו, וגזר דינם הומר במאסר עולם. לשמחתנו לא היה גבול. השמועה הגיעה גם לשמונה-עשר הנידונים, ובתחילה הם לא האמינו. רק לאחר שהמנהל הודיע להם רשמית, שהם חוננו, הם פרצו בשירה ויצאו בריצה מהתא, שבו הם הוחזקו. פגשנו אותם בכניסה לחצר הטיולים, והשמחה הייתה רבה מאוד. חיבקנו ונישקנו אותם בהתרגשות גדולה ללא אומר. מתי ואני אמרנו להם להיכנס מייד לחדר מספר 22 ולפרוס שם את הבורשים שלהם. לאחר כמה דקות גם מתי ואני העברנו את הבורשים שלנו מחדר מספר 11 לחדר 22 כפי שתכננו מראש.

חשבנו על האפשרות שה-18 יקבלו חנינה ובדקנו את החדרים שלא היו מאוכלסים ומצאנו שחדר 22 התאים ביותר לתכנון בריחה. חדר 22 היה גם חדר מרווח עם הרבה אור ואוויר, סיבה נוספת לבחירה שלנו. כאשר הועברנו מבית-הסוהר בירושלים לכלא עכו, הוכנסנו לחדר 11, חדר היהודים, ומתי ואני לא הצלחנו, למרות כל המאמצים, לעבור לחדר אחר. משה סבוראי, דוד המאירי וצבי תבורי הועברו מסיבות בריאותיות לחדר 20, חדר קטן אמנם אבל הרבה יותר נוח. עכשיו

הזדמנה לנו האפשרות לצאת מחדר 11 ולעבור לחדר 22 יחד עם 18 החברים שלנו, וזאת בלי לקבל אישור מגרנט - דבר לא מקובל בכלא עכו. כל מעיינינו היו למצוא דרך אפשרית לבריחה מוצלחת. ואכן חדר 22 נראה לנו כמתאים לחפירת מנהרה, שדרכה נוכל לצאת מחוץ לכלא. תכננו לפתוח פתח באחד העמודים המקומרים העבים שתומכים בתקרת החדר, ודרך הפתח בעמוד לחפור לכיוון מטה עד אשר נגיע למפלס התחתון של המבצר. פלישתנו לחדר 22 נתקלה בהתנגדות נמרצת מצד המנהל גרנט, והוא מייד בא לחדר בליווי 2 סמלים בריטיים ושוטרים ערבים וציווה עלינו לפנות את החדר. "אני כאו המנהל, ואני קובע איפה כל אסיר ישוכן", הוא אמר לנו בכעס רב. הסמלים הבריטיים ניסו לגרור אותנו בכוח אל מחוץ לחדר, אבל כאשר הם ראו שמולם עומדים 20 אנשי לח"י שנדונו זה עתה למוות בתלייה, ועכשיו הם שפויים למאסר עולם, מלוכדים כחומה בצורה ונחושים בדעתם להתנגד בתוקף לכל כפייה בכוח, הם נואשו מכל מאמץ להוציא אותנו מהחדר, והם עזבו כולם עם גרנט בראשם את החדר ויצאו מהחצר בבושת פנים.

מייד לאחר צאתם פרשנו את הבורשים שלנו בחדר ופתחנו ספונטנית בשירה אדירה. לשמע קולות השירה באו אלינו כל האסירים היהודיים והצטרפו לשירה, והשמחה הייתה רבה. 18 לוחמים, אנשי לח"י, ניצלו ממוות בטוח ולא כל יום מתרחש אירוע כה מרגש ומשמח בכלא. למחרת היום התכנסנו כולנו, 23 אנשי לח"י, בחדר 22: ה-18, מתי שמואלביץ, משה סבוראי, דוד מאירי, צבי תבורי ואנכי, והחלטנו להקים מטה פעולה של שלושה אנשים: מתי שמואלביץ כנציגנו כלפי הנהלת בית-הסוהר (מתי שלט בשפה האנגלית טוב יותר מכולנו), משה ערמוני (קוסי) יהיה אחראי ויטפל ביחסים הפנימיים של אסירי לח"י בכלא וגם יעמוד בקשר עם מרכז לח"י, ואני אטפל בתוכניות ובהכנות לבריחה מהכלא. שלושתנו נפעל בשיתוף פעולה מלא בכל התפקידים שהוטלו עלינו על ידי חברינו.

ראשית, התחלתי לאסוף מידע על הנעשה במבצר מתחת לחדרנו. כאשר עבדתי בשעתו במסדרון במילוי מזרנים, ראיתי שהמפלס של החדרים שלנו גבוה יותר בשתי קומות מעל הרחוב. הבנתי שאם נחפור מנהרה

כלפי מטה נוכל להגיע למפלס של הרחוב וכך יתאפשר לנו לפלס דרך החוצה. לאחר שיקול דעת והתייעצות עם החברים החלטתי לחפור מנהרה בתוך העמוד בצורת חצי קשת המחובר לקיר המזרחי שבחדר. רוחב העמוד היה 2 מטרים בקירוב והעובי 2.5 מטרים, והוא תמך בתקרת החדר. התוכנית הייתה לפתוח פתח של 60 ס"מ רוחב ו-50 ס"מ גובה, לחפור בתוך העמוד כלפי מטה, וכך להגיע לקומת הקרקע שמתחת לחדרנו, ומשם החוצה. לשם כך התחלתי להכין כלים לחפירה. מהמטבח שלנו לקחתי סכין בלי שהאחראי למטבח, אסיר יהודי שנדון עבור גניבת נשק מהצבא הבריטי, ידע על כך. מבית החולים בכלא לקחתי מספרים ושתי כפות, ומהמטבח של בית החולים הצלחתי להוציא סכין בלי שהאחראי, אסיר ערבי, ירגיש בחסרונו. לשם הסוואת הפתח בעמוד לאחר שנפתח אותו, הכנתי כמות של גבס וסיד ומברשת גילוח קטנה שתשמש לי כדי לסייד את מכסה הפתח שנעשה קודם מעץ ולאחר מכן מבטון יצוק. את הכלים לחפירה הטמנתי בבורש בתוך הקיפולים וחיכיתי בקוצר רוח לשעה שבה אתחיל בחפירה.

באחד הימים ההם התבשרנו שמיג'ור גרנט, מנהל בית-הסוהר, חזר לאנגליה, ובמקומו נתמנה למנהל בית הסוהר קפטן קלאו, שהיה לפני כן מנהל בית הסוהר בירושלים. קלאו ובמיוחד סגנו סדג'ין היו הרבה יותר נוחים לנו. תנאי הכלא נשתנו לטובה, ואנו קיווינו שנוכל לנצל את התנאים הנוחים יותר לחפירת המנהרה ביתר קלות.

31 חברי אצ"ל הועברו אלינו מבית הסוהר בירושלים

בואם של 31 חברי אצ"ל לעכו שינו את כל תוכניות הבריחה שלנו. היינו משוכנעים שהם ללא ספק יחפשו דרך לברוח מהכלא ועלול להיווצר מצב שבו, ללא כל כוונה, נפריע זה לזה בביצוע הפעולה. החלטנו אפוא להיפגש עם איתן לבני, מפקדם של אנשי האצ"ל בכלא, כדי למצוא דרך לשיתוף פעולה ולתכנן תוכנית בריחה משותפת.

בינתיים הוברר לנו שמצבו של ז'אק אלקלעי, מבין ה-18 שנדון למוות, (ששכב פצוע ברגלו בבית החולים בכלא) חמור מאוד. הרגל התנפחה והכחילה והיה חשש שיצטרכו לקטוע את רגלו. דרשנו ממנהל

בית הסוהר להעביר אותו לבית החולים בחיפה כדי שיקבל ריפוי מתאים. איימנו בשביתת רעב ובתגובות נמרצות אחרות, אבל הכול היה לשווא. תשובת המנהל הייתה שאנשי ה-סי.איי.די. (הבולשת) מתנגדים להעברתו של ז'אק לחיפה, והוא חסר אונים נגדם.

המרד

החלטנו לארגן מרד גלוי נגד ההנהלה ולהתנגד בכל תוקף נגד הפקרת חברנו הפצוע, שהיה נתון בסכנת מוות. הפעולה תוכננה ואורגנה לכל פרטיה. האסירים היהודיים, חברי לח"י ואצ"ל כשמונים במספר, שותפו בה. התחלקנו לחמש קבוצות, ובראש כל קבוצה היה מפקד וסגנו. הוסכם שהמרד יתחיל בזה שהאסירים יסרבו להיכנס לתאים לפני סגירתם בשעת הלילה. הזהרנו את ההנהלה, שאם לא יעבירו את ז'אק אלקלעי לבית חולים בחיפה, אנחנו נפר את כל החוקים והתקנות של בית הסוהר. עם רדת הערב, כאשר האסירים הערבים נסגרו בתאיהם, פרצנו אל החצר ותוך שניות מספר ביצרנו את המסדרון שלפני האגף היהודי במיטות ובבורשים, וקלקלנו את כל המנעולים של הדלתות שלנו. אנחנו הודענו לאסירים הערבים, שהמרד שלנו אינו נגדם כי אם נגד הנהלת בית הסוהר כתגובה על כך שהנהלה מפקירה את חייו של חברנו ז'אק אלקלעי, בכך שמנעה ממנו טיפול רפואי מתאים וראוי ומסכנת בכך את חייו. האסירים הערבים עודדו אותנו וצעקו צעקות תמיכה בנו. גם השוטרים שהסתובבו בחצר והיו מפוחדים, נרגעו וחיכו להוראות שלנו. אנחנו ישבנו בפינות החצר ולאורך הקירות במסדרון מוכנים למאבק נגד השוטרים, אם ינסו לחדור לחצר. נשקנו כלל אלות שיצרנו בעזרת כרעי המיטות שלנו, וגרביים ממולאים בחתיכות סבון קשה. פתאום נדלק האור באחד החדרים בבית החולים, ומיד כבה. זה היה האות המוסכם, בין חברינו שערכו תצפיות מתוך בית-החולים אל החצר החיצונית ובינינו. פשר האות הוא הודעה על התקרבות תגבורת של שוטרים אל בית הסוהר. מיד התקדמנו לעבר שער הכניסה לחצר וקלקלנו את מנעול השער כדי למנוע מהשוטרים להיכנס פנימה לתוך החצר. המתיחות הלכה וגברה מרגע לרגע. השוטרים

עלו על הגגות של בית הסוהר המקיפים את החצר מזוינים מכף רגל ועד ראש ומצוידים במסכות גז; הם הפעילו זרקורים שהאירו את כל פינות החצר. המתיחות הייתה ללא נשוא. המנהל דרש מאתנו להיכנע ללא תנאי, אחרת - יביא חיילים מהדיוויזיה המוטסת וידכא את המרד ללא רחמים. הנציגים שלנו השיבו לו, שלא ניכנע ושנאנחנו מוכנים לכל קרבן שיידרש מאתנו במאבק הזה. שוב נדלק האור בבית החולים, ומישהו מחברינו בבית החולים צעק: "הם באים". כל הקבוצות שלנו תפסו עמדות כמתוכנן מראש, והבחורים שהיו אחראים על העזרה הראשונה, הכינו שמיכות ותחבושות ועוד אמצעים למקרה הצורך. באותה שעה התנהל ליד השער של החצר משא ומתן בין מנהל בית הסוהר ובין נציגינו, ולבסוף המנהל הבטיח להם בהן צדק שיעשה כל שביכולתו כדי להעביר את ז'אק אלקלעי שלנו לבית החולים תוך 48 שעות.

24 שעות לאחר מכן ז'אק הועבר לבית החולים בחיפה וקיבל את הטיפול הדרוש וחייו יצאו מכלל סכנה.

יומיים לאחר המרד הועבר אלינו מבית הסוהר בירושלים חברנו יהושע זטלר. יהושע הועבר לעכו כעונש על חפירת המנהרה בחדר 18. הניסיון שיהושע רכש בחפירת המנהרה בבית הסוהר בירושלים היה בעל חשיבות מרובה עבורנו, שכן גם אנחנו החלטנו לחפור מנהרה בחדר 28 בתוך העמוד המקומר, שהיה עבה מאוד ולרדת בחפירה כלפי מטה עד אשר נגיע לקומת הקרקע, ומשם החוצה. יהושע זטלר נבחר על ידי כולנו להיות מפקד הפעולה של החפירה; שמחה עוזר, איש אצ"ל, ואני נתמנינו להיות סגניו ועוזריו בחפירה.

באחד הימים, בעת טיול בחצר, פנה אלי מחמוד מג'יד, אחיו של עבדול מג'יד, מיודעי מבית הסוהר בירושלים, וביקשני לעזור לו בעבודות ריתוך במסגרייה שהייתה באחריותו. השבתי לו שאני מוכן לעזור לו, אבל עליו לפנות לקצין הבריטי ולבקשו שירשה לי לצאת למסגרייה שנמצאת בחצר החיצונית של בית הסוהר. מחמוד מג'יד הודיע לי לאחר כמה ימים, שהקצין הסכים לאפשר לי לעבוד 10 ימים במסגרייה כדי לעזור לו בעבודות הריתוך. שמחתי מאוד על כך בתקווה שתהיה לי אפשרות להגניב מהמסגרייה כמה כלי עבודה שיהיו לי לעזר

בחפירת המנהרה. ואמנם בסוף היום השני לעבודתי במסגרייה, ולאחר שבדקתי היטב את אופן החיפוש שעשו עלי השוטרים כעת עזיבתי את המסגרייה ביום הקודם, הגנבתי מברג, שהטמנתי מתחת לכף רגלי. במשך עשרת הימים שעבדתי במסגרייה הצלחתי להגניב לתוך החדר שלנו כמה כלי עבודה שהיו לי לעזר רב בחפירת המנהרה. לפני התחלת החפירה דאגנו להעביר לחדר 28 איש אצ"ל שקיבל רשות מטעמים רפואיים לישון על מיטה שהייתה נחוצה לנו לשם הסתרת חפירת המנהרה.

התחלנו בחפירת המנהרה בחדר 28

בהתחלת חודש מארס 1947 התחלנו בחפירת המנהרה בחדר 28. ראשון החופרים היה אני. ראשית, היה עלי למצוא את מקום החיבור בין האבנים שבקיר. לאחר כשעתיים עבודה נתגלה התפר בין שתי האבנים והמשכתי להוריד את הטית לאורך התפר, וכך גיליתי את גודל האבן. מאוחר יותר בלילה, לאחר עבודה מאומצת, הצלחתי לאתר את האבן כולה, את אורכה ורוחבה, ורשמתי את המרחק בין קצה האבן לבין הקיר ואת הגובה בין קצה האבן לבין הרצפה. לאחר מכן סתמתי בגבס, שלקחתי מבית החולים בתירוצ' כלשהוא, את החריצים שנוצרו בין האבנים, סיידתי במברשת גילוח את מקום החריצים שעשיתי בקיר, וייבשתי את המקום בעזרת פתילייה קטנה.

למחרת בבוקר ביקשתי מיהושע זטלר, שהיה אחראי על חפירת המנהרה, לבדוק אם נשארו סימנים בקיר במקום החריצים של האבן, והוא לשמחתי הרבה, אישר שעשיתי עבודה מושלמת ולא נותר כל סימן בקיר במקום החיבור בין האבנים. ראשית דבר, עשיתי תרשים מדויק של האבן - אורך וגובה - והמרחק בין הקיר לבין האבן, והמרחק בין הרצפה לבין האבן. החלטתי שיש להכין בהקדם מכסה, שמידותיו יתאימו לכיסוי האבן, לכל יגלו את החפירה. לאחר התייעצות בינינו החלטנו להכין זמנית מכסה עד שנצליח לצקת מכסה ממשי מבטון. התגייסנו כולנו לחפש עץ מתאים למטרה שלנו. ואמנם לאחר כמה ימים עמדו לרשותנו כמה קרשים ויכולנו להכין את המכסה הדרוש. צבענו וסיידנו את פני

המכסה באותו גוון של הקיר, וניגשנו להוצאת האבן ממקומה. האבן הייתה עבה מאוד, וכל אחד מחברינו רצה מאוד להוכיח את יכולתו להוציא את האבן. הקושי היה לפורר את הטיט ואת החומר שהדביק את האבנים זו לזו. ניסינו את כל האמצעים שהיו בידינו אך ללא הועיל. הצעתי לחבריי לחכות עד למחר אחרי הצהריים, כאשר נערוך את משחק הכדור-יד בחצר כבכל יום; כי אז נוכל להקים רעש חזק באמצעות הסירים והמכסים שנביא מהמטבח שלנו, שישמשו אותנו לעידוד הקבוצה בעת הבקעת שערים. הרעש היה דרוש לנו כדי להשתיק במידת האפשר את הרעש של הדפיקות בפטיש והמברג כאשר ננסה להפריד בין האבנים. ואכן לאחר כמה דפיקות בחריץ שבין האבנים, בליווי רעש מחריש אוזניים של הסירים והמכסים, שהחברה עשו בחצר, עלה בידי להפריד בין האבנים, וראיתי שהאבן זזה מהמקום. זכות גדולה נפלה בחלקי להיות הראשון שהתחיל בחפירת המנהרה, ובאותו ערב שתינו "לחיים" ושרנו עד מאוחר כלילה. הבעיה שלנו הייתה אז, כיצד להיפטר מהאבן הגדולה לאחר שנוציא אותה ממקומה. באותו ערב החזרנו את האבן למקומה והשתמשנו בגבס שעוד נותר לנו לסגירת החריצים בין האבנים. סיידנו את כל השטח מסביב ושוב ייבשנו את הסיד בעזרת הפתיליה, ולא נשאר שום זכר לכל העבודה שביצענו. כל אותו ערב עבר עלינו בהתייעצויות כיצד נסלק את האבן שנוציא מהקיר וכיצד נפנה את החומר שנמצא בתוך הקיר לאחר שנוציא אותו משם. החלטנו להביא למחרת אחרי הצהריים את הפרימוס הגדול מהמטבח, נשים את האבן על גבי הפרימוס, נחמם חזק את האבן, ולאחר מכן נשפוך עליה מים. האמצעי הזה נראה לנו הכי מעשי כדי לסלק את האבנים גם בעתיד. וכך היה - למחרת הבאנו לחדרנו את הפרימוס הגדול מהמטבח שלנו, ואחרי הצהריים, בשעת משחק הכדור-יד בחצר, ותוך כדי רעש מחריש אוזניים לאחר כל גול שקבוצה אחת הטביעה בשער הקבוצה השנייה, שמחה עוזר ואני הוצאנו את האבן הכבדה מהקיר. מייד הדלקנו את הפרימוס ושמנו את האבן על גבי הפרימוס כפי שתכננו לעשות, ולאחר חצי שעה של חימום האבן הורדנו אותה מעל גבי הפרימוס ושפכנו עליה מים. האבן נבקעה לשני חלקים. המשכנו לחמם כל חלק על גבי הפרימוס

ושוב שפכנו מים על גבי החלק של האבן ושוב האבן נבקעה לכמה חלקים. עתה היה עלינו להבקיע את החלקים לחלקים קטנים יותר. כל אחד מאנשי החדר קיבל חתיכת אבן והיה עליו לפורר את החתיכה עד לאבק. הפטנט היה לשפשף את החתיכות אחת בשנייה, ולאחר עבודה מאומצת הצלחנו להפוך את האבנים לאבק. אבל גם את האבק היה עלינו לסלק ולשם כך שפכנו את האבק בתוך הסירים עם שאריות האוכל ולאחר שערבבנו היטב את שאריות האוכל אי אפשר היה להבחין באבק. למחרת בבוקר, פינו האסירים הערבים שעבדו בניקיון בית-הסוהר את הסירים שלנו יחד עם כל האשפה שהם אספו מהחדרים וזרקו לים. חששנו שמא האסירים הערבים יבחינו באבק בתוך הסירים, והחלטנו שהפינוי של האשפה מחדרנו ייעשה על ידינו ולא על ידי הערבים. השתמשנו בכל אמצעי הדיפלומטיה כדי להשפיע בעקיפין על הערבים, שאת האשפה של היהודים צריכים היהודים לבד לפנות מבית הסוהר. הערבים לא חייבים להיות המשרתים של היהודים, וכך עלה בידינו להבטיח שהפסולת מחדרנו תפונה על ידינו ולא נסתכן בעתיד בגילוי האבק והחומר שנוציא בעת חפירת המנהרה. כל ערב המשכנו לחפור את המנהרה. הנהגנו מנהג של שירה בחדר כדי להשתיק את הקולות של הדפיקות בעת החפירה והתקדמנו די מהר. באחד הימים הופתענו, כאשר ללא הודעה מוקדמת נכנסו לחדרנו הקצינים האנגלים יחד עם קבוצה גדולה של שוטרים ערבים, וערכו חיפוש יסודי בחדר. כל המאמצים שלהם התרכזו בבדיקת הרצפה. חששנו שמא ידפקו בקירות ויגלו את המנהרה אבל הם לא נגעו כלל בקירות ולא בעמודים התומכים.

החיפוש עורר בנו חשש מפני גילוי המנהרה, ולאחר התייעצות ושיקול דעת החלטנו שעלינו להחליף את מכסה העץ במנהרה במכסה של בטון יצוק כדי להפחית את הסכנה של גילוי הפתח במקרה של חיפוש נוסף. במאמצים רבים ועל ידי תחבולות שונות השגנו די מלט כדי לצקת מכסה מתאים לסגירת הפתח במנהרה. משה סבוראי אמר שהוא פעם עבד בבניין, והוא יודע כיצד להכין תערובת של בטון ליציקת המכסה. ואמנם משה יצק את המכסה בתוך תבנית מעץ שעשינו, ובמשך כל הלילה התייבש הבטון וקיבלנו מכסה תואם מבטון.

את מכסה העץ שהשתמשנו בו קודם לכן, פירקנו לחתיכות קטנות, וזרקנו אותן יחד עם האשפה שלנו לים. המשכנו לחפור והתקדמנו די מהר עד אשר - באחד הימים - הובאו לעכו דב גרונר, דב רוזנבאום, אליעזר קשאני ומרדכי אלקחי חברי האצ"ל שנדונו למוות. האצ"ל עשה אז מאמצים כבירים כדי לשחרר מהכלא את הנדונים למוות בפריצה נועזת לתוך הכלא. חרדנו מאוד לגורלם; הייתה בנו תחושה שהבריטים העבירו אותם לכלא עכו כדי להעלותם על הגרדום בעכו ולא בירושלים עיר הקודש שלנו. ואמנם ביום השישה-עשר באפריל 1947 נודע לנו, כי בשעה 4.00 לפנות בוקר, כגנבים בלילה, העלו הרוצחים הבריטיים את ארבעת הלוחמים על הגרדום. הידיעה הממה אותנו. הכאב והזעם על המעשה הנפשע הזה שיתק אותנו לגמרי. הרגשת אין האונים להציל את חברינו מהמוות הייתה קשה מאד. באופן ספונטני ביותר פרצנו בשירת "התקוה" והלמנו בכל מה שנמצא בידנו בסורגים בדלתות והחלונות. כי מה עוד יכולנו לעשות? הרי היינו סגורים בתאים, כואבים ובוכים על מותם של חברינו הלוחמים. אבל כבד ירד על בית הסוהר, אבל שהיה מהול בזעם. שום בריטי לא העז באותו יום להיכנס לחצר בית הסוהר. הכרזנו על שביתת רעב כמחאה על המעשה הנפשע של הבריטים. יום לאחר העלתם על הגרדום של ארבעת אנשי האצ"ל שנדונו למוות, אישר מפקד הצבא את עונש המוות שנגזר על מאיר פיינשטיין, איש האצ"ל ועל משה ברזאני, איש הלח"י. ביצוע גזר הדין נקבע ליום 21.4.47 גם הם כמוני בשעתו, כאשר דנו אותי למוות על ידי הבריטיים, ביקשו מהמחתרת בחוץ להכניס להם לתא חומר נפץ כדי לבצע את פעולת הגבורה של "תמות נפשי עם פלשתים". הם תכננו את הפעולה כך שכאשר התליינים הבריטיים ישימו את חבל התלייה על צווארם, הם יפוצצו את עצמם יחד עם התליינים הבריטיים. אך הם הקדימו ופוצצו את עצמם ועלו בסערה השמימה כמה שעות לפני שהעלו אותם על הגרדום. הם רצו למנוע את הריגתו של הרב גולדמן, שביקר אותם באותו יום וביקש להיות נוכח בשעת התלייה ולומר איתם וידוי. אליעזר בן-עמי, אסיר לח"י, בעל "ידי הזהב", עמל קשות והכין להם 2 רימונים בתוך שני תפוחי זהב שהיו מוסווים היטב. השוטרים שבדקו

בצורה קפדנית מאוד את סל האוכל שהביא להם "קבצן" איש האצ"ל, לא הבחינו בין התפוזים האמיתיים לבין התפוזים "בתחפושת". בשעה 9 בערב הגיעה קבוצת שוטרים בריטיים לביתו של הרב גולדמן והביאו אותו לבית-הסוהר כדי לומר וידוי עם שני הנדונים למוות. וכך סיפר בזמנו הרב גולדמן על אותו ביקור אצלם: "למעלה משעה ביליתי במחיצתם. אבל לא היה זה וידוי מסורתי. לפתע פתאום התחילו השניים לשיר "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יצור נברא". הם שרו בהתלהבות רבה. השוטר הבריטי ששמר עליהם כל אותו זמן לא יכול היה להבין את גדולתם ועוז רוחם. בירכתי אותם בברכת הכהנים ואמרתי להם שאחזור אליהם בעוד כמה שעות. אולם הם הפצירו בי לבל אשוב אליהם, ונעתרתי לבקשתם. זמן קצר אחרי שעזבתי אותם לבדם, וזאת לפי עדותו של השוטר, הם התרחקו לפינה בתא, כך שלא יוכל השוטר לראות אותם; הם התחבקו והכניסו את הרימון עם חומר הנפץ בין שניהם מול לבותיהם, הציתו את הגפרור לפתילה ולחשו שניהם ביחד "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". באותו רגע הגיעה הלהבה אל חומר הנפץ, ובבית הסוהר נשמע קול אדיר של התפוצצות שעקרה את לבם של השניים. השוטרים והאסירים הערביים, חשבו כי כל בית הסוהר פוצץ מבחוץ. רק האסירים חברי האצ"ל והלח"י, שהכינו את הרימונים, ידעו את פשר הפיצוץ". האנגלים לא יזכו להעלות את שני הלוחמים הגיבורים מאיר פינשטיין ומשה ברזאני על הגרדום. כעבור כמה רגעים יודעים זאת גם הבריטים שמיהרו לתא הנדונים ומוצאים את שני הלוחמים הגיבורים חבוקים זה בזרועות חברו, שניהם בלי רוח חיים. לבותיהם נעקרו, והדם הציף את התא. בפינה אחת מוטלת כף ידו של מאיר, עכשיו הוא בלי זרוע וגם בלי כף היד. כעבור כמה שעות מזדעזע העולם הגדול נוכח הדרמה האנושית הגדולה. כל שדרני הרדיו בארצות הברית ובאירופה הפסיקו את שידוריהם והודיעו על מות הגבורה של שני הלוחמים. בירושלים התפרסמה הידיעה כבזק על אף העוצר בעיר.

עוד בטרם האיר השחר הגיעו שוטרים בריטיים למשפחות משה ומאיר, והודיעו להם על מותם של יקיריהם. הם לקחו אותם ברכב צבאי לבית

החולים הממשלתי להלוויה. בינתיים הגיע לבית החולים הרב אריה לויין שקיבל היתר מיוחד להשתתף בהלוויה יחד עם המשפחות. בבכי רועד הספיד הרב אריה לויין את הלוחמים הגיבורים.

כל אותו היום הייתי נתון במצב רוח מיוחד. כי הרי אני הייתי אמור בזמנו לבצע את פעולת "תמות נפשי עם פלשתים", ורק בנס ניצלתי אז מהמוות. רק כעבור מספר ימים נרגעה רוחי ויכולתי להמשיך בעבודת חפירת המנהרה.

התליות דרכנו אותנו ביתר שאת לחפש דרך לברוח החוצה, להצטרף לחברינו במחתרת ולהמשיך במלחמה נגד השלטון הזר הבריטי כדי לסלק אותו מהר ככל האפשר מארצנו הכבושה.

פריצת כלא עכו

לאחר דיונים ממושכים בחוץ, במפקדות של האצ"ל ושל הלח"י ודיונים בתוך הכלא, התגבשה התוכנית על פריצת כלא עכו. אנחנו, אנשי לח"י, התרעמנו על כי ההסכם בין המפקדות של האצ"ל והלח"י הלח"י לא ישתתף בכוח שיפרוץ את חומות הכלא. מפקדת האצ"ל טענה שלשם הצלחת הפעולה חשוב ביותר שיחידות הקרב של האצ"ל, על מפקדיהם, יבצעו את פריצת חומות הכלא לבדם. בלית ברירה הסכים מרכז לח"י לוותר על השתתפות יחידות הקרב של החטיבה הלוחמת של לח"י בפריצת החומות, ונקבע כי ביום א', בתאריך 4 במאי 1947, בין השעות 4.00 - 4.30 אחרי הצהריים תבוצע הפריצה. בתוך הכלא הגענו להסכמה עם אנשי האצ"ל כי 11 מתוך 41 הבורחים יהיו אנשי לח"י. ו-30 יהיו אנשי אצ"ל. תאריך הפריצה נשמר בסוד כמוס, ורק יחידים מבין הבורחים ידעו על כך. לאחר שהושלמה רשימת הבורחים של 11 אנשי לח"י, והם: יהושע זטלר, יהושע ישראלי (בקר), מתתיהו שמואלביץ, דוד מאירי-בגין, חיים אפלבוים, שמשון וילנר, יוסף דר, גרשון ניסים, יוסף דרורי (פרנקפורטר), אברהם בן-הר (בכר), משה ערמוני, שנבחרו לפי כישוריהם ולפי יכולתם לתרום למלחמת המחתרת, חיכינו בקוצר רוח לרגע הנכסף של הפריצה. זאב פוקס, (מבין השמונה עשר אנשי לח"י,

שנדון למוות וגזר דינו הומר למאסר עולם), שלא היה ברשימת הבורחים, פנה אלי ואמר לי בלשון של תחינה: "שיקה, אני אברח על דעת עצמי, אני אתחבא בפרדסים ואתקיים מאכילת תפוזים, לא אהיה למעמסה על המחתרת; אני רוצה להמשיך במלחמה נגד הכובשים הבריטים, כי זו תכלית חיי". אמרתי לו שאסור לו להפר הוראה, והוא צריך להישאר בכלא. לא בנקל אמרתי לו את הדברים האלה, אבל אני לא יכולתי לשנות את הדברים שנקבעו בחוץ, במרכז של לח"י.

בשבת בבוקר התכנסנו בחדרים, כל קבוצה עם מפקד היחידה שלו, לקבלת תדריך אחרון על תוכנית הפעולה ועל סדר היציאה מהכלא. ההתרגשות הייתה גדולה מאוד. הרגשנו שהנה מתקרב הרגע הגורלי שבו נפרוץ את החומות ונצטרף לשורות הלוחמים בחוץ. אני, אחרי חמש וחצי שנים בכלא, הייתי נרגש ביותר. סוף סוף מגיע הרגע הנכסף, ושוב אהיה חופשי, ואוכל לתרום את חלקי למלחמה בגירוש הבריטים מארץ ישראל. במוצאי שבת חגגנו את החגיגה המרגשת ביותר, נפרדנו מחברינו שגורלם נחרץ להישאר בכלא, והמשאלה שלנו הייתה "להתראות בחוץ בחופש בהקדם האפשרי". כלילה שלפני הבריחה לא יכולתי להירדם. היה זה ליל שימורים אצל כולנו.

כל הלילה חשבתי על הדרכים להשתלב בשורות המחתרת הלוחמת בחוץ. ידעתי שיש סיכון גדול מאוד בבריחה, ולא היססתי אף לרגע אחד להצטרף לבורחים. ביום ראשון, מוקדם בבוקר, כאשר פתחו לנו את הדלתות בתאים ויצאתי לחצר, ניגשתי ליהושע זטלר, שהיה האחראי לקביעת הרשימה של הבורחים מצד לח"י, וביקשתי ממנו שיאפשר לי להצטרף לקבוצה השלישית של הבורחים במקום לקבוצה הראשונה. לדעת כולנו, לקבוצה הראשונה היו סיכויים גדולים יותר להצליח בבריחה מאשר לקבוצה השנייה והשלישית. רציתי להשתתף בבריחה יחד חברי הטוב יהושע זטלר, שהיה בקבוצה השלישית, משום שיחד עברנו במחתרת כברת דרך ארוכה מאוד. יהושע הסכים, ואני עברתי מהקבוצה הראשונה לקבוצה השלישית.

בשעה 10.00 בערך, באותו בוקר של יום ראשון, יום הבריחה, ניגש אלי משה סבוראי בעת הטיול בחצר וסיפר לי שלפני כמה רגעים אמר לו

הסרג'נט הבריטי קובל בזו הלשון: "סכוראי, אתה נראה היום מגולח למשעי ומצוחצח למדי; האם אתה מתכוון לברוח היום מהכלא?" משה סיפר לי זאת בהתרגשות גדולה מאוד. לשמע הדברים האלה שאלתי את משה על התרשמותו מהנימה שבה נאמרו הדברים, אם בטון מבודח או בטון רציני. חקרתי את משה שוב ושוב. לא רציני לעורר פאניקה בקרב החברים שהיו ברשימת הבורחים. כי לו, חס וחלילה, הידיעה בדבר הבריחה הייתה מגיעה לאנגלים, הם היו אורבים לנו ומחסלים את כולנו. סיפרתי מיד ליהושע זטלר את דברי משה סכוראי, ולא יכולנו להחליט אם נאמרו הדברים ברצינות או בבדיחות הדעת. התייעצנו גם עם איתן ליבני, שהיה מפקדם של אנשי האצ"ל בכלא, לבסוף הגענו למסקנה, שהדברים נאמרו על ידו בצחוק, והתעלמנו מכך. ליתר בטחון וכדי להוציא כל ספק מהלב, עליתי לבית החולים, ומשם יכולתי לראות את הכניסה לכלא ואת כל החצר החיצונית. לא הייתה שום תכונה מיוחדת. סוד הבריחה נשמר גם מחברי ה"הגנה", שהיו כלואים באגף של המיוחסים. ביקשנו מחברינו, שלא השתתפו בבריחה, להודיע לחברי ה"הגנה" ברגע הפריצה, על המתרחש ולבקש מהם להיכנס לתא 28 ולהישאר שם עד תום בריחתנו.

היינו צריכים גם להתכונן לאפשרות שהאסירים הערבים יתקיפו את חברינו הנשואים בכלא. מילאנו גרביים ארוכים בחפיסות סבון קשות, ואלה צריכים היו לשמש כנשק הגנה נגד האסירים הערבים אם ינסו לתקוף אותנו. בחדרים שלנו הוכנו בריקדות שמטרתן למנוע מהאסירים הערבים לפגוע בחברינו הנשואים בכלא.

הבורחים לבשו מתחת לבגדי האסירים החומים בגדים אזרחיים, שהוברחו אלינו בעוד מועד, וחשנו עצמנו מגושמים מאוד ומלאי זיעה. כל קבוצות הבורחים התכנסו בתאים נפרדים והעמידו פנים של שקועים בקריאת ספרים. המתח היה גדול, והשתדלנו להסתיר אותו מפני השוטרים שהסתובבו בפרוזדור. באותו זמן, כדי לא לעורר שום חשד, חברינו שלא השתתפו בבריחה שיחקו בחצר, כבכל יום, במשחק הכדור-יד. הסתכלתי בפניהם, וראיתי את המתח הנורא עליהם. בשעה 16.20 בערך הרעיד קול נפץ אדיר את חומות הכלא, וקירות התאים הזדעזעו.

המטענים במשקל של 40 ק"ג, שהופעלו מבחוץ על הקירות של המבצר, הבקיעו 2 פרצות גדולות, ולהבות אש ועשן סמיך כיסו את הפרווזדור ואת התאים של הערבים. תוך שניות, פרצו אנשי הקבוצה הראשונה, כראשותו של מנחם מלצקי, מן התא שלהם אל שער המסדרון והניחו מטען חומר נפץ על המנעול של שער המסדרון הפנימי, שהוביל אל הפירצה בחומה. השער נפרץ, והקבוצה הראשונה זינקה קדימה אל השער השני, שחסם את הכניסה למסדרון הדרומי, וגם הוא נפרץ במטען חומר נפץ. באותו זמן ממש זינקה הקבוצה השנייה מהחדר לחצר בית הסוהר ושפכה נפט מעורב בשמן, שהוכן בעוד מועד כשטח הכניסה לחצר; בכך נבצר משוטרי בית הסוהר לפרוץ לתוך החצר. בו זמנית הקבוצה השלישית זרקה רימוני הפחדה על הגגות, שעליהם עמדו השוטרים, דבר שגרם לבריחתם המיידית משם. תוך דקות מועטות הגיעה הקבוצה הראשונה לפירצה בחומה, ואחריה הקבוצה השנייה והשלישית. יצאתי מהפירצה ומצאתי את עצמי על הגג של בית המרחץ הטורקי. חיפשתי את הסולמות שהיו אמורים להיות בקצה הגג של בית המרחץ. משלא מצאתי אותם, קפצתי מהגג בגובה של כ-4 מטרים אל הרחוב. ברחוב קידם את פני איש אצ"ל בלבוש של חייל בריטי. צעקתי את הסיסמא "אנו", והוא ענה לי "באנו", כמוסכם מראש. התחבקנו, והוא הפנה אותי לעבר המשאית שהייתה אמורה להמתין לנו במרחק של כמה מטרים ממקום הפירצה, אבל המשאית לא הייתה שם. רצתי הלאה, לפי הדרכתם של אנשי האצ"ל, שעמדו לאורך הכביש, והגעתי לטנדר שהיה עמוס בורחים, וקפצתי פנימה. לאחר כמה דקות הגיע לטנדר גם דוד מאירי-בגין, ואחרון הגיע איתן לבני. הנהג התניע את הרכב אבל לחדתנו המנוע לא פעל. "לדחוף!" צעק נהג הטנדר, קפצנו החוצה והתחלנו לדחוף את הטנדר, עד אשר הצלחנו להתניע ויצאנו לדרכנו. הספקנו לנסוע כ-20 מטר, ונתקלנו בשער ברזל סגור לרוחב הכביש. הערבים, תושבי המקום, סגרו את השער והתחילו לתקוף אותנו. זרקו עלינו כיסאות, שולחנות וכל הבא לידיהם. ירינו כמה יריות באוויר להרתעה, והם נפוצו לכל עבר. פרצנו את השער הסגור ויצאנו לדרך. לאחר נסיעה של כ-50 מטר נפתחה עלינו אש תופת מתוך מקלע. נשכבנו בתוך הטנדר דחוסים זה על זה,

ולפתע שמעתי צעקה: "נפצתי!" היה זה קולו של חיים אפלבוים, חברי מלח"י, שנפצע בבטנו. בנימין קפלן, מהאצ"ל, שישב בקצה הטנדר, פתח ביריות מתת-מקלע שהיה בידו לעבר מקור הירי, ודב אפרת זרק לעברם רימון, והיריות עלינו נפסקו. כעבור כמה דקות ראינו את המשאית הגדולה שחיכתה לבואנו, וחלק מהבורחים עברו אליה. העברנו גם את חיים אפלבוים, שהיה פצוע קשה, ויצאנו לדרך. כיוון הנסיעה היה דרומית מזרחית, ופתאום ראינו שמולנו נוסעת שיירה של מכוניות צבאיות בריטיות. הנהג שלנו, שלבש מדים של הצבא הבריטי, לא איבד את עשתונותיו, הצדיע לעבר הנהג של הצבא הבריטי, והמפגש עבר ללא כל תקלה. המשכנו לנסוע בדרכים לא דרכים. בשעה 18.00 בערך הגענו סמוך לקיבוץ דליה. בכניסה לקיבוץ פגשנו את הרועה של הקיבוץ עם עדר צאן. הוא לא הבין מה אנחנו עושים על יד הקיבוץ, ואנו ביקשנו ממנו להביא לקבורה את חיים אפלבוים, שנפצע בעת הפריצה מהכלא, ושנפטר בדרך. גם ביקשנו מהרועה לא להודיע למשטרה, שהוא פגש בנו, והוא אמנם עשה כמצוותנו. חיכינו כ-20 דקות על יד קיבוץ דליה בתקווה שנפגוש את הקבוצה הראשונה, כפי שנקבע, אבל הם לא באו. לא ידענו מה קרה לקבוצה הראשונה, ובתוכם מפקד הפעולה ומורה הדרך, שאמור היה להוביל אותנו למטרה הבאה שנקבעה בתכנון הפעולה. איתן לבני, המפקד הבכיר של אנשי האצ"ל, אמר לנו כי אין ביכולתנו לחכות עוד, והוא לקח על עצמו את הפיקוד. הסתדרנו בשורה עורפית, עלינו על הרי מנשה, ופנינו דרומית מערבית. השתדלנו לצעוד בשיפולי ההרים, ולא על הרכסים, כדי לא להיחשף. לאחר הליכה של כמה שעות פגשנו בשני ערבים מפוחדים, שעסקו בעשיית פחם מעצים שכרתו. עבודתם נעשתה בגניבה, כי אסור היה לפי החוק לכרות עצי יער. לאחר שיקול החלטנו להתרות בהם שלא יעזו לכרות עצי יער עוד כי זה בניגוד לחוק. הערבים האמינו שאנו חיילים בריטיים, ואמרנו להם להסתלק מן המקום. לאחר הליכה של כ-2 קילומטרים בערך הגענו לקרבת נחלת ז'בוטינסקי, ושמענו קול שריקה חלשה. ראינו קבוצה של כמה אנשים. איתן הכיר אותם. היו אלה אנשי אצ"ל משוני. הם הובילו אותנו לבנימינה, ושם שיכנו אותנו בבתי האיכרים שהיו אוהדי

המחתרת. אותי שיכנו בביתם של רחל ומישה ארנס, שקיבלו אותי בלבביות ובחום רב.

שניהם היו אנשי לח"י ותיקים, שניהם היו אנשים נפלאים ובעתיד לבוא אכלה הרבה ימים נפלאים בביתם כאחראי על מחוז השומרון במחתרת לח"י. עם שחר הגיע יורם אהרוני, אחד הלוחמים הנועזים בלח"י, לביתם של משפחת ארנס, ועימו שתי מוניות, שהובילו את אנשי לח"י הבורחים מעכו לכיוון חל אביב. כ-100 מטר לפני המוניות רכב יואל סמסונוב, איש לח"י מבנימינה, על אופנוע ותפקידו היה לסמן לנו על ידי הפלת כובע הפקק שלו על מחסומים של משטרה בריטית בדרך. הגענו עד קרוב לבית-ליד, ושם ראינו שיואל מפיל את כובע הפקק שלו. לפי הסימן הזה, ידענו שיש מחסום של המשטרה על הכביש. עצרנו בצד הכביש את המוניות ויצאנו מהן. יורם הוביל אותנו רגלי לכיוון מערב, לשפת ימה של נתניה, וכך עקפנו את המחסום המשטרי ואת העיר נתניה. בשעות שלפני הצהריים הגענו למושבת אבן-יהודה, ופגשנו באחד הפרדסים איש לח"י, שהיה שומר הפרדסים באזור. שם נודע לנו אודות גורלה המר של הקבוצה הראשונה של הבורחים, שנתקלה בעת הפריצה מעכו בצבא הבריטי. מן העיתונים למדנו על ההרוגים הרבים שנפלו בקרב עם הצבא. רק אז הבנתי מה גדול היה מזלי, שכרגע האחרון לפני הכריחה עברתי מהקבוצה הראשונה לקבוצה השלישית. עזבנו את אבן יהודה עם המוניות שחיכו לנו סמוך למקום, והגענו לרעננה, למשפחת ירדני, משפחה לוחמת בשורות לח"י.

למחרת היום הייתה לי פגישה משמחת ומרגשת ביותר. דוד שומרון (עלי), אחד האנשים המופלאים בלח"י, הפתיע אותי, והביא אלי לבית ירדני ברעננה את אחי ואת אחותי, שהגיעו ארצה רק לפני שלושה ימים, לאחר שהשתחררו ממחנה הפליטים בקפריסין. הייתה זו פגישה מיוחדת במינה. שמונה שנים עברו מאז נפרדתי מהם (לפני עלייתי ארצה), ולא ידעתי מאומה על קיומם. הם סיפרו לי על כל התלאות שהם עברו במשך השנים הקשות האלה. במשך שנתיים הם התחבאו בבור בדיר חזירים אצל גויים מהכפר הסמוך לעירנתנו. שנתיים הם לא ראו את אור היום. רק בלילות הם התגנבו החוצה כדי לאסוף קצת תפוחי אדמה

וירקות מהשדות הסמוכים כדי לקיים את גופם. אני סיפרתי להם את כל הקורות אותי במשך הזמן שלא התראינו, וכך בילינו את כל אחרי הצהריים ביחד. לפנות ערב דוד (עלי) החזיר אותם לפתח תקוה, לביתם של הדוד והדודה, שאצלם הם התאכסנו.

לאחר מנוחה של יומיים בביתם של משפחת ירדני, צורפתי לקורס לנשק שהתקיים ברעננה, בבית שעמד לרשותנו. בקורס השתתפו יהושע זטלר, בית הלחמי, דוד מאירי ואנוכי. את הקורס הדריך דוד שומרון (עלי) לשם ריענון השימוש בנשק לאחר שנים רבות שלא נגענו בנשק.

לאחר סיום הקורס נלקחתי לתל אביב, לשם פגישה עם ("מזל") יעקב בנאי, שהיה אחראי על החטיבה הלוחמת כלח"י, וקיבלתי ממנו הוראה לארגן ולהכשיר את סניף לח"י בדרום: נס-ציונה, ראשון-לציון ורחובות, לקראת פעולות נגד הבריטים; לאחר מכן, היה עלי לעבור לשומרון ולהכין את אנשי המקום לקראת פעולות נגד הבריטים.

שיא הפעולות שלי בשומרון היה פיצוץ הרכבת הצבאית על יד המחצבה בזכרון יעקב. שנה אחת פעלתי בשומרון וביצעתי הרבה פעולות נגד הבריטים, ולאחר מכן קיבלתי הוראה ממרכז לח"י לעבור לירושלים ולשמש בתפקיד של סגנו של יהושע זטלר, שהיה מפקד לח"י בירושלים.

כתאריך 15 במאי 1948 הבריטים עזבו את ארץ ישראל וכן גוריון הכריז על הקמת מדינת ישראל והרכיב ממשלה זמנית. העיר ירושלים היתה מחוץ לתחום של מדינת ישראל. ה"הגנה" האצ"ל וה"לחי" קיימו באופן גלוי את האירגונים שלהם, לא עוד במחתרת, והשתתפו במלחמה נגד הערבים שתקפו אותנו בכל החזיתות בארץ ישראל.

בירושלים השתתפתי בתכנון חיסולו של הרוזן ברנדוט, וסילקתי את כל הנשק מהמחסנים שלנו למקומות מחבוא בטוחים יותר. כאשר הממשלה הזמנית בישראל אסרה את כל אנשי לח"י בארץ, בגלל שחיסלנו את ברנדוט אני ועוד כמה אנשי לח"י שהיו אתי בירושלים, הצלחנו להסתלק מירושלים. אז קיבלתי הוראה מיצחק שמיר להיות אחראי על סניף לח"י בתל-אביב. תפקידי היה להחביא את מעט הנשק שהיה מוסתר בביתם של כמה אנשי לח"י בתל אביב (שלא נאסרו). ביצעתי את ההוראה של יצחק שמיר, אבל לא הייתי שלם עם המצב המביך של החזקת נשק על

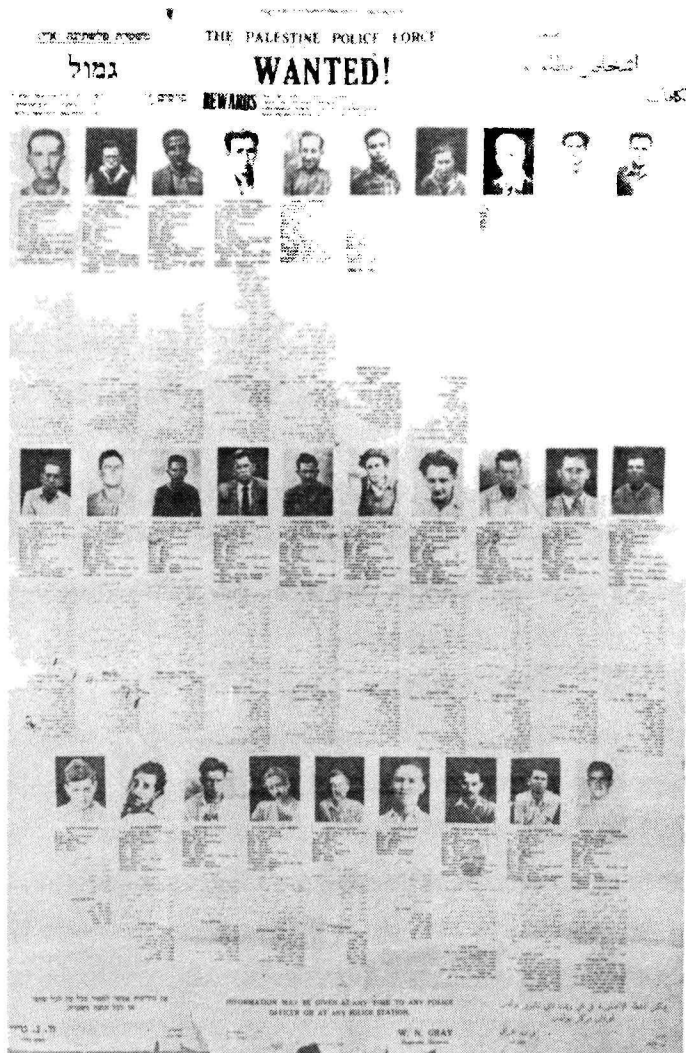
ידי אנשי לח"י בעוד שחיילים שלנו לוחמים בחזיתות נגד הערבים וסובלים מחוסר נשק ותחמושת.

יזמתי כנס של אנשי לח"י, שעדיין לא נאסרו, במטרה לדון על דרכנו נוכח המצב הקשה בחזיתות המלחמה נגד הערבים. אחרי שעות רבות של דיונים וויכוחים הוחלט שנציגות שלנו תיפגש עם נציג הממשלה הזמנית ותגיע להסכמה שיוחזר לנו כל הרכוש שלנו שהוחרם על ידי הממשלה, ושיותר לנו להקים מפלגה ליגלית. בפגישה הובטח לנו על ידי יצחק גרינבוים, שהיה שר הפנים בממשלה הזמנית, לדון בעניין, אך לאחר כמה ימים פורסם ברבים שהממשלה העניקה חנינה לכל אנשי לח"י, וכך הפכנו לחופשיים הרשאים לעשות כרצוננו.

בזאת תמה תקופת פעילותי במחתרת לח"י.

התגייסתי לצבא הגנה לישראל, ושירתתי כחיל הים עד לשחרורי מהצבא.

מודעת חפוש המבוקשים אחרי פריצת כלא עכו

נספחים

מאמרים אקטואליים מאת יהושע ישראל, תמונות צלומים ומסמכים מתקופת המחתרת.

על שם ה' ייחודי ונצחי

has that sort of yearning

ה'תרס"ב

... ..

الموتى من غير ان يكونوا قد ماتوا في حق الله تعالى

ה' תרצ"ב ה' היום מ' כ"א

...to the ...

1. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 2. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 3. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 4. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 5. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 6. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 7. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 8. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 9. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*
 10. *Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through.*

יום חמישי כ"ט אלול
 תשס"ח
 יום חמישי כ"ט אלול
 תשס"ח
 יום חמישי כ"ט אלול
 תשס"ח

۱۰۰

... ..

مجلس شورای ملی

Schizothorax sinensis

relief is given to the mother

۱۰۴۸

وہی ہے جو کہ ہم نے پہلے ہی میں دیکھا ہے

John A. Smith

۱۵۰۰

משה מרדכי אברהם

Handwritten signature

לאחרונה נשמעת בקרב חוגים רבים בציבור התביעה להטיל עונש מוות על המחבלים. לא רק המשפחות שיקיריהן נרצחו על ידי המחבלים חובעים זאת, כי אם גם חברי כנסת, אנשי ציבור וגם שרים בממשלה קוראים לאחרונה לשקול מחדש הטלת עונש מוות על מחבלים המורשעים ברצח יהודים.

מאז ומתמיד נטוש הויכוח בין המחייבים לבין המתנגדים להטלת עונש מוות על המחבלים. המתנגדים טוענים כי אל לנו להפוך את המחבלים לגיבורים ולקדושים על ידי העלאתם על הגרדום, כי זה לא מוסרי לקחת נפש אדם, וכי קדושת חיי אדם היא מעל לכל. כי גרדומים לא ירחיקו אותם ממעשי חבלה ורצח יהודים בעתיד. ומה יגידו עלינו הגויים בעולם הרחב כאשר ישמעו על גרדומים בארץ הקודש.

לטענות אלה של המתנגדים אין לדעתי כל בסיס ממשי ואין כל הוכחה שאכן הן צודקות. ההיפך הוא הנכון. בין השנים 1939 – 1936 שלטונות המנדט הבריטיים בארץ ישראל העלו על הגרדום קרוב ל- 120 ערבים "אנשי-הכנופיות" (כפי שנקראו אז המחבלים של היום) אשר נחפסו עם נשק בידם או לאחר ביצוע פעולות חבלה ורצח. האם משהו שמע או יודע את שמו של "גיבור" או "קדוש" ערבי אחד מבין אלה שניחלו אז על ידי הבריטים? אני הייתי כלוא, כאיש לח"י, בבתי הסוהר בירושלים ובעכו בשנות 1942 – 1947 יחד עם מאות ערבים "אנשי-הכנופיות" שנדנו לחקופות מאסר ארוכות, ומעולם לא שמעתי מהם שם אחד של "גיבור-קדוש" נערץ על ידם, מבין חבריהם הרבים שניחלו על ידי הבריטים. הם גיבורים וקדושים ונערצים כאשר הם מסתובבים בבסיסים שלהם לבושים בגדים מנומרים עם הקלצ'ניקוב וחגורת הרימונים, משולהבים מנאומי מפקדיהם הפוקדים עליהם לצאת ולהרוג יהודים, רק אז הם "גיבורים", כי הם יודעים בודאות ששום עונש חמור לא צפוי להם במקרה והם ייחפסו על ידי כוחות הבטחון שלנו. לכל היותר ייכלאו לכמה שנים בבית הסוהר בתנאים נוחים מאד. הם יודעים שהסיכון הוא כדאי בהחלט בפרט כאשר גם פרס כספי מתלווה אל הסיפוק הגדול על רצח של הרבה יהודים שנואי נפשם. ואם בכל זאת ייהפכו כמה מחבלים שיוצאו להורג על ידינו ל- "גיבורים-קדושים" מוטב לנו, לדעתי, שיהיו כמה מחבלים "גיבורים-קדושים" מתים אם נצליח על ידי כך להציל נפשו של נער יהודי אחד.

זה לא מוסרי לקחת נפש אדם טוענים המתנגדים להטלת עונש מוות על המחבלים המרצחים, קדושת חיי אדם אצלם מעל לכל. את זה בדרך כלל אומרים לנו יפי-הנפש למיניהם. ואני שואל אותם, את יפי-הנפש הללו, האם זה כן מוסרי להפקיר את דמם של ילדים, נשים וזקנים לתאוות הרצח של המחבלים הברברים הקמים לרצוח אותם בדם קר באשר הם יהודים? והאם קדושת חיי ילדינו פחותה מקיי המרצחים השפלים?!

האם זה כן מוסרי לעודד אותם, "על ידי הודעה מראש, מעל כל הבמות הציבוריות שלנו, על ידי שר' ממשלה, חברי כנסת ואישי ציבור מכובדים, שאם לאחר ביצוע מעשי רצח יפלו לידי כוחות הבטחון שלנו שום עונש חמור לא צפוי להם, ועל ידי כך אנו מעניקים להם חסינות מראש על כל מעשי הרצח שיבצעו בעתיד?!

חברת הכנסת שולמית אלוני אמרה לאחרונה ברדיו שאסור להטיל עונש מוות על המחבלים, אלא יש לשפוט אותם למאסר עולם ולהחזיקם כל ימי חייהם ממש בכלא. לדעתה זהו העונש הקשה ביותר. מאסר עולם?! האם לא ידוע לחברת הכנסת הנכבדה שמבית הסוהר אפשר גם לברוח, וגם ברחו בעבר. או אולי היא שכחה כבר שמחבלים חטפו יהודים שהוחזקו כבני ערובה עד אשר ממשלת ישראל שיחררה לפי דרישת המחבלים רבים מחבריהם שנדונו בזמנו למאסר עולם, האם חברת הכנסת אלוני יכולה להבטיח לנו ולערוב לנו על כך שמחבלים שוב לא יחטפו בני ערובה יהודיים על מנת לשחרר חבריהם שנדונו למאסר עולם והכלואים בבתי הסוהר שלנו?!

וכנגד הטענה שגרדומים לא ירחיעו אותם להמשיך ולרצוח יהודים בעתיד. האמת ההיסטורית היא שלאחר שהבריטים העלו על הגרדום בשנות 1936 - 1939 קרוב ל-120 מהמחבלים דאז, פעולות הטירור שלהם הופסקו לחלוטין, הם נשברו ונכנעו.

אולם אין לנו צורך להרחיק כה רחוק. האם לא ראינו אותם חולצים נעליהם ובורחים מהמערכה בשדות הקרב. האם לא ראינו אותם נושעים ובורחים מיפו, מלוד, מרמלה, מחיפה וכו' כי לא מצאו עוז בנפשם לעמוד ולהלחם נגדנו, כי נחקפו בפחד ונרחעו מול סכנת המוות. האם אלפי השבויים שנפלו לידינו בעת המלחמות שביננו לא מעידים עדות נאמנה ביותר על חוסר נכונות וחוסר כח עמידה מול פני המוות?!

האם בכלל נסינו אי פעם להטיל עונש מוות על מחבלים באשמת רצח יהודים ונוכחנו בעליל וללא כל ספק שגזר דין מוות לא הרחיע אותם כלל מלהמשיך ולרצוח יהודים? האם העמדנו אותם אי פעם בנסיון הקשה הזה והם עלו על הגרדום זקופי קומה כגיבורים באמת ללא רחיעה?!

אמנם פה ושם היינו עדים למקרים בודדים של נכונות לאיבוד לדעת בעת ביצוע פעולות רצח, אבל ברוב המקרים של פעולתם נגדנו התנהגותם אינה מעידה על "גבורה" יחרה. בהרבה מקרים הם בוגדים בחבריהם, מלשינים ומסגירים את חבריהם לנשק כאשר הם נופלים לידי שלטונות הבטחון שלנו, וזאת כדי להיטיב את חנאי מאסרם ובמקרים מסויימים גם להופיע בבתי המשפט שלנו כ-"עדי-מלך" נגד חבריהם בכדי להציל את עורם.

בתחילת שנת 1942 כאשר הייתי כלוא באגף הנדונים למוות בבית הסוהר המרכזי בירושלים היתה לי הזדמנות לראות כיצד הבריטים גררו בכח אל חדר הגרדום מנהיג כנופיה ערבי שנדון למוות. המחבל "מנהיג כנופיה" כפי שנקרא אז לא היה כל כך "גבור", היה זה אדם שבור שהתחנן חוץ בכי היסטרי וחוף התרפסות מבישה על חייו, ללא הועיל כמובן. וכדאי גם, לדעתי, לתאר ולספר על טיבם ואופיים של אותם אנשי הכנופיות מאז, בשנות 1939 – 1936 שנות "המרד הערבי", וכמוחם המחבלים של היום, והסיפור שסופר לנו על ידי אסיר יהודי שהיה כלוא בתקופה ההיא בבית הסוהר המרכזי בירושלים כך היה: בשנים ההם היה מנהל בית הסוהר המרכזי בירושלים קצין בריטי בשם סטיל. לפי החוק הבריטי המנדטורי מנהל בית הסוהר היה גם התליין. הקצין סטיל ידוע היה כאיש אכזר שהיה מדכא ומתעולל באסירים ללא גבול. לאחר שהיה מוציא לפועל גזר דין מוות היה עומד במקום הצטלבות הפרוזדורים בכלא וכל האסירים הערבים שיצאו מהחדרים לאחר ביצוע גזר הדין היו חייבים לנשק את ידו המושטת של התליין שאף לפני דקות ספורות חלה את חברם לנשק. וקרה שמנהיג כנופיות ערבי חשוב נדון מוות ותאריך ההוצאה לפועל של גזר הדין נקבע ליום שחל בחג הרמדאן, החג הקדוש לערבים. האסירים הערבים חבריו לנשק של הנדון למוות הכריזו בקולי קולות שאם המנהל סטיל יעיז לחלות את חברם בחג הרמדאן הם יתמרדו ויהרסו את בית הסוהר. סטיל דחה בבוז את איומם ואמר בלעג לקציניו-עוזריו, אני אחלה את המחבל ברמדאן כפי שנקבע והם לא רק שלא יעשו כאן מרד אלא גם ינשקו את ידי לאחר התליה כחמיד. וכך היה. סטיל חלה את מנהיג הכנופיות ברמדאן, עמד בהצטלבות הפרוזדורים כחמיד וכל האסירים הערבים עברו על ידו ונישקו את ידו המושטת ללא כל התנגדות. סטיל למד להכיר אותם היטב וידע איך לנהוג בהם בכדי להרתיעם מכל מעשה נגד שלטון החוק.

מי שמכיר היטב את האופי ואת המנסליות הערבית יודע, כי עצם העובדה שאנו נמנעים מלהסיל עונש מוות עליהם באשמת רצח יהודים, מתפרשת על ידם כפחדנות וכחולשה מצדנו. עובדה זו שאנו נמנעים להוציאם להורג מגבירה בתוכם את ההכרה והתחושה כי הצדק במלחמה על ארץ-ישראל הוא ללא ספק לצדם ולא דווקא לצדנו כפי שאנו מאמינים. הדבר הוא בעל חשיבות מכרעת לגבינו, הן מבחינה חינוכית לנוער שלנו שיש בו כאלה המערערים על זכותנו הבלעדית על ארץ-ישראל מולדתנו והן מבחינה פוליטית כללית.

גם הגויים בעולם הרחב עלולים להגיע למסקנה כי רתיעתנו מפני הוצאה להורג את מרצחנינו היא חוצאה או סיבה של אי כטהון כביכול, בצדקת מלחמתנו על זכותנו לארץ-ישראל מולדתנו. הגויים לא נמנעו בעת מלחמה, ולאחר המלחמה, להוציא להורג את אויביהם. באמריקה הדמוקרטית שלא בעת מלחמת קיום כאצלנו, הוצאו להורג אנשים באשמת ריגול לסובת האויב.

לפענה מה יגידו עלינו הגויים בעולם הרחב כאשר ישמעו על גרדומים בארץ הקודש, הם בודאי יפנו אלינו בתביעה לחדול מייד מהסלת עונשי מוות. בראש הפונים יהיה ללא ספק האפיפיור, ואהריו ראשי ממשלות באירופה כולל הקנצלר הגרמני ועוד. אפשר כמובן לשאול אותם היכן הם היו כאשר הנאצים הברברים השמידו מליונים מבני עמנו. ואפשר גם לשאול אותם היכן הם היו כאשר שלסונות המנדט הבריטי בארץ ישראל הוציאו להורג בתליה את לוחמי האצ"ל דב גרונר וחבריו ז"ל.

אפשר גם וצריך לדחות בהחלטיות כל התערבות מצדם בעניין זה ולהוציא לפועל את פסקי הדין ללא כל היסוס. יחד עם זאת יתכן שאולי כדאי יהיה להיענות לבקשות מסויימות ולהעניק חנינה לשניים או שלושה מחבלים שהוטל עליהם עונש מוות ולהחליף את גזר הדין למאסר עולם, ועל ידי כך אף לשפר את חדמינתו בעולם.

לדעתי נוצר לאחרונה מצב חמור ביותר ויש הכרח דחוף להטיל עונש מוות על המחבלים. לא כנקמה על שפרכת דמנו כי אם מחוך שקול דעת עניני ומעמיק לחועלחנו כאמצעי ארחה והגנה על חיינו. חשוב מאד גם שייעשה דין צדק וכל הרוצח יהודי באשר הוא יהודי יבוא על עונשו למעל ידעו כל המתנכלים לנו כי דם יהודי איננו הפקר יותר.

יהושע ישראלי

קרני שומרון

מלח"י לקרני שומרון

לא פעם נשאלתי, מה לי בגילי זה, ולקרני שומרון – יישוב של אנשים צעירים, אנשי גוש אמונים. רובם של השואלים לא ידעו על עברי בלח"י ולא התפלאתי כלל על השאלה. אבל כאשר הוזמננו, אחי ואנוכי, להופיע בפני ועדת הקליטה של היישוב ונשאלתי ע"י חברי הוועדה מה הם המניעים לרצוננו להתיישב בקרני שומרון חמה. הייתי בטוח שחברי הוועדה יודעים אודות עברי בחנוכה לח"י (שלחתי בזמני מכתב המלצה מאת חברי ח"כ גאולה כהן) ובודאי גם יודעים כה היו הרעיונות והמטרות שחנוכה לח"י שאפה להגשיט.

מטעמי נימוס עניתי לשאלה בשאלה: ומה היו המניעים שלכם, חברי ועדת הקליטה היקרים, כאשר עזבתם בתים מסודרים, דירות יפות ונוחות, ויחרתם על חיים קלים בערי השפלה ועליהם לכאן לגור בקרוונים הקטנים בתנאי חיים קשים מאד סמוך נכונות להקרבה ולהגשמה?! כי הרי כמובן כמובן.

כמובן שבחרנו דווקא בקרני שומרון כי ילדינו רוחי ובני התיישבו גם הם בקרני שומרון ורצינו להיות בקרבתם.

הופעתי בפני ועדת הקליטה בקרני שומרון, והחוויה שחייתי ברבעים אלה, עוררה בי זכרון של "ועדת קליטה" אחרת. היה זה לפני ארבעים וחמש שנים בקירוב, וקראנו לה אז ועדת קבלה של הארגון הצבאי הלאומי בישראל (כאוחר יותר בשם מחהרת לח"י). נשאלתי אז מה המניעים לרצוני להצטרף לכחחרת לח"י, האם אני מוכן לצאת לדרך של סכנת נפשות ממש, של ויתור מוחלט על חיי הפרט לסובת הכלל, של נכונות להקרבת החיים ללא היסוס למען המטרה הנשגבה של שחרור המולדת משלטון הזרים. עניתי כן לכל השאלות והתקבלתי לארגון הצבאי הלאומי בישראל.

משחר נעורי שאפתי להגיע לרבע זה. בית אבי היה בית ציוני לאומי ובעודי נער הצטרפתי להנועה בלח"י וחונכתי לאהבת הכוללת. יצאתי לדרך הקשה של המלחמה לחרות ישראל וידעתי כפי שכולנו בלח"י ידענו כי משורה משחרר רק המוות. כך גם שרגו בשיר "חיילים אלמונים" ההמנון של לח"י.

בראשית ההתארגנות של גוש אמונים נפגשנו קבוצת אנשי לח"י עם בני קצובר, חנן פורת ועוד ככה חברים מגוש אמונים. המיפגש היה בפהח חקוה בביחו שן איש לח"י ומיר ידענו, יש הכסף ללח"י! ראינו את הלהט, את הנכונות להקרבה, את אהבת ארץ ישראל הגדולה ונוכחנו לדעת שכפי שאנחנו קמנו בזמנו והיינו הנחשונים במלחמה לחרות ישראל, כך היום קמו נחשונים חדשים אנשי גוש אמונים אשר במעשה התיישבות וההתנחלות בחבלי ארץ ישראל שוחררו במלחמת ששת הימים, ממשיכים וכגשימים את חלומנו במלואו.

אני לכשעצמי עשיתי כמיטב יכולתי, במידת האפשר בגילי, כדי לקחת חלק במעשה הקדוש והגדול הזה. לפני כשנתיים ארגנתי סיורים לשומרון בכסגרת "כועדון הברית" של וחיקי אצ"ל ולח"י. ככרתי היה להביא לשוכרון יהודים רבים ככל האפשר, מכל שכבות העם, למען יראו את היופי של חבל ארץ זה ובכדי לעורר בהם את אהבת המולדת שהיא ללא כל ספק סמונה עמוק בליבם. וגם למען יראו את יפי-הנפש האמיתיים שלנו, המתנחלים שנאחזו בטרשים השוממים על ההרים המסולעים, שהצטופפו בקרוונים הפרוצים לקור ולגשם בחורף הקשה בסומרון.

כל יום ראשון בבוקר יצאתי מרחבת היכל ההרבות בתל אביב עם שניים ולפעמים עם שלושה אוטובוסים מלאים יהודים וחזרנו בשעות הערב. לעזר גדול לעניין זה היה ישי בן-פזי מקרני שומרון שהדריך את האנשים בכל היישובים שביקרנו. עם ספר ההנ"ך ביד הסביר והראה את מקום היישובים היהודיים הקדומים בחבל ארץ זה ועשה כמיטב יכולתו להקנות ידע ואהבה. תוצאות הסיורים האלה היו מעל ומעבר לכל ציפיותי. לרבים מהנוסעים היה זה ביקורם הראשון בשומרון והתגובות היו מרגשות ומרשימות ביותר. היו כאלה אשר אמרו בהלססיות שבבחירות הבאות יצביעו נגד כל מפלגה אשר חתיה מוכנה לוותר על חבל ארץ זה.

אבל היה גם מקרה מביש כאשר כיום ראשון אחד הופיעו אנשי "שלום עכשיו" וניסו למנוע כהאנשים לצאת לסיור. הסברתי למפגיני "שלום עכשיו" כי אהבת ארץ ישראל של האנשים אשר עלו על האוטובוסים היא הרבה יותר חזקה מאשר שנאתם הם, ועובדה היא שלא הצליחו לשכנע אף יהודי אחד לוותר על הסיור.

אני גם הצעתי לאנשי "שלום עכשיו" להצטרף לסיור, ללא כל חשלוס, למען יראו כמו עיניהם כמה יפה היא ארצנו. הם נעמדו לפני האוטובוסים וניסו בכח למנוע את יציאת האוטובוסים מהרחבה. רק לאחר שהזהרתי אותם שהם מסתכנים ולאחר שנתתי הוראה לנהגים לצאת לדרך הם פינו את השטח. היתה זו בשבילי חוויה קשה ונזכרתי בלא רצון כימי "הסזון" הנוראים בעת מלחמתנו במחתרת בימי המנדט הבריטי, כאשר לוחמי האצ"ל והלה"י נחספו ע"י חברי "ההגנה", הוכו באכזריות ולאחר מכן נמסרו למשטרה הבריטית למאסר לשנים ארוכות.

כנראה שזה גורל עם ישראל בכל התקופות. והרי כתוב "מהרסייך ומחריבייך ממך ייצאו".

למרות זאת ואף על פי כן אני אישית אופטימי ומאמין באכונה שלמה שמדינת ישראל אשר לדעתי איננה אלא ראש גשר בלבד למדינת היהודים הגדולה בארץ ישראל, בגבולות ההבטחה, תגבר על כל המכשולים אשר נערמים בדרכה ותמלא את יעודה בשלמותו ועם ישראל על כל חפוצותיו ישכון לבסח בארצו.

היישובים היהודים ביהודה שומרון וחבל עזה הם עובדה קיימת ושום כמסלה בישראל לא הוכל להתעלם מכך. עלינו מוסל לעשות מאמץ עליון כדי ליישב עוד מאה אלף יהודים בזמן הקרוב ביותר ואז לא ירחק היום וריבונות ישראל תחול גם על חבלי ארץ אלה ללא עוררין.

הביא לדפוס : שמעון ברמץ

סבא וסבתא - ניסן ואלקה ז"ל

2000 2

PALESTINE

The MAGISTRATE'S COURT of Tel-Aviv.

בית משפט

Summons to Defendant.
اعلان مظلون عليه

Criminal Case No. of 19

PROSECUTOR

DEFENDANT

To Yehoshua Beker and Missin Reuven.

Take notice that you are required to appear at the above Court on 23. January. 1942.
 at 9.45 a.m.

עליך לבוא לבית המשפט הנ"ל ביום
 23.1.42 בשעה 9.45 בלילה.

to be tried on the charge of MURDER, contrary to section 214 d) of the Criminal Code.

יהושע באכר

If you have any witnesses for your defence, you must take steps to see that they are present at the trial.

אם יש לך עדיהנה עליך לדאוג שיהיו נוכחים ביום המשפט.

In default of appearance you will be tried in your absence.

ואם לא תבוא תשפט שלא בפניך.

22.1.42

התאריך

התאריך

PTO

הזמנה להופעה בבית המשפט

THE PALESTINE POLICE FORCE.

RECORD OF CONVICTION AND DESCRIPTIVE PARTICULARS OF A PRISONER.

Prison No.

L 273

Finger impression
classification9. 00. H.
H. M.

C. R. O. No.

1776/H.R.

Name in full

Yehuda Becker

Aliases

Yehuda Becker

Occupation

Black smith

Last known address

Tel-Aviv

RECORD OF LAST CONVICTION.

U/N
B. 1302N 200 42

Date of sentence	Court and place	Offence (section of law to be stated) of which prisoner was actually found guilty	Sentence awarded, and where it will be served
15.2.42	Criminal Justice Court Tel-Aviv	Murder + Armed Robbery section 287 & 288, & 214 & 23 C.C. 1936.	Death. C. P. V. Gen.

25.2.42 יום שישי 15/2/42

287 - 1776/1776 310

I hereby certify that the particulars contained in this document are correct.

23, 214 - 288

R. L. Winkler

Assistant Superintendent

Assistant Superintendent,
Central Prison, Tel-Aviv.

His Excellency,
The High Commissioner,
Jerusalem.

Your Excellency,

We, the undersigned, residents of Kfar Saba and district, most respectfully crave leave to petition Your Excellency on behalf of Yehoshua Beker, who was sentenced to death by the Court of Criminal Assize, Jerusalem on Friday, the 6th March, 1942.

Yehoshua Beker, who is only 20 years old, has resided in Kfar Saba since his arrival in Palestine. We know him as a kind and honest boy who has never before committed any offence and has always been well-behaved. His parents are still in Poland, where they are being persecuted under the Nazi régime. The execution of the death sentence on their only child in Palestine will add a terrible blow to their already superhuman sufferings. Yehoshua Beker supports his aged grandmother who lives at Kfar Saba. She, also, will suffer grievously if the death sentence on her grandson should be executed, and we greatly fear the consequences to her. We, therefore, beseech you most humbly and earnestly to have mercy on this unfortunate condemned person, and to exercise your power of clemency and change the death sentence to one of imprisonment.

We respectfully draw Your Excellency's attention to the fact, which was pointed out by the Court of Criminal Assize, that Beker had no intention of killing the deceased Federman, and we suggest that this factor in itself should weigh heavily in favour in deciding whether to extend clemency to this unfortunate youth. Owing to his extreme youth he was misguided and we beg you to kindly commute his sentence, so that he may not suffer so terrible a penalty for his rashness, especially when he has already been punished by the mental agony which he has suffered and will continue to suffer in addition to the term of imprisonment which you may in your mercy see fit to impose upon him.

We have the honour to be,

Your Excellency's

most humble and obedient servants,

כבוד הור מעלתו,
הנציב העליון,
ירושלים.

אנחנו הח"מ, תושבי כפר-
סבא, מבקשים בזה רשות לפנות אל כבוד
הור מעלתו בענין התעור יהושע בקר,
הנדרש לסיחה ע"י בית הדין לעצבים
המורים בירושלים, כיום השני ה-6
לסדר, 1942.

יהושע בקר שהנו רק בן 20 הוא
חיהל כפר סבא במשך כל השנים - הוא
בארוץ. אנו מכירים אותו בחור נחמד
וסוב לב, איך משולם לא עשה כל מעשה פסע.
הוריו של יהושע בקר נמצאים בפולניה
חתם השלטון הנאצי ונדרשים בסבלות רבות.
מכה גוססת חיהל זו להם אם ישמעו
כי בנם היחיד בארץ נדרש לסיחה.
יהושע בקר תומך בסבתא זקנה, הגרה
בכפר סבא והוצאת פסק הדין לפעל
החוקים ההלומה גוססת. לאסה מסכנה
זו וסמך גדול אם תוכל לעמוד במני
הגורם הללו.

אנו מבקשים בזאת מכבוד הור
מעלתו בכל יום של בקשה לרוב על
הנדרש. לחנן אותו ולהחליף את
גור הדין של בית במאסר. אנו מבקשים
להסב את חתם הור מעלתו
לדבריה שזו נדרש ידי בית המסרם
לחיים המורית של יהושע בקר לא
החוקים להוריו ודרומן. מה זר
בעצמם נדרש לעקול הרבה לאונת
החוקים בהחליטו על אודות התניה
למסכן העציר.

בגלל גילו הצעיר הור הורב חולל
ואנו מבקשים מהור מעלתו חסדאיל
להחננו, באופן שלא יספד ללבו
הנה כל כך חמור רק בגלל חזקתו
ובחרט האל הוא כפר נעם דיו עשה
נצורו גוסס לעיני המאסר מכבוד הור
מעלתו יכול להסיל עליו.

הרינו מתכבדים להיות עבדיך
הנאמנים,

פ. ו. י. ש. (פ. ו. י. ש.)
פ. ו. י. ש. (פ. ו. י. ש.)
פ. ו. י. ש. (פ. ו. י. ש.)

Clara Reytan

חברת מרה
זוהר חנה

חברת מרה
זוהר חנה

חברת מרה
זוהר חנה

חברת מרה
זוהר חנה

חברת מרה
זוהר חנה

בקשות לחנינה של הסבתא שהוגשו לנציב העליון

100

2017

— 51237
MAY 21
1947
W. J. W.

1. הנהגות
 2. הנהגות
 3. הנהגות
 4. הנהגות
 5. הנהגות
 6. הנהגות
 7. הנהגות
 8. הנהגות
 9. הנהגות
 10. הנהגות
 11. הנהגות
 12. הנהגות
 13. הנהגות
 14. הנהגות
 15. הנהגות
 16. הנהגות
 17. הנהגות
 18. הנהגות
 19. הנהגות
 20. הנהגות
 21. הנהגות
 22. הנהגות
 23. הנהגות
 24. הנהגות
 25. הנהגות
 26. הנהגות
 27. הנהגות
 28. הנהגות
 29. הנהגות
 30. הנהגות
 31. הנהגות
 32. הנהגות
 33. הנהגות
 34. הנהגות
 35. הנהגות
 36. הנהגות
 37. הנהגות
 38. הנהגות
 39. הנהגות
 40. הנהגות
 41. הנהגות
 42. הנהגות
 43. הנהגות
 44. הנהגות
 45. הנהגות
 46. הנהגות
 47. הנהגות
 48. הנהגות
 49. הנהגות
 50. הנהגות
 51. הנהגות
 52. הנהגות
 53. הנהגות
 54. הנהגות
 55. הנהגות
 56. הנהגות
 57. הנהגות
 58. הנהגות
 59. הנהגות
 60. הנהגות
 61. הנהגות
 62. הנהגות
 63. הנהגות
 64. הנהגות
 65. הנהגות
 66. הנהגות
 67. הנהגות
 68. הנהגות
 69. הנהגות
 70. הנהגות
 71. הנהגות
 72. הנהגות
 73. הנהגות
 74. הנהגות
 75. הנהגות
 76. הנהגות
 77. הנהגות
 78. הנהגות
 79. הנהגות
 80. הנהגות
 81. הנהגות
 82. הנהגות
 83. הנהגות
 84. הנהגות
 85. הנהגות
 86. הנהגות
 87. הנהגות
 88. הנהגות
 89. הנהגות
 90. הנהגות
 91. הנהגות
 92. הנהגות
 93. הנהגות
 94. הנהגות
 95. הנהגות
 96. הנהגות
 97. הנהגות
 98. הנהגות
 99. הנהגות
 100. הנהגות

יצחק בן יצחק
 22/9
 הנהגות אלה הסבתא לל ובליל
 בקר. מהקלל מלל למזור
 לל. לל. חמלל. ללללל בללל
 חמלל בללל בללל סבלל
 לל. ללללל ללללל.
 בללל לללל.
 מלללל לללל.
 חמללל לללל.
 סבללל.
 ללללל ללללל חמללל ללללל
 ללללל ללללל
 ללללל ללללל
 ללללל ללללל
 חמללל: ללללל

בקשה להחזרת החפצים של הסבתא למנהל בית הסוהר

החנינה

Reference:-

295/411

192731

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

Government of Palestine.

In replying to this
letter please quote the
date and reference
number.

J/26/42.

Chief Secretary's Office,

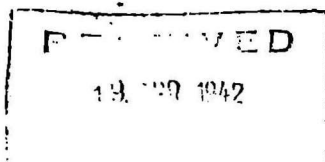
Jerusalem.

17 April, 1942.

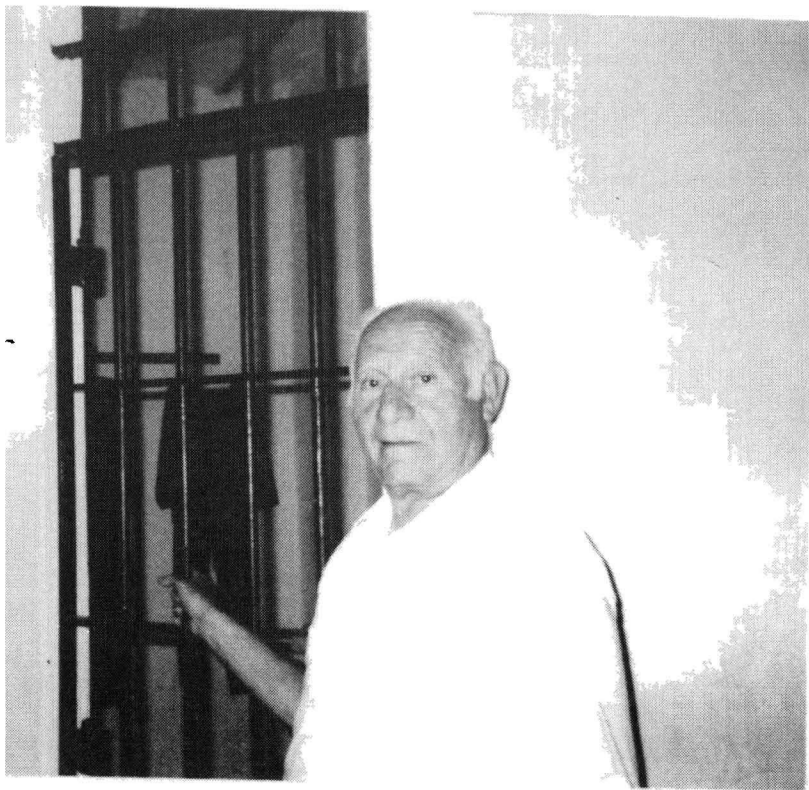
Gentlemen,

I am directed to refer to your letter dated the 30th March 1942, and to inform you that the Officer Administering the Government has decided to commute the death sentence passed upon Yehoshua Becker to one of imprisonment for life.

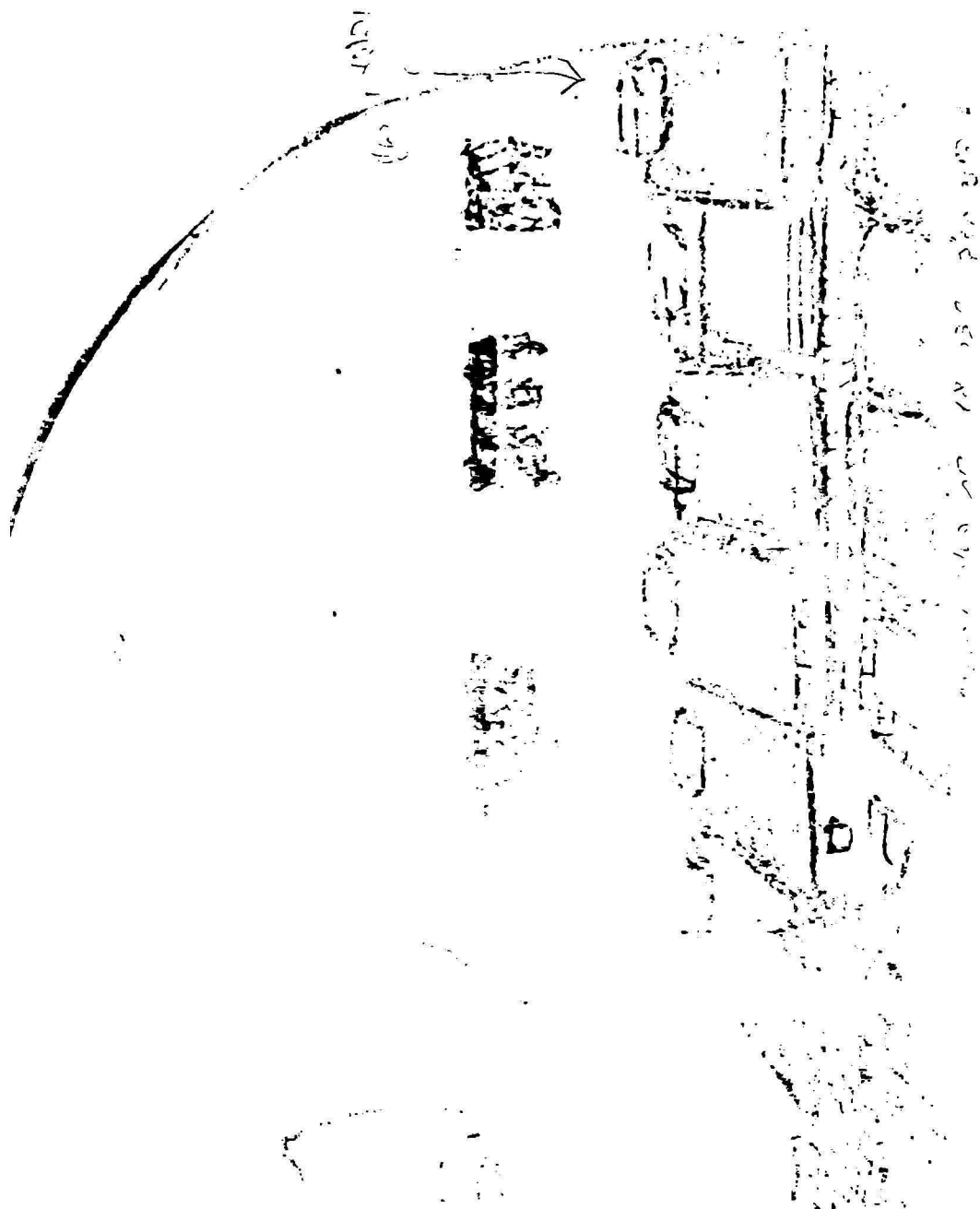
I am, Gentlemen,
Your obedient servant,

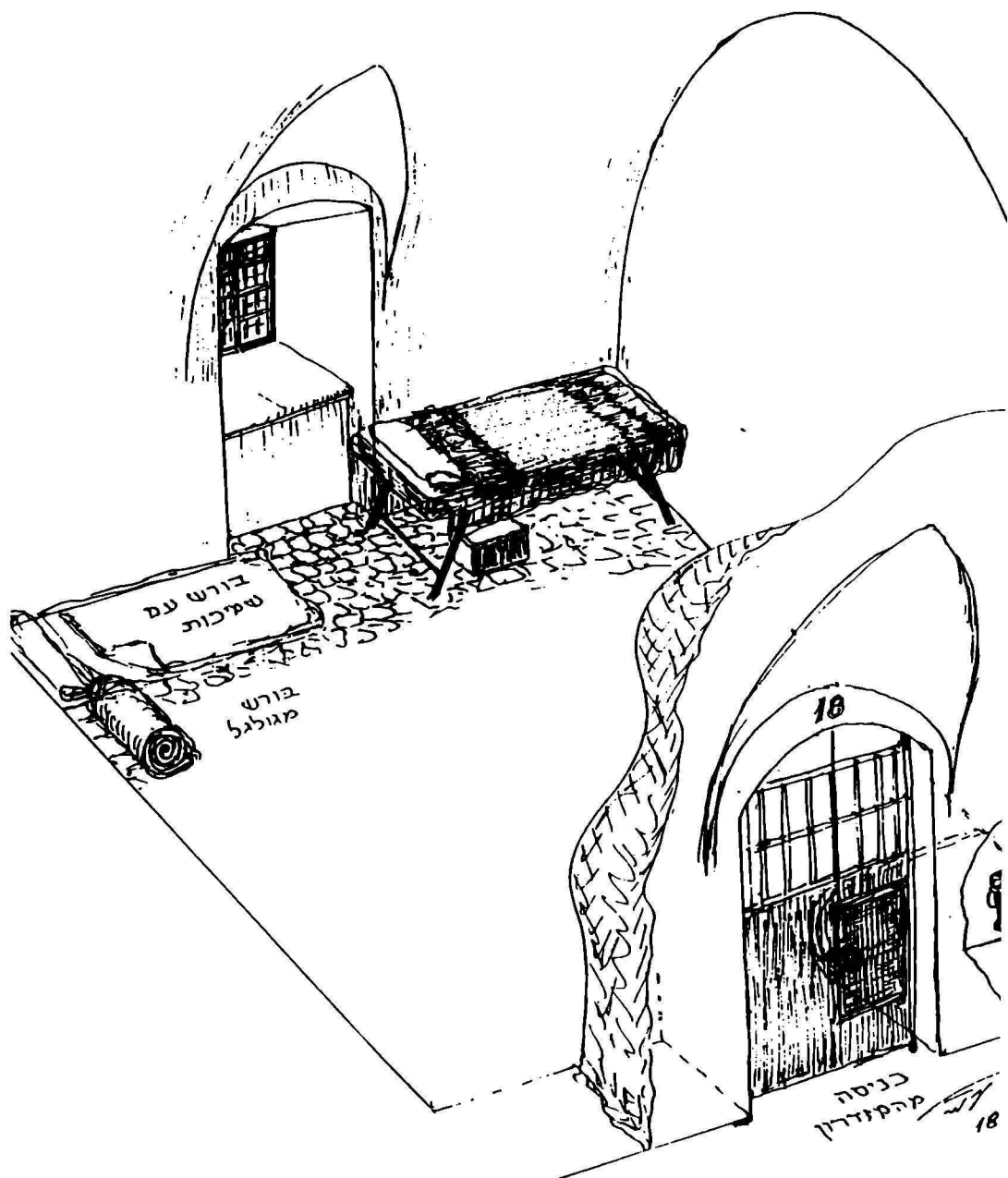
Samuel H. H. H.
ACTING CHIEF SECRETARY.

יהושע על יד הצינוק בכלא ירושלים

ציור של אליעזר בן עמי : חדר 18

חדר 18 - ציור נוסף של אליעזר בן עמי

פריצת כלא עכו - הפירצה שצולמה והופיעה בעתון

יהושע בקור
 תאריך האחרונה: רח' סוסקין סניף תל אביב
 תאריך: סוסקין סניף
 תאריך: פולנית גיל: 26 שנים
 תאריך: חמות, אף: רגיל
 תאריך: חשנים: רגיל, שערות: עור
 סימנים בולטים: סימן כחול בראש ונליח
 מצד שמאל
 תאריך: עברית פולנית כוללת 1947

YEHOSHUA BEKOR
 Last known address: 5th St.
 Patach-Tikva
 Born: Poleska, Poland
 Nationality: Polish
 Age: 26 years
 Eyes: Brown
 Nose: Normal
 Mouth and Teeth: Good
 Hair: Black
 Distinguishing Marks: Scar on the left of upper lip
 Languages: Hebrew and Polish
 Occupation: Watchmaker

יהושע בקור
 תאריך האחרונה: רח' סוסקין
 תאריך: פולנית גיל: 26 שנים
 תאריך: חמות, אף: רגיל
 תאריך: חשנים: רגיל, שערות: עור
 סימנים בולטים: סימן כחול בראש ונליח
 מצד שמאל
 תאריך: עברית פולנית כוללת 1947

משטרת פלשתינה (א"י)

גמול

פרסום יחידה "משטרת פלשתינה (א"י)" לכל אדם אשר יספק מידע
 שיסייע לאיתור כל כל אחד מהפרסומים הבאים שהוצגו בפרסום
 לתן יחס מיוחד במסגרת הפרסום בפרסום בפרסום 1947

THE PALESTINE POLICE FORCE

WANTED!

REWARDS

WILL BE PAID BY THE GOVERNMENT OF PALESTINE TO ANY PERSON
 PROVIDING INFORMATION WHICH LEADS TO THE ARREST OF ANY OF THE
 ABOVE NAMED PERSONS WHOSE NAMES ARE APPEARED IN THIS ORDER AND
 WHOSE NAMES ARE ON THE LIST OF PERSONS WHOSE NAMES ARE ON THE LIST

אחרי הבריחה מכלא עכו שוב הודעת "מבוקש"

اشخاص مطلوبون
 20

אחרי קום המדינה, צלום בתלבושת אדומה של הנידונים לתליה.
השני מימין - יהושע בקר

יז גרינברג
 זי המרגנית 13
 גתינן, 52584

יהושע בן נון

קראתי את ספרך היפה ודיוק כד אלוסיה אדוניך.
 ספרך מעמיד את לבי הקולא, אמרתי יפה את כאלק,
 דתך המלחמה הבולאט אל לחי.
 וליני שספרך ילדתי. צבא אדא הספרים היפים וילדתי אל חורו לחי.
 צדדתי אל הספר, אסמתי כמה גילוני לשון.
 אולא יש בארמא מקאלא- גיש אלוסיה דה מספר
 מעפטיה. אל כמתי מה יש אלוסיה, דת דתך-כפ.
 גרמין מה כמתי
 הספר רחלי יפה.
 צדדתי אלך גילוני וילדתי אליה - כפי אלוסיה אל ספרך.
 גילוני האלן שמימי איתם סופייה. אדא אלך אלוסיה
 לילא/אלא, אלוסיה שמי גילא גילוני אלך האלן.
 (אלא לסופיה וילדתי יש צדדתי אלך).
 צדדתי אלך אלך וילדתי גילוני אלך וילדתי קדדתי אלך.
 אלך כמתי אלך גילוני וילדתי גילוני אלך וילדתי אלך
 אלך וילדתי (אלא וילדתי אלך וילדתי אלך וילדתי אלך)
 וילדתי אלך וילדתי אלך וילדתי אלך וילדתי אלך.

גרינברג וילדתי אלך
 אלך וילדתי אלך
 וילדתי אלך - גרינברג

זה יום צדקה תמיד תתן יישוב צדקה
כל יום יתן הוקדש וכל יום יתן וכל יום יתן
אחד יום בלילה רב!

מה גדלה שגמרת קטנות כי השרות לבוא מתן אל השלם שלם
ומה נכון כי הילוי מה להלוי רק כה תמא כי אין כדאי לעזאזל הדעת הזה
בן נפיק בלוע כן כדאי לחכות עד קדש פסח... ומתן להלוי
כל תוך להשתמש בפסח. תגדל אז את הפסח שלם צדקה
ואח"כ תוכל להשתמש בהם אפילו בחלוקה.

אמת רציתי לבוא אליך בדברים להבהר, להפיק אותך
במהרה ומהרה וגלוי. כי לא ידעך הנאמן. דעת אלוך. נצטרך מזה
לבוא מתן יישוב הגלוי החלש ולא לזר בארץ על ראשך
אשר זה סגולה נפלאה ופני חלש ייראה לאדם. כדורן גם לא
זה יוצא גם יחלוקה ומהפילין ומהבת היגון. ולא מתבטל יקירו
מהקטנים שלונים אברהם זה תצטרך את הדרכי השרה
כי מתחיל אני תמיד בקל יקירו כי בותך בית נאמן ומהרה
בכל הימים אשר יושבאלה יתעצם.

כן יקירו אבקשך בקדשה שלמה להשתמש בכל וכלתך
כלם על בם הגלוי ראש אבקשך גם מבטל הקדשה תחיל
שהיא לא תבטל אלתך בזה אברהם תתן בלועך. נצטרך זה
תתקדש בלועך בלועך. היחלוקה לזר ולזר.

מכתב הרב אריה לוינ זצ"ל ליהושע

קלסדר טובה הארץ מאד. שבע רב בלמוד לפי ייחוסים ע"ה תו

גבור יידי יקירי מר יהושע ישראלי ב"ו ורחל היקרה ובנות ציון היקרות שיחיו

יהי שולח בתלוי שולח בשמינו סלה

אחדש"ט בצבבה זיכר!

הנני לשע לאשר קדלה מרחבך היקר מה במהרה ברוכשה ע"ה מאד ליה

לכ"ה ה'תש"ב בבית אר"י ועוד ישיבות צה"ב ש"ך בעזרי צדק הדבר

נהניתי מאד לשמוע דבר גמולתך היקר ובי"ח בארבע והמנחם עתה בעליה

בזיקר אצלי לפני נסיעה עשה עלי רחמים גדול גם גיטן והמנחם אנוסים בכ"ה טובים

וירוש ימלא כ"ל גמולות לרבם לעזרה לפקדנה בזרע ושל ק"י מא

מכ"ה קדושה ש"ך בנות השבת אקצו ואש יבירה ביום א"ת

יהושע ישראלי (בקר), עלה לארץ מפולניה באפריל 1939 בהיותו בן 18, הגיע לסבא וסבתא שלו בכפר-סבא, מייד בהגיעו לכפר סבא חיפש קשר לארגון הצבאי הלאומי, הוא הצטרף למכבי ושם הכיר את יהושע כהן ובאמצעותו הצטרף לארגון הצבאי הלאומי בישראל שלאחר הפילוג נקרא לח"י.

מפקדו בלח"י היה יהושע כהן שהדריך אותו בשימוש בנשק ובחומרי-נפץ. לאחר זמן שולח אותו מפקדו לתל-אביב להשתתף בפעולת החרמת כסף.

ב-9 בינואר 1942 השתתף יהושע בפעולת החרמה בתל-אביב והוא נתפס ע"י המשטרה, נאסר ונשפט למוות באשמת שוד ורצח.

במשפט התברר כי האנגלים זייפו ראיות וכי על סמך ראיות אלו נידון למוות בתליה. לאחר 45 ימי מחבוש בצינוק הנידונים למוות, הומר גזר דינו למאסר עולם. יהושע ישב בבית הסוהר המרכזי בירושלים עד נובמבר 1944 ואז, לאחר שביתת הרעב שהוא וחבריו אנשי הלח"י קיימו כנגד גירוש 251 עצורי לח"י ואצ"ל לאריתריאה, העבירה אותו הנהלת בית הסוהר כעונש לכלא עכו. בכלא עכו התנאים היו קשים אך יהושע לא נשבר, והוא יחד עם חבריו בכלא התחילו לחפור מנהרה דרכה עמדו לברוח.

ב-4 במאי 1947, האצ"ל פוצץ את כלא עכו, ויהושע הצליח לברוח מהכלא וחזר לפעול בשורות ארגון לח"י והמשיך להלחם עד אשר האנגלים עזבו את ארץ ישראל.

אין ספק כי האירועים הדרמטיים המתוארים בספר זה ירתקו אפילו קוראים צעירים שלא חוו בחייהם את התקופה הסוערת הזו.

פרטים בדבר רכישת הספר אצל יהושע ישראלי – קרני שומרון

טל': 09-7929-611